

**TÜRK VATANDAŞLIĞINDAN İSKAT EDİLEN KİŞİLERİN
MÜLKİYET VE MİRAS HAKLARI**

Asis. Dr. Tuğrul ARAT

P L A N

GİRİŞ

Ş I — MEVZUATTA

- A — (1869) Tâbiyeti Osmanîye Kanunnamesi
- B — (1928) Türk Vatandaşlığı Kanunu
 - 1 — Genel olarak
 - 2 — (1928) TVK.'na göre iskat edilenin mallarının tasfiyesi
 - 3 — (1928) TVK.'na göre iskat edilenin sonradan mal edinme hakkı
 - 4 — 1298 tarihli kanunun yürürlüğü sorunu
- C — (1964) Türk Vatandaşlığı Kanunu
 - 1 — Genel olarak
 - 2 — (1964) TVK.'na göre vatandaşlıktan çıkarılanın mallarının tasfiyesi
 - 3 — (1964) TVK.'na göre vatandaşlıktan çıkarılanın sonradan mal edinmesi

Ş II — MAHKEME KARARLARINDA

- A — Vatandaşlıktan iskat edilenlerin mülkiyet ve miras haklarını reddeden mahkeme kararları
- B — Vatandaşlıktan iskat edilenlerin mülkiyet ve miras haklarını kabul eden mahkeme kararları

Ş III — DEĞERLENDİRME

S O N U Ç :

G İ R İ Ş

Hukukumuzda, modern hukuk anlayışına uygun ilk tâbiyet düzenlemesi 1968 yılında gerçekleşmiştir. O tarihten bu yana, gerçek kişiler bakımından tâbiyet, her biri öncekini yürürlükten kal-

dıran üç vatandaşlık kanununa konu olmuştur. Hatırlatmak gerekirse, bunlar :

- 1 — 1869 tarihli ve 1044 sayılı *Tâbiyeti Osmaniye Kanunnamesi*,¹
- 2 — 23 Mayıs 1928 tarihli ve 1312 sayılı *Türk Vatandaşlığı Kanunu*,²
- 3 — 11 Şubat 1964 tarihli ve 403 sayılı *Türk Vatandaşlığı Kanunudur*.³

Kapitülasyonların yoğun olumsuz baskısının doğurduğu ihtiyaç doğrultusunda hazırlanmış bulunan (1869) TOK,⁴ vatandaşlığın yetkili makam kararıyla irade dışı kaybı hallerine tek ad koymuştu: *Tâbiyetten iskat*.⁵ (1928) TVK. da aynı yolu izleyerek, dayan-

¹ *Düstur*, 1. Tertip, C. I, sh. 16; metinde «(1869) TOK» kısaltmasıyla anılacaktır.

² *Düstur*, 3. Tertip, C. IX, sh. 678; metinde «(1928) TVK» kısaltmasıyla anılacaktır.

³ *Düstur*, 5. Tertip, C. III, sh. 470 [metinde «(1964) TVK» kısaltmasıyla anılacaktır]; doğrudan doğruya vatandaşlık hukukuna ilişkin olarak anılan bu kanunlar dışında, iç hukukumuz yönünden gerçek kişilerin tâbiyet kazanması veya kaybetmesi hakkında hükümler taşıyan diğer bazı kanunlar da vardır : 3 Mart 1340 tarihli ve 431 sayılı «Hilâfetin İlgasına ve Hanedan Osmaninin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki Haricine Çıkarılmasına Dair Kanun» (*Düstur*, 3. Tertip, C. V, sh. 323), 14 Haziran 1934 tarihli ve 2510 sayılı *İskân Kanunu* (*Düstur*, 3. tertip, C. XV, sh. 460); 15 Temmuz 1950 tarihli ve 5682 sayılı *Pasaport Kanunu* (*Düstur*, 3. Tertip, C. XXXI, sh. 2243) ile 15 Temmuz 1950 tarihli ve 5683 sayılı *Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun* (*Düstur*, 3. Tertip, C. XXXI, sh. 2258) ise, vatandaşlığın kazanılması ve kaybedilmesine bağlanan sonuçlar bakımından önemi bulunan bazı hükümleri itibarıyla tâbiyet hukumuz alanında da dikkati çekmektedir; buna karşılık, 23 Mayıs 1927 tarihli ve 1041 sayılı «Şeraiti Muayyeneyi Haiz Olmayan Osmanlı Tebaasının Türk Vatandaşlığından İskâtı Hakkında Kanun» (*Düstur*, 3. Tertip, C. VIII, sh. 572), 403 sayılı TVK. md. 46'nın açık hükmüyle, 28 Mayıs 1927 tarihli ve 1064 sayılı «Lozanda Akdolanın Affı Umumi Beyanname ve Protokolünde Mevzubahis Yüz Elli Kişilik Listede İsimleri Muharrer Eşhasın Türkiye Tâbiyetinden İskâtı Hakkında Kanun» (*Düstur*, 3. Tertip, C. VIII, sh. 670) da 29 Haziran 1938 tarihli ve 3527 sayılı *Af Kanunu* (*Düstur*, 3. Tertip, C. XIX, sh. 779) ile yürürlükten kaldırılmıştır.

⁴ Bk. Unat, İ. : «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Eylül 1965, C. XX, No. 3, sh. 185.

⁵ Gerçekten bu kanunnamade önce, yalnızca, resmi izin almaksızın (diyarı ecnebiyede) yabancı bir devletin tabiiyetine veya askeri hizmetine giren kişilerin vatandaşlıktan iskât edilebileceği öngörülmüş bulunuyordu (6-

dirdiği sebepler yönünden vatandaşlıktan iskat'ı, yürürlükten kaldırdığı kanunnameye oldukça benzer surette düzenlemişti.⁶

«Vatandaşlık hukuku alanında kabul edilen modern esaslara ve milletlerarası temayüllere uygun bir Türk Vatandaşlığı Kanunu» hazırlanması amacıyla yönelik⁷ çalışmaların ürünü olan (1964) TVK. ise, çok daha farklı bir düzenlemeye yer vermiştir. Önceki kanunlarda iskât kararının verilmesine yol açan sebepler, halen yürürlükte bulunan bu kanunda, Anayasanın 54. üncü maddesi ifadesine uygun biçimde «vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylemler» başlığı altında ikiye bölünerek toplanmıştır. Bu alt bölümlenme, kurumların, sebeplerindeki ağırlık bakımından olduğu gibi, amaçlar bakımından da farklı biçimde düzenlenmesi gerekçesine daya-

ncı madde). Daha sonra, Birinci Dünya Savaşının meydana çıkardığı zaruretler, bu iskât sebeplerine yenilerinin eklenmesine yol açmıştı : (Bk. Seviğ, M. R. - Seviğ, V. R. : **Devletler Hususî Hukuku (Giriş - Vatandaşlık)**, B. 4, İstanbul 1967, sh. 125; (1312) TVK. Lâyihası dolayısıyla 15.5.1927 tarihli Hariciye Encümeni Mazbatası : Unat, İ. : **Türk Vatandaşlık Hukuku (Metinler - Mahkeme Kararları)**, Ankara 1966 sh. 89). Böylece 5 Nisan 1916 tarihli Kanunla (Unat, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, sh. 9-10), anılan madde genişletilerek, yabancı bir devletin askerlikten gayri bir hizmetine, kanunen yetkili kılınan resmî makamlara haber vermeksizin giren veya resmî makamlara ihbar suretiyle girdikten sonra hizmetin terki hususundaki emre süresinde uymayanlar-ki, daha önce böyle bir hizmete rızalarıyla girenler kanunun yayımı tarihinden başlayarak 15 günlük bir süre içinde durumlarını bu hükme uydurmadıkları takdirde aynı müeyyideye tâbi olacakları ile askerlik yükümünün gereklerine kanunen öngörülen şartlar altında davranmayanların da vatandaşlıktan iskât edilebileceği hüküm altına alınmıştı.

⁶ (1928) TVK.'na göre : Resmî izin almaksızın rızaen yabancı devlet tâbiyetine girmek veya yabancı orduda hizmet görmek; verilen terk emrine rağmen yabancı bir devletin askerlikten gayri hizmetini görmeye devam etmek; Türkiye ile savaş halinde bulunan bir devlete hizmete izinsiz devam etmek; kanundaki şartların gerçekleşmesi takdirinde askerlik çağrısına uymamak, asker kaçağı durumuna düşmek veya muvazzaf askerlik görevi gördüğü ya da silâhlı kuvvetler mensubu bulunduğu bir sırada yurt dışına çıkıp da özürsüz olarak yurda dönmemek; nihayet, yabancı ülkede ikamet sırasında beş yıldan fazla bir süre konsoloshanede tescil işlemini yaptırmamış olmak, her Türk vatandaşı için vatandaşlıktan iskât sebebi sayılmıştır (md. 9, 10). Kanun, ayrıca, Türkiye Cumhuriyetinin iç ve dış güvenliğine aykırı eylemde bulunan yahut da askerlik kanunlarının emrettiği yükümleri yerine getirmeyen sonradan Türk vatandaşlığını kazanan kişilerin de iskât edilebileceğini öngörmüş bulunmaktaydı (madde 11) : Bk. Fişek, H. : **Türk Vatandaşlık Hukuku**, Ankara 1959, sh. 118 vd.

⁷ Bk. «Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı (Gerekçe)», **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 1963, C. XX, Dönem I, Toplantı 2, S. Sayısı 267, sh. 1.

nır.⁸ Birinci alt bölüm, «kaybettirme» adını taşımaktadır.⁹ Eski iskat kurumunun yeni kanundaki gerçek karşılığı olan «çıkarma» ise, tek sebebe münhasır kılınmıştır.¹⁰ Ayrıca, (1964) TVK.'da, önceki kanunlarda yer almayan bir kurum daha vardır ki, yine, kişinin vatandaşlığının, onun iradesi dışında, yetkili makam kararıyla kaybına yol açar. Mahiyeti itibarıyla aynı sonucu doğuran diğer hallerden ayrık tutulmak gereken bu kuruma kanunumuz «vatandaşlığa alınmanın iptali» adını koymuştur.¹¹

Vatandaşlıktan iskata ilişkin hükümlere zaman zaman başka kanunlarda da yer verildiği görülmektedir. Ezcümle, 3 Mart 1340 tarihli ve 431 sayılı kanun, 23 Mayıs 1927 tarihli ve 1041 sayılı kanun ile 14 Haziran 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanunu özel iskat sebepleri öngören kanunlardır. Ancak, bugün 1041 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmış, İskân Kanununun iskata ilişkin hükümleri de 24 Haziran 1947 tarih ve 5098 sayılı kanunla ilga edilmiştir.¹²

Vatandaşlıktan iskatin başlı başına ağır sonucu, kişinin devletle olan hukukî ve siyasi bağının mutlak biçimde ortadan kaldı-

⁸ «Türk Vatandaşlığı Kanun Tasarısı (Gerekçe)», **Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, 1963, C. XX, Dönem I, Toplantı 2, S. Sayısı 267, sh. 3.

⁹ (1964) TVK. md. 25'de saptanan kaybettirme sebepleri özetle şöyle sıralanır: Çıkma izni almaksızın yabancı bir devlet tâbiyetini isteyerek kazanma; yabancı bir devletin, Türkiye'nin menfaatlerine uymayan herhangi bir hizmetinde bulunma; Türkiye ile savaş halinde bulunan bir devletin her türlü hizmetinde devam etme; yurt dışında bulunduğu sırada vatani görev için yapılan çağrıya uymama, asker kaçağı durumuna düşme veya muvazzaf askerlik görevi görürken yahut silâhli kuvvetler mensubu iken yurt dışından dönmeme; yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığını kazandıktan sonra muayyen bir müddet Türkiye dışında oturma: Bk. Berki, O. F.: **Devletler Hususî Hukuku, C. I Tâbiyet ve Yabancılar Hukuku**, B. 7, Ankara 1970, sh. 118 vd.

¹⁰ Madde 26: «Yurt dışında bulunup da, Türkiye Cumhuriyetinin iç ve dış emniyeti aleyhine faaliyette bulunan ve hakkında Türkiye'de ceza kovuşturması yapılmasına imkân bulunamayan ve yurda dönmesi için yapılan davete üç ay içinde mazeretsiz olarak icabet etmeyen Türk vatandaşlığını sonradan kazanmış kişiler Bakanlar Kurulu Kararı ile vatandaşlıktan çıkarılabilir.

Bu hüküm Türkiye savaş halinde bulunduğu zaman, doğumla Türk vatandaşı olanlar hakkında da uygulanabilir.»

¹¹ (1964) TVK., md. 24 ve 33.

¹² Bk. yuk. dn. 3; 5098 sayılı kanun için **Düstur**, 3. Tertip, C. XXVIII, sh. 1322; 431 sayılı kanun da 16 Haziran 1952 tarih ve 5958 sayılı kanunla (**Düstur**, 3. Tertip, C. XXXIII, sh. 1525) değiştirilmiş, düzenlediği özel iskat halinin kapsamı daraltılmıştır.

rılmasıdır. Bu sonuç, tâbiyet bağının kişiye sağladığı koruyucu imkânlardan mahrumiyet demek olduğu gibi, vatandaşlık hakkı ve ona bağlı sair hakların da özü itibariyle bertaraf edilmesine yol açar. Ancak, mevzuatımızda iskatın bu en genel sonucuyla yetinilmemiş, ona bazı özel nitelikte ağırlaştırıcı sonuçlar izafe edilmiştir. Böylece, vatandaşlıktan iskât edilen kişi ile vatandaşlığını diğer bir suretle kaybetmiş kişi arasında yabancı işlemine tâbi olma bakımından iskat edilen kişi aleyhine bazı farklar ortaya çıkmıştır.¹³

Burada ele alınacak sorun, kanunlarımızda, vatandaşlıktan iskata bağlanan bu sonuçlardan, iskat edilen kişinin mallarıyla ve mala ilişkin haklarıyla ilgili olanlardır. Genel açıklamalarda değinilmesine gerek duyulan hususlar dışında konu, iskat edilen kişinin mülkiyet ve mirasçılık haklarına münhasır tutulmuştur. Gerçekten de, özellikle bu iki hak bakımından iskatın hüküm ve sonuçları, elli yıllık cumhuriyet hukuku uygulamasında bir türlü belli çözüme ulaştırılamamış bir sorun haline dönüşmüştür.

Amacımız; bu konuda mevzuat hükümlerinin mahiyet ve kapsamını belirttikten sonra, mahkeme kararlarında ortaya çıkan görüşleri mukayeseli olarak saptamak ve sorunun, cumhuriyet hukukunun modern hukuk anlayışına dönük ilkelerine uygun çözüme bağlanması ihtiyacını ortaya koymaktır.

I — MEVZUATTA

A. (1869) TOK.

(1869) TOK.'nin 6'ncı maddesinde belirtilen ve daha sonra 1916 tarihli «zeyl» ile aynı maddeye eklenen sebepler dolayısıyla vatandaşlıktan iskât kararına bu kanunda bağlanan sonuçlar, «sınır dışı edilme» ve «avdet yasağı» dır. Adı geçen kanunda iskat edilenin malları ile, mülkiyet ve mirasçılık haklarına ilişkin ne tedbir niteliğinde, ne de kısıtlayıcı mahiyette bir hüküm yer almamaktadır. Bu suskunluğun temel nedeni, Osmanlı hukukunda yabancıların gayrimenkul edinme hakkının tarihçesine bakmakla ortaya konabilir kanısındayız.

Gerçekten, kapitülasyonlarla olağanüstü ayrıcalıklar elde etmiş bulunmalarına rağmen yabancılar 1284 yılına gelinceye kadar Osmanlı devletinde toprak edinme hakkına sahip olamamışlardır. Yabancı devletlerin bu konudaki baskıları ancak 7 Safer 1284 yı-

¹³ Nomer, E. : *Vatandaşlık Hukuku Dersleri*, İstanbul 1971, sh. 72.

lunda gerçek etkisini meydana getirmiş ve bu tarihte çıkartılan «Tebaayı Ecnebiyenin Emlâke Mutasarrıf Olmaları Hakkındaki Kanun»¹⁴ ile, Hicaz arazisi dışında kalan Osmanlı ülkesinde yabancıların da Osmanlı tebaasına temsilen gayrimenkul edinme hakları kabul edilmişti.¹⁵ Adı geçen kanunun 2'nci maddesinde açıkça belirtildiği gibi, yabancılara tanınan haklar arasında gayrimenkul mirasa ilişkin haklar da bulunmaktaydı. Buna karşılık, kanunun birinci maddesinde, aslında Osmanlı teb'ası olup da, sonradan tâbiyet değiştirmiş bulunanların kanunun kapsamı dışında tutuldukları, onlar hakkında özel kanun hükümlerinin uygulanacağı belirtilmişti. Nitekim, 1298 yılında çıkartılan «Ecanibin Hakkı İstimlâki Kanununun Birinci Maddesinde İstisna Olunan Eşhasın Emlâk ve Arazisine Mahsus Kanun»¹⁶, anılan 7 Safer Kanununun birinci maddesine daha da açıklık getirmiş, «Devleti Aliyeden mezuniyeti resmiye istihsal etmeksizin tebdili tâbiyet edip de tarafı Devleti Aliyeden tâbiyeti iskat olunan» kişilerin Osmanlı ülkesinde istimlâk ve tevarüs hakkından mahrum bulduklarını emretmiştir (Madde 2).¹⁷ Kanunun 3'üncü maddesinde, bu gibi kişilerin Osmanlı tâbiyetinde iken edindikleri malların iskat edilmelerinden sonra nasıl bir işleme tâbi tutulacakları gösterilmiştir. Anılan madde hükmü, mülk gayrimenkullerin¹⁸ iskat edilen kimsenin mirasçı-

¹⁴ **Düstur**, 1. Tertip, C. I, sh. 230; konuyla ilgili bilgi için bk. Seviğ, M. R. : «Ecnebilerin emlâk sahibi olmalarından doğan kanunlar ihtilâfı», **Ebül'ula Mardin'e Armağan**, İstanbul 1944, sh. 605 vd.; Altuğ, Y. : **Yabancıların Arazi İktisabı Meselesi**, B. 3, İstanbul 1969, sh. 54 vd.

¹⁵ Kanunun 5'inci maddesinde belirtildiği gibi, tanınan bu haktan yararlanacak olanlar, mensup oldukları devlet, kanuna ekli protokolu imza etmiş bulunan yabancılarıdır.

¹⁶ **Düstur**, 1. Tertip, Zeyl C. III, sh. 96.

¹⁷ Kanunun 1'inci maddesine göre an'asıl Osmanlı teb'ası iken, kanunun yayımından önce tâbiyet değiştirip, bu değişiklik, Osmanlı devleti tarafından, anlaşmalar uyarınca, kabul edilmiş bulunan kişiler ile kanunun yayımından sonra, usulüne uygun surette tâbiyet değiştirenlerin 7 Safer Kanunundan yararlanacakları öngörülmüştü.

¹⁸ 1298 tarihli bu kanunun 3'üncü maddesi, Osmanlı toprak rejiminin özelliklerine uygun bir tarzda kaleme alınmıştır; Mülk gayrimenkuller yanında, mir'i ve mevkuf arazi ayrıca anılarak, tâbi oldukları Arazi Kanunu hükümlerine yollama yapılmıştır : (Bu konuda geniş bilgi için : Berki, Ş. : **Toprak Hukuku**, B. 3, Ankara 1967, sh. 71 vd.; Aksoy, S. : **Tarım Hukuku**, Ankara 1970, sh. 76 vd.); 1298 tarihli kanunun 3'üncü maddesi, Arazi Kanunnamesinin 110 ve 111'inci maddelerini, aslında kanunnamenin kapsamı dışında kalan «icareteynli musakkafat» ve «müstegallatı vakfiye»ye (bk. Bilmen, Ö. N. : **Hukuku İslâmiyye ve İstilahatı Fıkhiyye Kamusu**, C. IV, İstanbul 1951, sh. 669 vd.) de, iskat edilen mallarının akibeti konusuna münhasır olmak üzere teşmil etmiştir.

ları arasında menkul mallar gibi bölüşüleceğini,¹⁹ mir'î ve mevkuf (vakıf) toprakların ise, Arazi Kanunnamesinin 110 ve 111'inci maddeleri hükümleri uyarınca işlem göreceğinden, mahlûl olacağını²⁰ öngörmüştür.

Mir'î ve vakıf topraklar hakkında Arazi Kanunnamesine yapılan yollama dolayısıyla, konumuz yönünden bu kanunnamenin 110 ve 111'inci maddeleri de önem kazanmaktadır. Osmanlı toprak rejiminin mahiyeti gereği, kendine özgü nitelikleriyle dikkati çeken bu tür topraklarda intikal, «adi intikal» denilen ayrı bir intikal yoluna tâbi bulunmaktaydı. «Adi intikal»i düzenleyen 1274 tarihli Arazi Kanunnamesinin²¹ 110'uncu maddesi «ihtilâfî dâr» kuralının miri ve vakıf topraklar bakımından uygulanmasını düzenleyen hüküm olarak kabul edilmekteydi.²²Buna göre, Osmanlı devleti tebaasından yabancı tâbiyetli evlâdına ve ana-babasına intikal cereyan etmemekteydi. 111'inci madde ise, genel bir ifade ile «Devleti Aliye» tâbiyetini terk eden kimselerin arazisinin, hangi tâbiyette olursa olsun, evlâtlarına ve ana-babasına intikal etmeyip «mahlûl» hale geleceğini belirtmekteydi. Her ne kadar 111'inci madde hükmünün ifadesindeki genellik, Osmanlı tâbiyetini şu veya bu sebeple kaybetmiş herkes hakkında aynı mahrumiyet sonucunun meydana geleceği düşüncesini doğrular görünümünde idi ise de, 7 Safer 1284 ve 21 Şubat 1298 tarihli kanunların, 7 Safer Kanununa ekli protokolcu imzalayan devletlerden birisinin tâbiyetine geçmiş eski Osmanlı tebaası bakımından Arazi Kanunnamesinin 111'inci maddesi hükmünü değiştirdiği kabul ediliyordu.²³

Gözden geçirdiğimiz bu hükümler karşısında, (1869) TOK.'un yürürlükte bulunduğu dönemde vatandaşlıktan iskat edilenlerin

¹⁹ Osmanlı hukukunda menkul miras sonuna kadar «feraiz» hükümlerine tâbi kalmış olduğundan, bu bölüştürmede, anılan hükümlerin uygulanması kanunun emri gereği bulunmaktaydı. İslâm hukukunda, «Şeri intikal» ve «adi intikal» konusunda bk. Berki, A. H. : **Miras ve Tatbikatı**, B. 2, Ankara 1951; Bilmen, Ö. N. : *age.*, C. IV, sh. 477 vd.

²⁰ Yani intikal hakkı sahibi kalmadığından, devlete (mirî topraklar) veya mütevellisine (vakıf topraklar) döner, böylece yeniden tevfiz edilme imkânı doğar : Bk. dn. 19'da anılan eserler.

²¹ **Düstur**, 1. Tertip, C. I, sh. 165.

²² Bk. Altuğ, *age.*, sh. 65 vd.

²³ Bk. **Düstur**, 1. Tertip, C. I, sh. 194, md. 111'e ait not; ayrıca Cin, H. : **Mirî Arazi ve Bu Arazinin Mülk Haline Dönüşümü**, Ankara 1969, sh. 242 vd.; bu yolda usavurmaya 110'uncu madde hakkında aynı sonuca varmanın doğru olmayacağı görüşü Osmanlı hukukunda hâkimdir : Bk. Altuğ, *age.*, sh. 68 vd.

mallarına ilişkin genel bir tasfiye hükmünün mevzuatta yer almadığı, ancak devletten resmî izin almaksızın yabancı devlet tâbiyetine geçtikleri için vatandaşlıktan iskat edilenlerin mal edinme ve mirasçılık haklarından yoksun kılındıkları, bu gibilerin iskat edildikleri ana kadar sahiplenmiş oldukları mülk gayrimenkullerin mirasçıları arasında bölüşüleceğinin, mutasarrıfı buldukları miri ve vakıf toprakların ise mahlûl hale geleceğinin öngörüldüğü sonucuna varmak gerekmektedir. 1298 tarihli kanun, Osmanlı tâbiyetinden iskat edilen kişinin menkul mallarının akıbeti konusunda açıklık taşımamaktadır. Gerçi, yukarda ele almış bulunduğumuz üçüncü maddede, mülk gayrimenkullerin menkul mallar gibi bölüş-türüleceğine dair bir kayıt vardır; ama kesinlikle, bu kaydın iskat edilenin menkul mallarının da mirasçıları arasında bölüş-türüleceği anlamını çıkarmaya tek başına yettiği ileri sürülemez. Üstelik, 21 Şubat 1298 tarihli kanunun, yabancıların Osmanlı ülkesinde gayrimenkul edinmesi hakkındaki 7 Safer Kanununun birinci maddesini tamamlayıcı bir «zeyl» niteliği taşıdığı unutulmamalıdır. Öte yandan, Osmanlı hukukunda menkul mal edinme hakkı eskiden beri yabancılar da tanındığından,²⁴ kanuni açık bir hükme veya bir şer'î esasa dayanmaksızın, vevki Osmanlı tâbiyetinden iskat edilmesi sebep gösterilerek bir yabancıнын menkul mal edinme veya menkul tereke bakımından mirasçı olma hakkından mahrum kılınması yoluna gitmenin mümkün bulunmadığı düşüncesindeyiz.²⁵

(1869) TOK'da iskat sebebi olarak yalnızca resmî izin almaksızın yabancı devlet tâbiyetine geçmenin yer almadığı hatırlanır- sa, özellikle 1916 yılında anılan kanunun 6'ncı maddesine yapılan eklemelerden sonra sayısı çoğalan iskat sebeplerinin içinde niteliği itibariyle en ağır müeyyideye tâbi tutulmasını haklı gösterecek bir

²⁴ Seviğ, M. R. - Seviğ, V. R. : **Devletler Hususî Hukuku**, C. II **Yabancıların Hukukî Durumu**, B. 4, İstanbul 1970, sh. 117.

²⁵ Sayın Fişek de 1298 tarihli kanunun gayrimenkul mülkiyetine ilişkin mahrumiyet koyduğu görüşüne eğilimli bulunmaktadır : Bk. Fişek, H. : «Türkiye'de yabancıların aynı haklardan istifadesi», **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1950, C. VII, S. 3-4, sh. 437; ayrıca «Bilâ mezuniyet tâbiyeti Osmaniyeyi terk edenler hakkında ittihaz edilen usule dair süferatı ecnebiyeye gönderilen müzekkere» : Unat, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, sh. 1-3; bu belgede de menkuller bakımından yalnızca irsen mahrumiyetten söz edilmekte olup, ilgilinin sahiplendiği menkul malların tasfiyesi veya irs kurallarına uygun bölüş-türülmesi hususunda herhangi bir kayda yer verilmemektedir.

ağırlık taşımadığı muhakkak olan bu iskat sebebinin ayrıca mülkiyet ve mirasçılık haklarından mahrum edilmeye müeyyidelen-
dirilmesinin nedenini başka bir noktada aramak gerekecektir. Gerçekten, 1267 yılında «bilâ mezuniyet Tâbiyeti Osmaniye'yi terk edenler hakkında ittihaz edilen usule dair süferatı ecnebiyeye gönderilen müzekkere» den²⁶ de anlaşıldığı üzere, Kapitülasyonların sağladığı sayısız çıkarlar, Osmanlı tebaasından pek çok kimseyi, kapitüler ayrıcalıklardan yararlanan devletlerin tâbiyetine geçme yolları aramaya yöneltmişti. Böylece başka devlet tâbiyetine girebilen birçok kişi, bir yandan Osmanlı tebaası olmanın yüklediği yükümlerden kurtulmuş, öbür yandan yeni devletin himayesini sağlamış oluyordu. Osmanlı devleti bu çok sakıncalı eğilime karşı tedbir alma çabası içine, gerek Tâbiyeti Osmaniye Kanunnamesinden, gerek 7 Safer Kanunundan çok önceleri girmişti.²⁷ Ancak, yabancılara gayrimenkul edinme hakkı 7 Safer Kanunuyla tanınınca, konunun bu bakımdan ve gayrimenkullerin arz ettiği önem açısından ayrıca ele alınması gerekli hale gelmişti. İşte, 1298 kanunu bu ihtiyacın karşılanması yolunda baş vurulmuş bir tedbirden ibaretti.²⁸

B. (1928) TVK.

1. Genel olarak

15'inci maddesine dayanılarak 1869 tarihli Tâbiyeti Osmaniye Kanunnamesini yürürlükten kaldırdığı kabul edilen 23 Mayıs 1928 tarihli ve 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, vatandaşlıktan iskata yol açan eylemleri tek madde içinde aynı hükme, aynı müeyyideye tâbi tutmuştur. Kanunun 12'inci maddesi aynen şöyledir: «Vatandaşlıktan iskat edilenler memleket dahilinde buldukları takdirde Türkiye haricine çıkarılırlar. Alelumum vatandaşlıktan

²⁶ Unat, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, sh. 13.

²⁷ Yabancıların Türkiye'de ne «mülk» türünden, ne de mirî ve mevkuf türünden araziye tasarruf edebildikleri bir dönemde yürürlüğe girmiş bulunan Arazi Kanunnamesinin daha önce sözünü ettiğimiz 110 ve 111'inci maddelerindeki hükümlerin de esas itibarıyla bu amaçla sevk edildikleri kanısındayız.

²⁸ Bu konuda bk. Seviğ, M. R., «Ecnebilerin emlak sahibi olmalarından doğan kanunlar ihtilâfı», sh. 605 vd.; Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 185 vd.; Seviğ, M. R. - Seviğ, V. R., *Devletler Hususi Hukuku, (Giriş-Vatandaşlık)*, sh. 124 vd.; Obut, S. K.: *Türk Hukukunda Yabancı Hakikî ve Hükmi Şahısların Aynı Haklardan İstifadesi*, Ankara 1956, sh. 61 vd.; Fişek, «Türkiye'de yabancıların aynı haklardan istifadesi», sh. 427 vd.

iskat edilenlerin Türkiye'ye avdetleri memnudur. Bunların malları Hükümetçe tasfiye olunur.»

Her iki kanun arasında, vatandaşlıktan iskatın hüküm ve sonuçları itibariyle yapılacak genel bir karşılaştırma gösterir ki, «ülkeyi terk zorunluğu» ve «avdet yasağı» ikisinde de yer almaktadır.²⁹ Buna karşılık, iskat edilenin mallarının hükümetçe tasfiye edileceğine ilişkin hüküm yalnız (1928) TVK'da bulunmaktadır. Öte yandan, resmi izin almaksızın başka devlet tâbiyetine geçme nedeniyle vatandaşlıktan iskat edilenlerin gayrimenkullere temellük ve tevarüs hakkını kaldıran 1298 tarihli kanun hükümlerine benzer nitelikte veya iskat edilenin mallara ilişkin haklarını özünden kaldıran başka nitelikte bir hükme (1928) TVK.'da rastlanmaktadır.

Metinlerin karşılaştırılmasıyla gözlemlenen bu farklılığın pratiğe olan yansımaları saptayabilmek için (1869) TOK'un yürürlükte olduğu dönem ile (1928) TVK.'nın yürürlüğe girdiği dönem arasında, hukukî anlayışta meydana gelen değişime ve bu değişimin yabancılar hukuku alanını ne oranda etkilediğine bir göz atmak gerekir. Çünkü, söz konusu kanunlar arasında yalnızca bir «önceki kanun-sonraki kanun» ilişkisi bulunmamaktadır. Bu tarihler arasında Türkiye bir devrim geçirmiştir.

Amacı, Osmanlı devletinin içine düştüğü kültür ikileşmesine son vermek olan Türk Devrimi, hukuk alanında çözümü, laik ve modern bir hukuk sistemini kesinlikle tercih etmekte bulunmuştur.³⁰

²⁹ Ancak, 24 Mart 1950 tarihli ve 5654 sayılı «Pasaport Kanununa bir madde eklenmesine dair Kanun»un (Düster, 3. Tertip, C. XXX, sh. 2000) birinci maddesi uyarınca 3519 sayılı Pasaport Kanununa eklenen maddeye göre, «her ne suretle olursa olsun vatandaşlık sıfatı sâkıt olmuş bulunup da turist olarak gelmek isteyenlerden mahzur görülmemeyenlerin turist sıfatı ile yılda en çok dört ay kalabilmek üzere Türkiye'ye gelmelerine müsaade» edilebildiğine ve aynı kanunun ikinci maddesiyle de «1312 sayılı kanunun 8 ve 12'nci maddelerinin bu kanuna aykırı hükümleri» kaldırıldığına göre, 5654 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği tarih olan 31 Mart 1950'den itibaren, (1928) TVK gereğince iskat edilenler için öngörülen avdet yasağı, yerini sarth ve süreli Türkiye'ye giriş imkânına bırakmıştır. Her ne kadar, 15 Temmuz 1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu (Düster, 3. Tertip, C. XXXI, sh. 2243), 39'uncu maddesiyle 3519 sayılı Pasaport Kanununu yürürlükten kaldırmış ise de, aynı maddede 5654 sayılı kanun hükümleri saklı tutulmuştur. (1964) TVK. karşısında 5654 sayılı kanunun durumu hakkında bk. Nomer, *Vatandaşlık Hukuku Dersleri*, sh. 101 ve dn. 52.

³⁰ Timur, T. : *Türk Devrimi (Tarihi, anlamı ve felsefi temeli)*, Ankara 1968, sh. 155; ayrıca Mumcu, A. : *Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi*, Ankara 1971, sh. 153 vd.

Türk Devriminin biçimlendirdiği cumhuriyet hukukuna gider yolda, hiç şüphesiz, Lozan ilk adım, Lozan Antlaşması temel metindir.³¹

Osmanlı devletinin son evresinde yabancıların hukukî durumu, bir yandan, dinî hukukun «dârî islâm» ile «dârî harp» arasında ucuvamlı savaş halinin varlığına ilişkin eski kuramının, öbür yandan, ekonomik ve siyasal gücü elinde tutan devletlerin baskılarının devamlı etkisi altında kalmıştır. Özellikle kapitülasyonlar, yabancılar hukukuyla ilgili düzenlemelerde, az veya çok, fakat daima etkin rol oynamıştır. Bu rol, örneğini yukarda gördüğümüz gibi bazan devletin kendini savunma çarelerine baş vurması, kapitülasyonlardan yararlanma yolları arayan kendi tebaasına karşı tedbirler almaya girişmesi suretinde de olsa, Lozan öncesi dönemin özelliği olarak varlığını duyurmuştur.

Kapitülasyonların kaldırılmasının milletlerarası alanda tescilli anlamını taşıyan³² Lozan Antlaşması, Cumhuriyet hukukumuzun bu bakımdan da başlangıcı olmuştur. Antlaşmaya bağlı 24 Temmuz 1923 tarihli «İkamet ve Salâhiyeti Adliye Mukavelesnamesi» yabancılar hukuku alanında karşılıklı muamele esasına tam bir geçerlik tanımıştır.³³ Gerçi, sözleşme tabii ki, âkitleri arasında uygulanma yeteneği taşımaktaydı ve üstelik 7 yıllık bir süre ile sınırlanmış bulunmaktaydı. Ancak, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunun temel milletlerarası hukuk kaynağını meydana getiren Lozan Antlaşmasına bağlı bu sözleşmeye herhangi bir milletlerarası sözleşmeden daha geniş bir anlam vermek gerekir. Sözleşme, bizi, Türk yabancılar hukuku alanında eski sistemin büsbütün terk edildiği sonucuna götüren bir metindir.³⁴

Bununla beraber, cumhuriyet dönemi hukukumuzda yabancıların durumu alanında Lozan ikamet sözleşmesi sadece bir ilk adım olmuştur. Çünkü Türk devriminin hukuk alanında yöneldiği

³¹ «Lozan muahedesi ile kabul edilen rejimi idare eden prensip, dibacede âkitlerin ilân ettikleri üzere, asrî hukuku düvel kaideleridir»: M. Cemil, **Lozan**, Kt. II, İstanbul 1933, sh. 130.

³² Kapitülasyonların kaldırılması hakkında bk. Seviğ, M. R. - Seviğ, V. R., **Devletler Hususî Hukuku**, C. II **Yabancıların Hukukî Durumu**, sh. 47 vd.; M. Cemil, **age.**, sh. 46 vd.

³³ M. Cemil : **age.**, sh. 130; Türkiye, 1931 yılında anılan sözleşmenin münfesihi olduğunu ilgili devletlere bildirdiğinden bugün sözleşme yürürlükte de ğildir.

³⁴ Karş. Altuğ, **Yabancıların Arazî İktisabı Meselesi**, sh. 91; Seviğ, M. R., «Ecnabilerin emlak sahibi olmalarından doğan kanunlar ihtilâfı», sh. 615-617.

amacın milli (iç) hukuk bakımından gerçekleşmesi, asıl, Lozan'dan sonra çıkarılan kanunlarla sağlanmıştır. Böylelikle ki, bugünkü yabancılar hukuku sistemimiz belirlenmiş, yeni esaslara, çağdaş ilkelere dayalı bir istikrar kazanmıştır. Bu yeni sistemin konumuz bakımından önemli olan yabancıların özel hakları³⁵ alanında ne olduğunu, ilgili başlıca mevzuat hükümleri aracılığıyla şöyle saptayabiliriz :

Cumhuriyet hukukumuzun özel hukuk alanındaki temel kaynağı olan Medeni Kanunun 8'inci maddesi; «Her şahıs, medeni haklardan istifade eder. Binaenaleyh kanun dairesinde haklara ve borçlara ehil olmakta herkes müsavidir» derken, hukukî kişilik yönünden genellik ve eşitlik ilkesini getirmiş olmaktadır. 8'inci madde hükmü, aynı zamanda, dinî, siyasî veya ırkî sebeplerle özel haklara dokunulamıyacağının veciz ve kesin ifadesini ortaya koymaktadır.³⁶ Bu hükmü, 4 Ekim 1926'da Medeni Kanunla birlikte yürürlüğe giren 864 sayılı «Kanunu Medeninın Sureti Meriyet ve Şekli Tatbiki Hakkında Kanun»un 43'üncü maddesi ışığında değerlendirdiğimizde varacağımız sonuç, ona sözüyle ya da özüyle aykırı düşen bütün eski hükümlerin yürürlükten kalkmış bulunduğu-³⁷ söz konusu 8'inci maddenin cumhuriyet dönemi yabancılar hukuku bakımından önemli bir anlamı daha vardır ki, o da, kanunun aksini açıkca öngörmediği durumlarda, yabancıların, özel haklar bakımından tebaaya temsil edilmiş olduğudur.³⁸

Yabancıların özel hakları bakımından günümüzde de geçerliğini koruyan ayırım, yabancılar, buldukları devlet ülkesinde

³⁵ Yabancılar hukuku alanında hakların siyasal haklar, kamu hakları, özel haklar olarak üçlü bölünmesi hususunda bk. Berki O. F., *Devletler Hukusu Hukuku*, C. I, sh. 164 vd.; Altuğ, Y. : *Yabancıların Hukukî Durumu*, B. 4, İstanbul 1971.

³⁶ Bk. Köprülü, B. : *Medeni Hukuk (1-3. Kitaplar)*, İstanbul 1970-1971, sh. 141 vd., özellikle sh. 143.

³⁷ Bize göre, hukukî kişiliği dinî, siyasî, ırkî sebeplerle sınırlayan, böylece de Medeni Kanunun 8'inci maddesine aykırı düşen eski hükümlerin uygulanma yeteneği, 864 sayılı Tatbikat Kanununun 2 ve 5'inci maddeleri gereğince, geçmişi kapsayarak yürürlükten kalkmış kabul olunmalıdır : (Karş. aşa. dn. 121).

³⁸ Aynı fikir : Berki, O. F., *La Succession ab Intestat dans le Droit International Privé de la Turquie*, (Thèse), Fribourg 1940, sh. 27-28; kapitülasyonların tek taraflı olarak kaldırılması üzerine çıkartılan 1330 tarihli «Memaliki Osmaniyede bulunan tebaayı eenebiyenin hukuk ve vezaifi hakkında kanunu muvakkat»ın (Takvimi Vekayı, 1 Mart 1331, S. 2111) 1'inci maddesi de, Medeni Kanunumuzun sözü geçen 8'inci maddesine uygun olduğu için yürürlüğünü koruyan bir maddedir; dolayısıyla bu iki madde hükmü, Türk hukukunda yabancıların özel haklarına ilişkin genel ilkeyi belirtir.

günlük yaşantılarını sürdürebilmelerini mümkün kılacak asgarî had olarak tanınması lüzumlu haklar ile bu asgarî haddin dışında kalan özel haklar ayrıdır.³⁹

Cumhuriyet dönemi hukukumuzda yabancılara asgarî had olarak tanınması lüzumlu haklar konusunda ilke yukardaki açıklamada belirtilmiş bulunmaktadır.⁴⁰ Asgarî had dışındaki haklardan olan gayrimenkul edinme hakkı ise, Lozan ikamet sözleşmesinin 3'üncü maddesinde karşılıklı muamele esasına bağlanıp, temsil esasına dayalı eski sistem terk edilmekle beraber, konunun iç hukukumuzda aynı esasa göre kapsamlı surette düzenlenmesi ancak 1934 yılında Tapu Kanunuyla gerçekleşebilmiştir. 22 Aralık 1934 tarihli ve 2644 sayılı bu kanunun⁴¹ 35'inci maddesi aynen şöyledir: «Tahdidî mutazammın kanunî hükümler yerinde kalmak ve karşılıklı olmak şartıyla yabancı hakikî şahıslar Türkiye'de gayrimenkul mallara temellük ve tevarüs edebilirler.» Mevzuatımızda tahdidî mutazammın başlıca kanunî hükümler, Tapu Kanununda (md. 30), 18 Mart 1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanununda⁴² (md. 87), 27 Haziran 1927 tarihli ve 1110 sayılı Askerî Memnu Mıntıklar Kanununda⁴³ (md. 1) yer almaktadır.⁴⁴ Anılan bu hükümler genel nitelikte olup, bütün yabancı kişiler bakımından aynı kısıtlayıcı sonuçları meydana getirmektedir. Vatandaşlıktan iskat edilenlerin de, iskatın hüküm ve sonuçlarına dair sevk edilmiş özel hüküm-

³⁹ Bk. Berki, O. F. : *Devletler Hususî Hukuku*, C. I, sh. 172 vd.

⁴⁰ Miras hukukuna giren haklar da, asgarî had olarak yabancılara tanınması lüzumlu sayılan özel haklar arasındadır : Berki, O. F. : *Devletler Hususî Hukuku*, C. I, sh. 172.

⁴¹ *Düstur*, 3. Tertip, C. XVI, sh. 311.

⁴² *Düstur*, 3. Tertip, C. V, sh. 336.

⁴³ *Düstur*, 3. Tertip, C. VIII, sh. 860.

⁴⁴ Bunlar dışında yabancıların gayrimenkul edinme hakkını ilgilendiren diğer hükümler için bk. 28 Mayıs 1927 tarih, 1062 sayılı «Hudutları dahilinde tebaamızın emlakine vaziyet eden devletlerin Türkiye'deki tebaaları emlakine karşı mukabeleî bilmişil tedbiri ittihazı hakkında kanun» (*Düstur*, 3. Tertip, C. VIII, sh. 669; 13 Mayıs 1953 tarihli, 6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu (*Düstur*, 3. Tertip, C. XXXIV, sh. 1339); 7 Mart 1954 tarihli ve 6326 sayılı Petrol Kanunu (*Düstur*, 3. Tertip, C. XXXV, sh. 1390); 25 Haziran 1973 tarihli, 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanunu (RG., 19.7.1973, S. 14599). Ayrıca 20 Şubat 1930 tarihli ve 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanuna (*Düstur*, 3. Tertip, C. XI, sh. 68) dayanılarak Bakanlar Kurulunca muhtelif tarihlerde çıkarılan kararnamelerde de yabancıların gayrimenkuller üzerinde tasarruf yetkisini kısıtlayıcı nitelikte, para hukuku yönünden önem taşıyan bazı tedbirlere ilişkin hükümlere yer verilmektedir. Konuyla ilgili bilgi için : Altuğ, *Yabancıların Arazi İktisabı Meselesi*, sh. 92 vd.

ler dışında bütün yabancılar için öngörölmüş hükümler uyarınca işlem görmesi tabii olduğundan, bunların (menkul-gayrimenkul) mal edinmelerini yasaklayan başkaca bir hükmün bulunmaması takdirinde, yukarda açıklanan hükümler çerçevesinde mal edinebilecekleri sonucuna varmak gerekir. Nitekim, (1928) TVK.'nun yukarda belirtilen 12'nci maddesindeki tasfiye hükmünden başka, iskat edilenin mallarına ilişkin herhangi bir hükmün yer almamasına karşılık, özel sebeplere dayalı iskat hallerini konu edinen bazı kanunlar, kendi kapsamlarına giren kişilerin, iskat edilmelerinden sonra Türkiye'de temellük ve tevarüs hakkına sahip olamayacaklarını açıkca öngörmüştür.⁴⁵ Şu halde, (1928) TVK. uyarınca vatandaşlıktan iskat edilenlerin mülkiyet ve miras hakları bakımından nasıl bir rejime tâbi kıldıklarını tam olarak ortaya koyabilmek için, adı geçen kanundaki tasfiye hükmünün anlam ve kapsamını saptamak gerekir.

2. (1928) TVK.'na göre iskat edilenin mallarının tasfiyesi

(1928) TVK.'nun 12'nci maddesine göre, vatandaşlıktan iskat edilenlerin «malları Hükümetçe tasfiye olunur.»

Buradaki tasfiyenin bir el koyma şeklinde anlaşılmasının doğru olmadığı, iskat edilen kişinin mallarının hükümet tarafından satılıp, borçlarının ödenmesinden ve tasfiye dolayısıyla yapılan masraflarının indirilmesinden sonra⁴⁶ geri kalan miktarın kişinin

⁴⁵ 3 Mart 1340 tarihli ve 431 sayılı Kanunun 5'inci maddesi şöyledir : «Bundan böyle ikinci maddede mezkûr kimseler Türkiye Cumhuriyeti dahilinde emvali gayrimenkuleye tasarruf edemezler. İlişkilerinin kat'ı için bir sene müddetle bilvekalâ mehakimi devlete müracaat edebilirler.

«Bu müddetin mürurundan sonra hiç bir mahkemeye hakkı müracaatları yoktur.»

Aynı kanunun 7'nci maddesi iskat kararına kadar edinilmiş gayrimenkul malların tasfiyesine ilişkindir.

28 Mayıs 1927 tarihli ve 1064 sayılı kanunun ise 2'nci maddesi aynen şu hükmü içine almaktadır : «Eşhası merkume badema Türkiye'de hakkı temellük ve hakkı tevarüsten mahrum olurlar.»

Ayrıca bk. yuk. dn. 3'de, anılan kanunlar hakkında yapılan açıklamalar.

⁴⁶ Tasfiye, kanunun açık ifadesi karşısında hazine (Maliye Bakanlığı) tarafından yapılmak gerekir. İskat edilenin vekilinin tasfiyeye yetkisi söz konusu değildir : Bk. Berki, O. F. : «Türk vatandaşlığından düşürme kararının neticeleri», *Adalet Dergisi*, Ağustos 1960, Yıl 51, S. 8, sh. 466; Fişek, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, sh. 125; karşı. Belgesay, M. R. : *Türk Vatandaşlığı Kanunu Şerhi*, İstanbul 1929, sh. 35; «...iskat edilenlerin mallarının tasfiyesi hazineye ait olup oraca ifa olunacağına göre...» : YARG. Hukuk Genel Kurulu (2.1.1952), E. 2-86-5, K. 1 (*Türk İçtihatlar Külliyyatı*,

kendisine ait olduğu hususunda doktrin oybirliği halindedir.⁴⁷ (1928) TVK.'da iskat edilen kişinin mallarının Hazineye geçeceğine dair herhangi bir hüküm bulunmadığından biz de bu fikre katılıyoruz.⁴⁸ Nitekim, İcra Vekilleri Heyetinin 23/5/1933 tarihli ve 14452 sayılı kararında da, vatandaşlıktan çıkarılanın mallarının tasfiyesinin «bu kişilerin hukukî vaziyetlerinin icap ettirdiği hükümlerin tatbiki suretiyle» yapılması gereği belirtilmiştir.⁴⁹ İskat edilenin mallarının Hazineye geçmesi söz konusu olsaydı, artık tasfiyede o kimşenin «hukukî vaziyetinin» göz önünde tutulmasına lüzum kalmazdı. Yargıtay 1. HD. de, 9.10.1951 tarihinde verdiği (E. 951/464, K. 4194) kararda iskat edilenin mallarına el konulamıyacağı görüşünü benimsemiştir.⁵⁰ Zaten, aksinin kabulü, (1928) TVK. uyarınca vatandaşlıktan özel izinle çıkanlar hakkında da eş nitelikte işlem uygulanmasına yol açardı. Zira, (1928) TVK.nun 8'inci maddesinde, izin alarak Türk vatandaşlığından çıkanlar hakkında da tasfiye hükmü öngörülmüştü. Kanunun 8 ve 12'inci maddelerinin karşılaştırılmasından anlaşılacağı üzere, vatandaşlıktan izinle çıkan kişi ile iskat edilen kimse arasında malların tâbi olduğu işlem bakımından fark, birincinin, iskat kararından başlayarak bir yıl içinde tasfiyeyi kendisinin veya vekilinin yapabilmesi imkânına sahip olmasındaydı. Bir yıllık süreyi geçirdiği takdirde, onun da malları, iskat edileninkiler gibi re'sen tasfiyeye tâbi idi. Şu halde, tasfiyeye el koyma niteliği izafe edildiği takdirde, bu bakımdan da, kanunun

1952, I, C. V, sh. 51, no. 78); «...vatandaşlıktan çıkarılanın tesbit edilebilen mallarının 2490 sayılı kanun hükümleri dairesinde satışa çıkarılması gerekir»: Erdemli, S. - Tan, C. N.: **Millî Emlâk**, Ankara 1964, sh. 740; ayrıca bk. 23/5/1933 tarihli ve 14452 sayılı «vatandaşlıktan çıkarılanların mallarının tasfiyesi hakkında» İcra Vekilleri Heyeti Kararnamesi: **Türkiye'de Âme Emlâkî Hükümleri (Umumî ve Hususî Âme Emlâkî)**, Maarif Matbaası, 1943, sh. 263.

⁴⁷ Bk. Berki, O. F., «Türk vatandaşlığından düşünme kararının neticeleri», sh. 467; Obut, age., sh. 90; Fişek, «Türkiye'de yabancıların aynı haklardan istifadesi», sh. 436-437; Belgesay, age., sh. 34.

⁴⁸ Oysa, örneğin 431 sayılı kanunun (bk. yuk. dn. 3) 8'inci maddesi, padişahların Türkiye Cumhuriyeti dahilindeki tapuya merbut gayrimenkullerinin «millete intikal» ettiğini açıkça belirtmiş, 9 ve 10'uncu maddelerinde de bazı menkul malların akıbetini aynı hükme bağlamıştır. (1928) TVK. uyarınca iskat edilenlerin mallarının da el koyma hükümlerine göre işlem görmesi amaçlansaydı, bunun yeterli açıklıkla belirtilmiş olması gerekirdi.

⁴⁹ Bk. yuk. dn. 46.

⁵⁰ «...mezkûr gayrimenkule tasfiye kanunları gereğince el konulmasına imkân olmamasına ve 1312 sayılı kanun gereğince de izinsiz terki tâbiyet edenlerin [?] emlâkî ancak tasfiye edilebileceğine göre...»: **Tatbikatta Yargıtay Kararları**, 15 Mayıs 1952, Yıl 4, S. 37, sh. 974.

amacına pek aykırı sonuçlara yönelmek mümkün hale gelmekteydi.⁵¹

Burada, Yargıtayın 431 ve 5958 sayılı kanunların uygulanmasıyla ilgili olarak verdiği, 17 Nisan 1957 tarihli (E. 5, K. 5) İçtihadı Birleştirme Kararına⁵² değinmekle konumuzu daha bir aydınlığa kavuşturacağımızı umuyoruz.⁵³ Karara göre :

«Aielumum tasfiyeye tâbi emval üzerinde malikin mülkiyet hakkı zeval bulmaz. Tasfiye neticesinde mülkiyet hakkı ahar kimseye geçinceye kadar malikin mülkiyet hakkı devam eder. Yalnız tasfiyenin icap ettirdiği muameleler haricinde malikin tasarruf hakkı takyit edilmiş olur. Kanunun 7'inci maddesi ile 5'inci maddesinin karşılıklı mütalâasından 5'inci maddede yazılı (emvali gayrimenkuleye tasarruf edemezler) hükmünün 7'inci maddede derpiş edilen emvali gayrimenkuleye hasren tasfiye haricindeki tasarruf muamelelerinden memnuiyet tazammum ettiği anlaşılmaktadır. 5'inci madde hükmünden mülkiyet hakkının zeval bulduğu mânası çıkarıldığı takdirde tasfiyenin ve tasfiye bedelinin kendilerine verilmesinin hukukî mesnedi ortadan kalkar. Tasfiyeye tâbi olup da henüz tasfiye edilmemiş bulunan gayrimenkuller üzerinde mülkiyet hakkının devamını kabul zaruridir.»

⁵¹ Karş. Fişek, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, sh. 115; Fişek, «Türkiye'de yabancıların aynı haklardan istifadesi», sh. 440; Obut, *age.*, sh. 92-93.

⁵² **RG.**, 25.6.1957, S. 9642, sh. 17424-17425.

⁵³ Gerçi, bu karar 431 ve 5958 sayılı kanunların (bk. yuk. dn. 3) uygulanmasına ilişkindir; ancak, vatandaşlıktan iskat edilenlerin mallarının tasfiyesini İçtihadı Birleştirme Hukuk Kısmı Genel Kurulunun nasıl nitelendirdiği hususunda bizi yeterince aydınlatmaya elverişlidir. Çünkü, 431 sayılı kanun uyarınca vatandaşlıktan iskat edilenlerin gayrimenkul malları aynı kanunun 7'nci maddesine tasfiyeye tâbi tutulmuştur. Bu kanundaki tasfiyenin, (1928) TVK.'daki tasfiyeden başka türlü nitelendirilmesi mümkün değildir. Üstelik, 431 sayılı kanunun 5'inci maddesi, 7'inci maddeye göre gayrimenkul malları tasfiyeye tâbi tutulan kimselerin, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak Türkiye dahilinde gayrimenkul mallara tasarruf edemeyeceklerini öngördüğüne göre, buradaki tasfiyenin daha geniş bir yoruma dayanıklı olacağı dahi düşünülebilir. Söz konusu içtihadı birleştirme kararının, 431 sayılı kanunla iskat edilenlerden, 5958 sayılı kanundan yararlanmak suretiyle Türkiye'de yeniden mal edinme hakkını kazanmış olanlarla ilgili bulunması da durumu değiştirmez. Zira, kararda sözü edilen tasfiye, 431 sayılı kanunun 7'nci maddesinde öngörülmüş olan tasfiyedir. Aksine kanun hükmü bulunmadığı takdirde, vatandaşlıktan iskat edilenlerin mallarının tasfiyesi işlemleri, hangi kanunda hükme bağlanmış olursa olsun, aynı esaslara dayanılarak yürütülmek gerekir.

Açık bir hükümle vatandaşlıktan iskat edilerek, iskattan sonra gayrimenkullere tasarruf hakları da kaldırılan kimselerin dahi, daha önce edindikleri gayrimenkullere tasfiye hükmünün uygulanmasında, tasfiyenin sonuçlanmasına kadar bu gayrimenkuller üzerinde mülkiyet haklarının devam ettiği İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulunca kabul olduğuna göre, tasarruf hakkından mahrumiyetlerine dair herhangi bir kanun hükmü bulunmayan kişilerin mallarının tasfiyesi bakımından bunun aksi bir sonuca varmak hukuken olduğu kadar mantıken de tutarsız kalır kanısındayız.

Nihayet, 8'inci maddesinde, kişilik ve özel hakların özü bakımından tebaa-yabancı arasında eşitlik ilkesini benimsediğini yukarıda açıkladığımız Medeni Kanunumuz, mülkiyetin kaybı hususunda bu ilkeye aykırı bir istisnaya yer vermemiştir. Mülkiyetin kaybını gerektiren sebepler Medeni Kanunun 643 ve 702'nci maddelerinde belirlenmiş olup, bunlar arasında ne mâlikin vatandaşlıktan iskat veya başka bir sebeple yabancı statüsüne girmesi, ne de malların alelumum tasfiyeye tâbi tutulması gibi sebepler yer almıştır.⁵⁴

Bu açıklamalar gösteriyor ki, (1928) TVK.'daki tasfiye hükmü, iskat kararının ilgili kişiyi malları üzerindeki mülkiyet hakkından yoksun kılıcı sonuç meydana getirdiği biçiminde yorumlanamaz. Böyle bir yorum, kanunun sözüne ve özüne aykırı düşer.

Şu halde, (1928) TVK. uyarınca vatandaşlıktan iskat edilen kişi, tasfiye işleminin sonuçlanmasına kadar malları üzerindeki mülkiyet hakkını muhafaza etmekteydi. Ancak, mallar tasfiyeye tâbi olduğundan, tasarruf yetkisi, tasfiyenin amacıyla sınırlı olmak gerekirdi. Dolayısıyla, iskat edilenin artık malları üzerinde temlikî tasarruflarda bulanamayacağı yolundaki görüşe⁵⁵ hak vermeliydi. Buna karşılık, mülkiyet hakkı devam ettiğinden iskat edilenin malike tanınan dâvaları açmak yetkisinin varlığı kabul edilmeliydi.⁵⁶

⁵⁴ Aynı fikir: Berki O. F., «Türk vatandaşlığından düşürme kararının neticeleri», sh. 467.

⁵⁵ Berki, O. F., «Türk vatandaşlığından düşürme kararının neticeleri», sh. 466; Uluocak, N. E.: **Türk Vatandaşlık Hukuku**, İstanbul 1968, sh. 90; Yargıtay 4. HD., 9.1.1937 tarihli (E. 242, K. 33) kararında aynı görüşü benimsemiştir (karar için bk. Tepeci, K.: **Notlu ve İzahlı Türk Kanunu Medenisi**, C. II, B. 2, Ankara 1955, sh. 7).

⁵⁶ Aynı fikir: Berki, O. F., «Türk vatandaşlığından düşürme kararının neticeleri», sh. 467; Uluocak, a.g.e., sh. 90-91, 96; buna karşılık Yargıtay 1. HD.'nin 27.2.1960 tarihli ve 1397 sayılı kararıyla aksi içtihatla bulunduğunu sayın hocamız O. F. Berki belirtmektedirler: Bk. «Türk vatandaşlığından düşürme kararının neticeleri», sh. 467; hukukumuzda iskat edilenin mülkiyet hakkının sadece bir «kuru mülkiyetten» ibaret olduğu, malın aynı üzerinde herhangi bir talep yetkisinin söz konusu edilemeyeceği

Aynı sebeple, iskat kararının verilmesinden sonra iskat edilenin ölümü halinde malları, ölüm tasfiyenin sonuçlanmasından sonra meydana geldiyse tasfiye bakiyesi mirasçılara intikal edecekti.⁵⁷

Tasfiyenin kapsamına gelince: Bir kere, kanun «malların» tasfiye edileceğini belirttiğinden, tasfiyenin kapsamına iskat edilenin hem menkul, hem gayrimenkul mallarının girdiği besbelliydi.⁵⁸ Ancak tasfiyenin kapsamını tayin hususunda ortada tartışılması gereken başka bir konu kalıyordu: Acaba tasfiye, iskat kararına kadar edinilen mallara mı münhasır tutulmak gerekirdi, yoksa, iskat edilen kimsenin iskattan sonra edindiği mallar da tasfiyeye tâbi miydi? Bu sorunun cevabı konusunda, ihtilâf doğmuştur. Bazı hukukçularımız,⁵⁹ (1928) TVK.'da iskat edilenlerin, iskattan sonra Türkiye'de edinecekleri malların da tasfiye olunacağına dair bir kaydın bulunmadığını öne sürmüşlerdir. Buna karşılık, tasfiyenin iskattan sonra edinilen malları da kapsamına alacağı, kanunun bu hükmünün geniş yorumu elverdiği iddia edilmiştir.⁶⁰ Son görüş Danıştayın⁶¹ ve Yargıtayın⁶² bazı kararlarında da ifade bulmuştur.

görüşü de öne sürülmüştür : Bak. aşağı. Bölüm II, B-1; sayın Göğür de «bu mülkiyet sadece tasfiye bedeli üzerinde hak iddiasına yol açmaktadır» ifadesiyle bu görüşe eğilim göstermektedir. Bk. Göğür, E.; «Türk Tabiiyet Hukuku», B. 2, Ankara 1974, sh. 152.

⁵⁷ Berki, O. F., «Türk vatandaşlığından düşürme kararının neticeleri», sh. 467.

⁵⁸ Ayrıca bk. Erdemli-Tan, *age.*, sh. 739-740.

⁵⁹ Ezciimle Fişek, «Türkiye'de yabancıların aynı haklardan istifadesi», sh. 437 ve Obut, *age.*, sh. 92; ayrıca bk. aşağı. sh. 346'da, YARG. 2 HD., 26.6.1973 tarihli (E. 3425-K. 4214) kararına muhalefet şerhi.

⁶⁰ Bk. Berki O. F. - Ergüney, H. : Yabancılar Hukuku ve Kanun İhtilâfları ile İlgili Yargıtay Kararlarının Tahli ve İzahları, Ankara 1963, sh. 19.

⁶¹ Danıştay D. 8, 11.3.1963, E. 1962/3304, K. 1963/1574 (**Danıştay Kararlar Dergisi**, 1965, Yıl 23, S. 89-90, sh. 205-206) : «Türk kanun koyucusu 1312 sayılı kanunun 12'nci maddesi ile vatandaşlıktan iskat edilenlerin hususî ve hat-tâ zecri işlemlere bağlanmasını gerekli görmüş ve ona göre Türkiye'ye girme yasağı ile mallarının tasfiyeleri esasını kabul etmiştir. Dâvacının 1933'den beri Fransız uyruklu olması kendisinin yabancıların Türkiye'de mal mülk edinmeleri yolundaki imkândan faydalanmasına hak vermez»; karardaki ifadenin Danıştayın iskat edilenin temellük ve tevarüs hakkından mahrumiyeti lehine hükmettiği tarzında anlamlandırılmaması lâzımdır; çünkü karara bağlanan dâva, iskat edilen bir kimsenin mülkiyet veya mirasçılık hakkına ilişkin bulunmayıp, iskattan sonra tevâris edilen bir gayrimenkulü Hazinenin (1928) TVK'daki tasfiye hükmüne tâbi tutan işleminin iptaline dairdir. Kararda değinilmesi gereken bir nokta, Danıştay'ın, (1928) TVK. md. 12'de, iskat edilenler hakkında öngörülen Türkiye'ye girme yasağının daha sonra 24 Mart 1950 tarihli ve 5654 sayılı kanunla kaldırıldığı gerçeğini nazara almamış bulunduğudur.

⁶² Bk. aşağı. Bölüm II, B-1 ve 4.

Bize göre, milletlerarası sözleşmeler rejimimizin ve iç hukukumuzun yabancılar hukuku alanında geçerliğini belirlediği esaslar göz önünde tutulursa, tasfiyeden amacın, iskat edilenin Türk vatandaşlığı sıfatıyla edindiği malların tasfiyesi suretiyle, onu tam anlamıyla yabancı statüsüne tâbi kılmak olarak saptanması gerekir. Ancak, (1928) TVK.'da tasfiye hükmünün iskattan sonrayı kapsadığına dair açık bir kaydın bulunmadığı nokta nazarından hareketle, kanunun tasfiye hükmünün geniş surette yorumlanmasına elvermediği kesinlikle iddia edilemez. Yalnız, tasfiyenin iskat kararından sonra edinilen malları da kapsadığı görüşüne eğilim gösterildiği takdirde, (1928) TVK.'nun 8'inci maddesinin Türk vatandaşlığından özel izinle çıkanların mallarının da tasfiye edileceğini öngörmesi dolayısıyla, bunlar hakkında da aynı sonuca varmak gereğinin ortaya çıktığını, böyle bir uygulamanın ise kanunun amacını büsbütün aştığını unutmamalıdır.⁶³ Asıl gerçek olan husus, (1928) TVK.'nun bu konuda birbiriyle çatışan yorumlara açık kapı bıraktığıdır. Şu da var ki, tasfiyenin kapsamı hakkında belirtilen bu mülâhazalar, ancak vatandaşlıktan iskat edilen kimselerin, iskattan sonra, Türkiye'de mal edinme haklarının varlığı kabul edildiği takdirde değer kazanabilir; aksi halde, ortada edinilen bir mal bulunmayacağından bunun tasfiye edilip edilmeyeceğini tartışmaya lüzum yoktur.

3. (1928) TVK.'na göre iskât edilenin sonradan mal edinme hakkı

Bir kimsenin (1928) TVK.'na göre vatandaşlıktan iskat edilmesine karar verilmesinin ve bu karara, kanunen, malların tasfiyesi hükmünün bağlanmış olmasının, o kimseyi malları üzerindeki mülkiyet hakkında yoksun kılmaya başlı başına yetmediğini, gerek adı geçen kanunda, gerek diğer mevzuatta böyle bir sonucun meydana gelmesini öngören başka bir hükme de rastlanmadığından, tasfiyenin sonuçlanmasına değin iskat edilen kişinin, malları üzerindeki mülkiyet hakkını muhafaza ettiğini, tasfiye sonunda bu hakkın tasfiye bakiyesi üzerinde talep hakkına dönüştüğünü gördük.

Durum böyle olunca, vatandaşlıktan iskat edilen kişinin, iskattan sonra temellük ve tevarüs hakkından yoksun kılınması da, ancak bu sonucu öngören açık bir kanun hükmünün varlığına bağlı kalmaktadır. Çünkü, Türk vatandaşlığından iskat edilen kişi Tür-

⁶³ Karş. Fişek, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, sh. 115.

kiye'ye göre artık yabancı durumundadır; bu sebeple aksi istisnai bir hükümle öngörülmediği takdirde her haktan yabancıların tâbi olduğu kayıt ve şartlar altında yararlanması tabiidir.⁶⁴ Nitekim, kanun koyucu, bazı özel sebeplerle vatandaşlıktan iskat edilenlerin, iskattan sonra Türkiye'de mallara temellük ve tevarüs edememelerini sağlamak ihtiyacını duyduğu hallerde bu hususu açık olarak hüküm altına almakta tereddüt etmemiştir.⁶⁵ Böyle bir hükmün (1928) TVK.'nda yer almadığını, Medeni Kanun ve ilgili diğer mevzuatta da bu sonucu meydana getirmeye elverişli bir hükme raslanmadığını daha önce muhtelif vesilelerle belirtmiş bulunuyoruz. Mirastan mahrumiyet halleri Medeni Kanununun 520'inci maddesinde sınırlanarak sayılırken bunlar arasında vatandaşlıktan iskat edilmeye yer verilmemesinin de, iskat edilenin tevarüs hakkının iskat ile ortadan kalkmadığı iddiasını ayrıca doğruladığı ileri sürülmüştür.⁶⁶ Nihayet, hukukumuzda yabancı miras hukuku alanında, tebaaya temsil edilmiş bulunmaktadır. Bu sebeplerden ötürü de, konuyla ilgilenen yazarlarımızın büyük çoğunluğu vatandaşlıktan iskat edilen hakkında miras hukukuna ilişkin hiç bir kısıntının söz konusu olmadığı görüşünde birleşmişlerdir.⁶⁷

Şu halde, mülkiyet hakkı ve miras hukukuna ilişkin haklar noktasından, (1928) TVK.'na göre vatandaşlıktan iskat edilmiş kimse ile, diğer herhangi bir yabancı arasında tasfiye hükmü dışında bir fark yoktur. Ancak, tasfiye hükmünün ortaya koyduğu farkın uygulamaya etki derecesini tayin edebilmek için tasfiyenin kapsamına ilişkin tartışmaya bir kere daha değinmek lüzumlu hale gelmektedir.

Eğer, (1928) TVK.'nun ilgili hükmünün geniş surette yorumlanması, dolayısıyla iskat edilen kişinin iskattan sonra edineceği

⁶⁴ Obut, *age.*, sh. 91.

⁶⁵ Bk. yuk. dn. 45.

⁶⁶ Berki-Ergüney, *Yabancılar Hukuku ve Kanun İhtilâfları ile İlgili Yargıtay Kararlarının Tahliil ve İzahları*, sh. 19; Göğer, *age.*, sh. 153; ayrıca bk. aşağıda sh. 344'deki Yargıtay 2. HD.'nin 26.6.1973 tarihli (E. 2425, K. 4214) kararı.

⁶⁷ Bk. Berki, O. F., *Devletler Hususî Hukuku*, C. I, sh. 12; Seviğ, M. R. - Seviğ, V. R., *Devletler Hususî Hukuku (Giriş-Vatandaşlık)*, sh. 123; Göğer, *age.*, sh. 153; Nomer, *Vatandaşlık Hukuku Dersleri*, sh. 103, dn. 53; Unat, «Türk Vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 179-226; Fişek, «Türkiye'de yabancıların aynı haklardan istifadesi», sh. 437; Obut, *age.*, sh. 90 vd. (yazar iskat edilenin tevarüs hakkı konusunda görüşünü açıkça belirtmemişse de, iskat edilenin diğer yabancılar gibi gayrimenkul mal edinebileceğine dair görüşündeki kesinlik, tevarüs hakkı bakımından da aynı düşüncede olduğunu ortaya koymaktadır).

mallarının da tasfiyeye tâbi olması gerektiği görüşüne eğilim gösterilirse, kanunun miras hukuku dışında kalan yollardan mal edinmeleri yasaklamak amacı güttüğü iddiası⁶⁸ dolaylı olarak doğrulanmış görünümü kazanacaktır; çünkü «tasfiye ile sonuçlanacak mal edinmenin pratik yönü yoktur».⁶⁹ Ancak, genişletici yoruma taraf-tar yazarlarca üzerinde durulmamasına rağmen, kişisel kanımız olarak ekleyelim ki, tasfiyenin iskattan sonra edinilen malları da kapsadığının kabulü halinde bile, kanunun amacının, iskat edilen kişinin sadece miras hukukuna giren mal edinmelerine izin vermek olduğu görüşünü savunmak kolay değildir. Zira, gayrimenkuller bakımından olsun, menkuller bakımından olsun, mülkiyetin aslen kazanılması yollarına (Medeni Kanun, md. 635 vd., 691 vd.) dayanan mal edinmelerin, hattâ bütün ivazsız mal edinmelerin, tasfiye ile sonuçlanacak olsa bile, pratik yönü bulunmadığı iddia edilemez. Bütün bu hallerde, kişinin malvarlığının aktifinde bir artışın meydana gelmesi tabiidir. Bu husus göz önünde tutulduğu takdirde ise, kanunun amacının, iskat edilen kişinin ivazlı mal edinmelerini yasaklamaktan ibaret bulunduğu gibi, sebebinin açıklanması güç bir düşünceye saplanılmış olunacaktır.

Buna karşılık, tasfiyenin sadece iskat anına kadar edinilen mallara münhasır bulunduğu görüşü benimsenirse, vatandaşlıktan iskat edilen kişinin, yabancı statüsündeki diğer kişilerden farklı hiç bir kayda tâbi kılınmadan mal edinmesi mümkün hale gelir.⁷⁰

4. 1298 tarihli kanunun yürürlüğü sorunu

Burada son bir sorun ortaya çıkmaktadır. (1869) TOK. ile ilgili açıklamalarımız sırasında sözünü ettiğimiz 1298 tarihli «Ecanebin Hakkı İstimlakı Kanununun Birinci Maddesinde İstisna Olunan Eşhasın Emlâk ve Arazisine Mahsus Kanun», cumhuriyet dönemi mevzuatımızda yer alan hiç bir hükümle açık surette yürürlükten kaldırılmış değildir. Acaba, bu konuda bir açıklık bulunmaması, anılan kanunun (1928) TVK. uyarınca vatandaşlıktan iskat edilen-

⁶⁸ Berki, O. F., «Türk vatandaşlığından düşürme kararının neticeleri», sh. 468.

⁶⁹ Göger, age., sh. 150; aynı doğrultuda Altuğ; **Yabancıların Arazi İktisabı Meselesi**, sh. 113, 115.

⁷⁰ Fişek, Türkiye'de yabancıların aynı haklardan istifadesi», sh. 439; Obut, age., sh. 91-92; ayrıca bk. yuk. sh. 296-297.

ler hakkında da uygulanma yeteneği taşıdığı görüşünü haklı çıkarır mı?

Soruya verilecek cevabın olumlu olması halinde, (1928) TVK.'na göre vatandaşlıktan iskat edilen kişinin mallarına ilişkin sonuçlar hakkında yapmış olduğumuz açıklamaların bir durum dışında geçerliğini koruyacağına özellikle dikkati çekmek isteriz. Zira, 1298 tarihli kanundaki temellük ve tevarüs yasağı, sadece, resmi izin almaksızın başka bir devlet tâbiyetine girdikleri için vatandaşlıktan iskat edilenler bakımından öngörölmüş bulunuyordu. Bunun diğer iskat hallerini kapsayacak surette genişletici bir yoruma konu edilmesi, kanunun açık hükümleri karşısında, mümkün değildi. Öte yandan, burada söz konusu olan mal edinme mahrumiyetinin gayrimenkullerle sınırlı bulunduğuna dair görüşümü-zü bir kere daha hatırlatmak uygun olur sanısındayız.

Daha önce açıklandığı üzere, 1298 tarihli kanunda belirtilen temellük ve tevarüs yasağı bağlandığı iskat sebebinin vahamet derecesindeki ağırlık dolayısıyla değil, kapitülasyonların tâbiyet alanında meydana getirdiği sakıncalı durumu bertaraf etmek amacıyla öngörölmüş bir müeyyideden ibaretti. Üstelik, 1298 tarihli Kanun, (1869) TOK. ile doğrudan ilişkili de değildi; adından da anlaşılacağı üzere, 7 Safer 1284 tarihli «Tebaayı Ecnebiyenin Emlâke Mutasarrıf Olmaları Hakkındaki Kanun»un birinci maddesi hükmünde anılan istisnai durumu düzenliyordu. (1869) TOK.'nin iskatla ilgili 6'ncı maddesine ek getiren 1916 yılındaki değişikliğe rağmen, Osmanlı kanun koyucusu, 1298 tarihli kanun ile (1869) TOK. hükümleri arasında bir koşutluk kurmak ihtiyacını duymamıştı. Oysa, 1916 zeyli, iskat sebeplerini, hem de savaş halinin gerekleri doğrultusunda çoğaltmıştı.⁷¹

1298 tarihli kanunun 7 Safer Kanunuyla olan bu sıkı ilişkisi üzerinde durulmuş ve 7 Safer Kanununun, kapitülasyonların tek tarafı olarak kaldırılması üzerine çıkarılan 2 Teşrinievvel 1330 tarihli kanunu muvakkat ile yürürlükten kaldırılması sonucu, bu zeyl kanunun da mülga sayılması gerektiği görüşü savunulmuş-

⁷¹ Bu bakımdan 1298 tarihli kanunda belirli bir grup eski Osmanlı teb'ası yabancılar bakımından öngörülen gayrimenkul edinme yasağını, vatandaşlıktan iskatin bir sonucu olarak değil de, yabancıların gayrimenkul edinmesine ilişkin rejimin bir istisnası suretinde nitelendirmek de mümkündür ve bu nitelendirme, belki de, Osmanlı kanun koyucusunun maksadına daha uygundu : Karş. Obut, *age.*, sh. 64.

tur.⁷² Karşı görüşün öne sürülmesi⁷³ sonucu ortaya çıkan ihtilâfa bu kadarlık değinmekle yetineceğiz. Çünkü, Cumhuriyet dönemi mevzuatı karşısında bu görüş ayrılığının önemi kalmadığı kanısındayız.

Konuya önce 1298 tarihli kanunun amacı yönünden bakacak olursak: Kapitülasyonların tek taraflı olarak 1330 tarihinde kaldırılması sonucu, yabancı teb'a sıfatına bağlı ayrıcalıklı rejim de ortadan kalktığına göre, 1298 tarihli kanun daha o zamandan toplumsal fonksiyonunu yitirmiş oluyordu. Böylece de, (1869) TOK.'daki vatandaşlıktan iskat hallerinden yalnız biri hakkında öngörülmuş temellük ve tevarüs yasağının, hele 1916 değişikliği ile eklenen iskat halleri göz önünde tutulduğunda, bir anlamı kalmıyordu.⁷⁴ Lozan Antlaşmasının 28'inci maddesi ise, kapitülasyonları milletlerarası anlaşmalar rejimi bakımından da ve kesin olarak kaldırıncı, 1298 tarihli kanunun varlık sebebi büsbütün ortadan silinmişti. Bu noktadan itibaren, vatana bağlılıkla bağdaşmama niteliği itibarıyla çok daha ağır eylemleri konu edinen iskat sebepleri dururken, izin almadan başka devlet tâbiyetine geçmelerinden ötürü vatandaşlıktan iskat edilmiş olanlara böyle bir ek müeyyide uygulanmasının hukuk mantığına olduğu kadar, adalet duygusuna da ters düştüğü besbelli hale geliyordu. Ancak, vardığımız bu sonuç, 1298 tarihli kanunun yürürlükten kalktığını saptamamıza, şüphesiz, yeterli değildir. Toplumsal görevini kaybeden bu kanunun yürürlükten kalkmış sayılabilmesi için kanun koyucunun, do laylı da olsa, bir müdahalesi gerekliydi.⁷⁵

⁷² Bk. Fişek, «Türkiye'de yabancıların aynı haklardan istifadesi», sh. 438; Obut, *age.*, sh. 65-66; Mardin, E. : **Toprak Hukuku Dersleri**, İstanbul 1947, sh. 27 vd.'da aynı doğrultuda bir ifadeye yer vermekle beraber, kesin kanı belirtmekten kaçınmış görünmektedir.

⁷³ Bk. Seviğ, M. R., «Ecnebilerin emlak sahibi olmalarından doğan kanunlar ihtilâfı», sh. 614 vd.; Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 190 vd.; sayın Unat, 1298 tarihli kanunun 1330 tarihinden sonra da uygulandığını doğrulayan resmî belge olarak, 30 Mayıs 1333 tarihli «Bilâ mezuniyet tebdili tâbiyet etmelerinden dolayı tâbiyetleri iskat edilenlerin envâl ve emlakı hakkında olunacak muameleye dair tahriratı umumiyeyi adliye» ye işaret etmektedir; anılan belge için bk. Unat, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, sh. 30; ayrıca bk. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün, 12 Mart 1335 tarihli, 345 sayılı genelgesi : **Yürürlükteki Genelgeler (16.5.1303 — 3.10.1970)**, Ankara 1970, sh. 14-15.

⁷⁴ Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 192.

⁷⁵ Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 192-193.

Kanun koyucudan beklenen bu müdahale, hiç bir zaman açık bir hüküm sevki suretiyle yapılmamıştır. Şu halde, 1298 tarihli kanunun üstü kapalı olarak yürürlükten kaldırılmış olup olmadığının incelenmesi zorunlu hale gelmektedir. Ancak, bu incelemenin, kanunların üstü kapalı yürürlükten kaldırılması hakkında, olağan durumlar göz önünde tutularak ortaya konmuş görüşler, nisbeten daha basit sorunların çözümünde baş vurulan esaslar veya yorum metodları aracılığıyla yapılacak bir çözümlemeden ibaret olacağı sanısı kesinlikle bir yana bırakılmalıdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, cumhuriyet dönemi hukukunu «eski ahkâm»dan ayıran çizgi, bir devrim çizgisidir: Bir hukuk sisteminden çıkmış, başka bir hukuk sistemine girilmiştir. Lozan'ı başlangıç aldığımız cumhuriyet dönemi hukuku, yepyeni ilkelerin, yepyeni esasların hâkim olduğu bir hukukî anlayışı, daha açıkcası bir zihniyet değişikliğini temsil eder. Bu sebeple, cumhuriyet dönemi mevzuatınca bu yeni hukukî anlayışın gereklerine uygun surette düzenlenmiş her alanda, daha önce o alanı düzenlemekte olup da yeni sistem içinde yeri bulunmayan bütün «eski ahkâm», açıkca yürürlükten kaldırıldığı belirtilmemiş olsa bile, hattâ bir özel hüküm-genel hüküm tartışmasının ayrıntılarına girilmeksizin mülga sayılmak gerekir. Aksi takdirde yeni zihniyetle bağdaşmayan bir çok hükümleri yürürlükte saymak gibi büyük çelişki ifade eden, milli hukuk sistemimize çok ters düşen bir tutum içine girilmekten kurtulunamaz.

O halde, 1298 tarihli kanunun yürürlük durumu, onun ilişkin bulunduğu alanların cumhuriyet mevzuatınca düzenlenip düzenlenmediğine ve eğer düzenlenmişse, yeni düzenlemenin dayandığı ilke ve esasların eskiye göre farklılık arz edip etmediğine göre saptanmalıdır.

Bildiğimiz gibi, 1298 tarihli kanun, bir yandan 7 Safer kanunuyla sıkı ilgisi içinde, Osmanlı hukukunda yabancıların gayrimenkul edinmesini düzenleyen mevzuatın bir parçasını meydana getiriyordu, öbür yandan da, bir iskât haline bağlanan temellük ve tevarüs yasağı öngörmesi dolayısıyla, tâbiyet hukuku alanını ilgilendiriyordu. Nihayet, yine 1298 tarihli kanun, hem konusu itibarıyla, hem de hakkında yasak hükmü koyduğu kimselerin mallarının akıbetini belirtirken yaptığı atıflarla açık ilgi kurduğu hükümler itibarıyla Osmanlı gayrimenkul hukuku sistemi içinde özel bir yer alıyordu.

Yukarda belirtildiği üzere, yeni hukuk sistemimizin somut işleyişini sağlayacak düzenlemeler iç hukuk bakımından gerçekleştirilmeden önce bile, Lozan'da mün'akit «İkamet ve Salâhiyeti Ad-

liye Mukavelenamesi» ile temelleri atılan yeni yabancılar hukuku rejimiyle bağdaşamayan Osmanlı mevzuatı giderek uygulanma yeteneğini yitirmeye yüz tutmuştu. Örneğin, 1330 tarihli kanun tarafından kaldırılmış sayılıp sayılmıyacağı hakkındaki tartışmaya biraz önce değindiğimiz 7 Safer Kanunu, daha 2644 sayılı Tapu Kanununun yürürlüğe girmesinden oldukça önce, pratik önemden yoksun hale gelmişti. Bu kanuna ekli protokolu imzalayan devletler tebaasının edindikleri gayrimenkuller yeni kabul edilen esaslara uygun surette tasfiyeye tâbi tutulmuştu.⁷⁶

Yeni sistemin iç hukukta somutluk kazanmasını sağlayan mevzuata gelince:

Bütün özel hukuk alanı bakımından olduğu gibi, yabancıların özel hakları bakımından da genel ilkeleri koyan Medeni Kanun, bir yandan tebaa-yabancı eşitliğini kurallaştırırken, öbür yandan da özel hakların dinî, siyasî ve ırkî sebeplerle kısıtlanamayacağı esasını getirmişti. Konumuz bakımından özel önem kazanan mülkiyet ve miras alanında da kurala istisna öngörmeyen Medeni Kanunun bu düzenleme tarzı karşısında, öngördüğü mal edinme mahrumiyeti siyasî sebebe dayandığından, 1298 tarihli kanun, 864 sayılı Tatbikat Kanununun 43'üncü maddesi hükmü uyarınca mülga addedilmek gerekirdi.⁷⁷

Üstelik, vatandaşlıktan iskat, hem siyasî, hem cezaî nitelik taşıyan bir kurumdur. Şu halde, Medeni Kanunun dayandığı ilkelere uyulmak gerekirse, bizatihi iskat kişinin hak ehliyetini etkileyemeyeceği gibi, bu müeyyideye, kişinin özel hukuktaki haklarını kısıtlayıcı nitelikte sonuçlar bağlayan hükümler medenî hukuk sistemimizde yer de alamamalıdır.⁷⁸

1298 tarihli kanun, yabancılar hukukuyla ilişkisi dolayısıyla olduğu kadar, gerek genel ilgi alanı, gerek hakkında mal edinme yasağı koyduğu kişilerin sahip buldukları malların akıbetini tayin hususunda atıf yaptığı hükümler bakımından Osmanlı gayrimenkul hukukunun bir parçası bulunması dolayısıyla da, Medenî Kanunla yürürlükten kaldırılmış eski ahkâm arasında sayılmak ge-

⁷⁶ Bk. Mardin, *age.*, sh. 28-29; ayrıca Lozan sözleşmesinin yabancılar hukuku alanına getirdiği karşılıklı muamele esasına uygun bir uygulamanın bir an önce sağlanması amacıyla çıkarılan 22 Temmuz 1931 tarihli ve 1868 sayılı kanun için : *Düstur*, 3. Tertip, C. XII, sh. 345.

⁷⁷ Karş. yuk. sh. 290.

⁷⁸ Bk. Fişek, «Türkiye'de yabancıların aynı haklardan istifadesi», sh. 439; Obut, *age.*, sh. 91; Göger, *age.*, sh. 153.

rekirdi. 1298 tarihli kanunun 3'üncü maddesinin, miri ve mevkuf arazi hakkında, 1274 tarihli Arazi Kanunnamesinin 110 ve 111'inci maddelerine atıf yaptığı, üstelik 111'inci madde hükmünü değiştiren nitelik taşıması sebebiyle kanunnamenin bir parçası suretinde telâkki edildiği unutulmamalıdır.⁷⁹ Aynı şekilde, 1298 tarihli kanunun 3'üncü maddesi, mülk gayrimenkuller hakkında, feraizin irs maniilerinin tümüne ve basit olarak din değiştirmek diyebileceğimiz «irtidad»a ilişkin mahrumiyet doğurucu şeriat hükümlerine de atıf yapmış bulunuyordu.⁸⁰

1298 tarihli kanunun, Medeni Kanun ve 864 sayılı Tatbikat Kanununun 43'üncü maddesi karşısındaki durumu konusunda aydınlatıcı olacağına inandığımız, 1274 tarihli Arazi Kanunnamesiyle ilgili aynı mahiyette bir tartışma sırasında belirtilmiş bulunan sözleri aynen buraya almayı uygun görüyoruz:

«İlga ya sarîh olur yahut zımnî. Tatbikat Kanununun 43. maddesindeki 'muhalif olan ahkâm' ibaresiyle, Mecelle dışında kalan mevzuat, özellikle Arazi Kanunu zımnen ilga edilmiştir. Medeni Kanun eski hukukun bir kısım hükümlerinin devamını lüzumlu görseydi, bunları sarahaten istisna ederdi. Nitekim bir kısım hükümler Tatbikat Kanununda mahfuz tutulmuştur. Medeni Kanun, sadece bir kısım hukuk kaidelerini değil, aynı zamanda bir zihniyeti ortadan kaldırmıştır. Tatbikat Kanununun 43. maddesi hükmünü dar bir tefsire tâbi tutarak, sarîh olarak ilga edilmeyen bütün eski hükümler mer'îdir demek, Medeni Kanunun ruhuna aykırı olurdu. Bahis konusu 43. madde, mülga olan bütün kanun ve nizamnameleri ayrı ayrı zikretmek yolunu tutmamıştır. Tatbikat Kanununda Arazi Kanununun ilga edildiğinin zikredilmemesinin sebebi, gayrimenkullere taallük eden hükümlerin sadece Arazi Kanununda değil, diğer birtakım kanun ve nizamlarda da tanzim edilmiş olmasıdır. Kanun koyucu, bu kanunları teker teker zikretmektenense hepsini 'muhalif olan ahkâm...' ibaresi içine sığdırmak istemiştir. Yoksa bununla bir kısım kanunların mer'î olmakta devam etmesini istememiştir».⁸¹

⁷⁹ Bk. yuk. sh. 285.

⁸⁰ Aslında 1298 tarihli kanunun resmî izin almaksızın başka devlet tâbiyetine geçtikleri için vatandaşlıktan iskat edilenlerin mallarının akıbeti konusunda getirdiği düzenleme ile, «ahkâmı şer'îyenin» mürtedin mallarının akıbeti konusunda öngördüğü düzenleme arasında büyük benzerlik olduğu gözlemlenmektedir. Mürtedin malları hakkında bk. Mahmut Esat : *Ferâiz-ül-ferâiz*, Dersaadet 1326, sh. 91-92; ayrıca Cin, *age.*, sh. 244-245.

⁸¹ Cin, *age.*, sh. 329-330.

Bu sebeple, (1869) TOK.'dan sonra çıkarılmış vatandaşlık kanunlarımıza göre iskât edilenin mal edinme hakkını ve 1298 tarihli kanunun yürürlük durumunu incelerken Medenî Kanuna ve bu kanunun mülkiyetin kaybı halleri ile mirastan mahrumiyet hallerine ilişkin hükümlerini de göz önünde tutan yazarlarımıza katılıyoruz.⁸² Biraz sonra göreceğimiz gibi, 2644 sayılı Tapu Kanununun hazırlık çalışmaları sırasında Danıştay da, 1298 tarihli kanunun Medeni Kanun tarafından kaldırıldığını ima etmiş ve 1298 tarihli kanunda öngörülen türden özel hakları kısıtlayıcı bir hükmün, cumhuriyet döneminin medenî hukuk sistemine ve yabancılar hukuku ilkelerine aykırı düşeceği mütalâasında bulunmuştur.

Yabancıların gayrimenkul edinmesiyle ilgisi yönünden, 1298 tarihli kanunun, 22 Aralık 1934 tarihli ve 2644 sayılı Tapu Kanunu karşısındaki durumu da ayrıca saptanmak gerekir.

Yukarda belirtildiği gibi, Tapu Kanunu 35'inci maddesiyle yabancı gerçek kişilerin gayrimenkul edinme hakkını karşılıklı muamele esası çerçevesinde ele almış, 7 Safer Kanununun yaptığı gibi eski Türk vatandaşlarından bir kısmıyla ilgili herhangi bir kısıtlayıcı istisnaya yer vermemiştir. Öte yandan, bu kanunun 38'inci maddesi, düzenlediği alana ilişkin olup da, Medenî Kanun tarafından yürürlükten kaldırıldığı hakkında tereddüt edilebileceği düşünülen eski hükümleri yürürlükten kaldırmıştır.

Bazı yazarlarımız, 7 Safer Kanununun bir zeyli olduğu düşüncesinden hareketle, 1298 tarihli kanunun, Tapu Kanununun 38'inci maddesi uyarınca yürürlükten kalkmış sayılması gerektiği görüşündedirler. Çünkü, Tapu Kanunu, 7 Safer Kanununun konusunu yeniden düzenleyen kanundu. Asıl kanun yürürlükten kalkınca onun zeyli veya tadilinin yürürlükte kalacağı iddia olunamazdı.⁸³ Diğer bir görüşe göre, Tapu Kanununun yabancılar hukuku alanı-

⁸² Bk. Berki, O. F. - Ergüney, *Yabancılar Hukuku ve Kanun İhtilâfları ile İlgili Yargıtay Kararlarının Tahsil ve İzahları*, sh. 19; Berki, O. F., *Devletler Hususî Hukuku*, C. I, sh. 112; Göger, age., sh. 153; mülkiyet kaybı halleri ile ilgili olarak : Berki, O. F., «Türk vatandaşlığından düşürme kararının neticeleri», sh. 467; «Tapuda adına kayıtlı olan yabancı devlet tebaasından olan muris Medenî Kanundan sonra ölmüş ise, bunun intikali doğrudan doğruya Medenî Kanunun miras hükümlerine teb'an yapılır» : Gürzumar, F. : *Tapu ve Kadastro Külliyatı Muamele ve İzahatı*, Kt. 3, C. IV, Ankara 1953, sh. 336; aksi fikir : Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 194.

⁸³ Fişek, «Türkiye'de yabancıların aynı haklardan istifadesi», sh. 438; Obut, age., sh. 66.

na tamamen yeni bir gayrimenkul rejimi getirmesi karşısında 1298 tarihli kanunun kendisi zımnen ilga edilmiştir.⁸⁴

Kanımıza göre, bu iki görüş arasında pratik sonuçları itibarıyla bir fark yoktur. Sorun, 1298 tarihli kanunun Tapu Kanununa kadar yürürlükte olup olmadığının saptanmasıdır. Hemen belirtelim ki, 7 Safer Kanununun asıl Tapu Kanunu tarafından yürürlükten kaldırıldığı görüşüne biz de katılıyoruz.⁸⁵ Lozan'dan sonra pratik önemini yitirmiş olmasına rağmen, ilişkin bulunduğu alanı doğrudan doğruya düzenleyen mevzuatın yokluğu dolayısıyla ve hükümlerinin Medeni Kanunun dayandığı genel esaslara ters düşmemesi sebebiyle, 7 Safer 1284 tarihli kanunun, Tapu Kanununun yürürlüğe girdiği tarihe kadar mer'iyetini muhafaza ettiğini kabul etmek lâzım gelir. Ancak, aynı iddiayı 1298 tarihli kanun için öne sürmek mümkün değildir. Zira, son anılan kanun, Medeni Kanuna hâkim hukuk anlayışıyla çatışan hükümleri dolayısıyla, daha önce de belirttiğimiz gibi Medeni Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten başlatarak yürürlükten kalkmış kabul edilmek gerekir. O halde, Tapu Kanunu bakımından sorun, mülga 1298 tarihli kanunun hükümlerine koşut hükümleri, cumhuriyet dönemi hukukumuzla getirip getirmemek hususuna ilişkin olabilir. Nitekim, kanunun hazırlık çalışmalarında bu sorun üzerinde durulmuş ve iskat edilenler hakkında gayrimenkul edinmeyi yasaklayıcı hüküm sevk etmek girişimi, Danıştayın olumsuz mütalâası üzerine başarısızlığa uğramıştır. Bu mütalâa ve onun üzerine tutulan yol, konumuzu aydınlatmak ve kişisel görüşümüzü pekiştirmek yönünden önem taşıdığı için, bu nokta üzerinde daha ayrıntılı durmayı uygun bulmaktayız.

O zamanki adıyla «Şurayı Devlet Heyeti Umumiyesi»nin incelemesine sunulan Tapu Kanununun ilk taslağında 1298 tarihli kanunun hükümlerine benzer, hattâ temellük ve tevarüs yasağının uygulanacağı kişiler yönünden kapsamını daha da genişleten hükümlere yer verildiğini Büyük Millet Meclisine gönderilen Tapu Kanunu tasarısının gerekçesinden⁸⁶ anlıyoruz: «Ruhsatı resmiye

⁸⁴ Berki, O. F. : *Devletler Hususi Hukuku*, C. I, sh. 112.

⁸⁵ Aynı fikir : Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından voksun mudur?», sh. 198.

⁸⁶ Bk. «Gayrimenkul mallar hakkında 1/52 numaralı kanun lâyihası ve Dahiliye Encümeni mazbatasıyla gayrimenkul malların tapu siciline kaydına ve tasarruflarına dair 1/982 numaralı kanun lâyihası ve Maliye ve Adliye Encümenleri mazbataları» : *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, C. XXV, S. Sayısı 61, sh. 2.

istihsal etmeksizin terki tâbiyet etmiş olanların veya herhangi bir sebeple hükümetçe Türk tâbiyetinden iskat edilenlerin Türkiye'de hakkı istimlak ve tevarüsü olamayacağından kanunu medeninin ıtlakını takyiden on birinci maddede bunların mahrumiyetleri ve Türk tâbiyetinden iskat olunan şahıslara ait malların umumî mirasçılara ve kanunî mirasçıları yok ise Hazineye kalacağı derkâr bulunduğundan bu veçhile muamele olunacağı on birinci maddede gösterilmiştir».

Şurayı Devlet Heyeti Umumiyesinin 2 Mayıs 1929 tarih ve 30/93 numaralı istişarî mütalâasının⁸⁷ anılan on birinci maddeye ilişkin kısmı, taslağın 8 ve 9'uncu maddeleri hakkında belirtilen görüşe dayandırılmaktadır. Bu maddeler, eski Arazi Kanununun 109 ve 110'uncu maddelerinden mülhem hükümlere yer vermekteydi; şu farkla ki, 8'inci madde, Arazi Kanununun 109'uncu maddesi hükmünün aksine «ihtilâfî din»in gayrimenkul miras hakkından mahrumiyeti gerektirmeyeceğini belirtiyordu. Asıl konumuz olan taslağın on birinci maddesi ise, yine Arazi Kanunnamesinin 111'inci maddesi hükmünü esas alıyor, yalnız bu hükmün 1298 tarihli kanunda ifadesini bulan değişik şekline, kapsamını bütün iskat halerine genişleterek itibar gösteriyordu.

Şurayı Devlet istişarî mütalâasında, taslağın 8'inci maddesi hakkında, «Türk Kanunu Medenisi miras bahsinde kanunen miras almağa ehliyeti olmayan kimselerden maada herkesin miras almağa salâhiyeti olduğunu mutlak surette beyan ve mevanii irs olarak katil, ikrah, tağyir ve saire birtakım esbabı tahdiden tasrih etmiş ve bu meyanda din ve tâbiyet ihtilâfları gibi eski mevzuatımızda manii irs olarak gösterilen esbabı zikretmiş [zikretmemiş] olduğundan din ihtilâfının manii irs olmayacağına dair olan bu maddeye lüzum görülmeyerek tayyedilmiştir» denilmektedir. 9'uncu maddeye ilişkin görüş şöyle ifade edilmektedir: «Gerek kanunu medenî ve gerek Lozan muahedesi ecnebilere hakkı tevarüsü mutlak olarak tanımış olduğundan bu hakkın inkârına müeddi olan böyle bir madde hem kanuna hem muahedeye mugayirdir. Hususiyle eski ihtilâfî dâr mefhumundan mülhem olarak ecnebi tebaasının Türk tebaasından miras alamayacaklarını ve bil'akis Türk tebaasının ecnebiye varis olacağını tasrih gibi bir taraflı hükümler koymak bu asırdaki telâkkiyatı hukukiyeye tamamen münafi olduğundan... bu madde tayyedilmiştir.»

⁸⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, C. XXV, S. Sayısı 61, sh. 5.

Nilayet konumuzu asıl ilgilendiren on birinci madde, Şurayı Devlet tarafından, «... 8 ve 9'uncu maddeler için serdedilen esbabı mucibeye binaen ecnebler arasındaki tâbiyet ihtilâflarının manii irs olmadığını söylemeye lüzum olmadığından... kezalik tayyeditmiştir.»

Şurayı Devletin, on birinci madde hakkında tatmin edici bir açıklama yapmamış olduğu, bu maddede öngörülen yasak hali ile «ihtilâfı dâr» arasındaki farkı belirtmemiş bulunduğu öne sürülebilir.⁸⁸ Ancak, bu eksikliğin konumuz yönünden önem taşıdığı sanmıyoruz. Taslağın 8, 9 ve 11'inci maddeleri hakkında kullanılan ifade, Şurayı Devletin bizi asıl ilgilendiren görüşünü açığa çıkarmaktadır. Şurayı Devlet, taslakta yer verilen 8, 9 ... ve 11'inci maddelerin kökenleri ve özleri itibarıyla bir arada göz önünde tutulmasını gerekli görmüş ve bu maddelerde öngörülen mahrumiyet hallerinin, Lozan'da temelleri atılan ve Medenî Kanunda somutluk kazanan cumhuriyet dönemi yabancılar hukuku sistemimize aykırı bulunduğunu belirtmiştir. Şurayı Devlet söz konusu maddelerde ifade bulan mahrumiyet hallerinin medenî hukukumuzda hâkim zihniyetle bağdaşmazlığı noktasından hareket ederek, Medenî Kanun tarafından yürürlükten kaldırılan bu gibi mahrumiyet hallerine olumlu veya olumsuz ibareler aracılığıyla cumhuriyet dönemi mevzuatımızda yer verilmesine imkân ve lüzum olmadığı sonucuna varmıştır.⁸⁹

Şurayı Devletin bu mütalâası üzerine anılan 8, 9 ve 11'inci maddeler metinden çıkarılmış, tasarının meclis komisyonlarında ve genel kurulda görüşülmesi sırasında bu konuda yeni görüş ileri sürülmemiş ve 2644 sayılı Tapu Kanunu, 1298 tarihli kanundakine benzer herhangi bir mahrumiyet hali öngörmeksizin kabul edilmiştir.

Bu durum göstermektedir ki, kanun koyucu, Medenî Kanunla yürürlükten kalktığını kabul ettiği 1298 tarihli kanunun ihyası anlamını taşıyacak bir hükme Tapu Kanununda da yer verilmemesi görüşünü benimsemiştir.

⁸⁸ Bk. Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 200.

⁸⁹ Bu sebeple, Şurayı Devletin vatandaşlıktan iskat edilenlerin mirastan yoksunlukları kurumunu ihtilâfı dar kuralı ile karıştırdığı, ya da gerekçeyi özlü tutmak kaygısıyla ayırımlara girmeyerek yanlış bir izlenim uyandırabilecek bir ifade kullandığı yolunda sayın Unat'ın («Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkında yoksun mudur?», sh. 200-201) öne sürdüğü düşünceye katılmıyoruz.

1298 tarihli kanunun, (1928) TVK. tarafından yürürlükten kaldırıldığı görüşü de bazı değerli yazarlarımızca benimsenmiştir. Bu görüşe göre, 1298 tarihli kanunla aynı konuyu düzenleyen hükümler cumhuriyet dönemi pozitif hukuka (1928) TVK. ile girmiştir. (1869) TOK.'nin yerini alan (1928) TVK., Türk vatandaşlığının kazanış ve kaybediliş şekillerini, bu arada vatandaşlıktan ıskat kurumunu bütünüyle düzenlemiştir. «Türk vatandaşlık hukukunu bütünüyle düzenleyen kanun koyucunun vatandaşlıktan ıskatın sonuçlarını 12 inci maddede tahdidi olarak belirttiğini ve bunlar dışında sonuçlar öngören hükümleri zımnen ilga ettiğini kabul etmek gerekmektedir. Nitekim, 1312 sayılı TVK. md. 15, '23 Mayıs 1927 tarihli ve 1041 numaralı kanun ahkâmı müstesna olmak üzere işbu kanuna muğayir bilcümle ahkâm mülğadır' hükmünü taşımaktadır».⁹⁰ Böylece Osmanlı vatandaşlık mevzuatında, vatandaşlıktan ıskat sebebi olan, vahamet derecesi farklı sadakatsiz eylemlerin tâbi oldukları müeyyide bakımından belirmiş dengesizlik, (1928) TVK. tarafından bertaraf edilmiş bulunmaktadır.⁹¹

Bu önermeler mantıken geçerlidir. Şu halde, eğer, 1298 tarihli kanunun (1928) TVK. yürürlüğe girdiği zaman, zaten Medenî Kanun tarafından yürürlükten kaldırılmış olduğu, bir vakıa belirginliği taşımasaydı, (1928) TVK.'nun ilgili hükümleri karşısında, aynı sonuca varmak mümkün olurdu. Ancak, yukardan beri yapmış olduğumuz açıklamalar göstermektedir ki, bu önermeler, sadece, esasen Medenî Kanun tarafından yürürlükten kaldırılmış bulunan 1298 tarihli kanunun ihyası anlamını taşıyacak bir hükme, (1928) TVK. koyucusunun da itibar göstermemiş olduğu görüşünü güçlendirmektedir.

Böylece, 1298 tarihli kanunun, cumhuriyet dönemi medenî hukuk sistemine ve yabancılar hukuku esaslarına aykırı düşmesi sebepleriyle, 864 sayılı Tatbikat Kanununun 43'üncü maddesi uyarınca yürürlükten kaldırılmış sayılması gerektiği, (1928) TVK ve 2644 sayılı Tapu Kanunlarında ise, böyle bir mahrumiyet sonucu doğurabilecek hükümlere yer verilmediğinden, Medenî Kanunun

⁹⁰ Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkında yoksun mudur?», sh. 195; Nomer, E. : «Vatandaşlık ve yabancılar hukuku», (Seviğ, V. R. - Nomer, E. - Sakmar, A. : **Devletler Hususî Hukuku Pratik Çalışmaları**, İstanbul 1972), sh. 35; sayın Nomer, sayın Unat'ın görüşlerine aynen katılmaktadır; İmre, Z. : **Türk Miras Hukuku**, B. 2, İstanbul 1968, sh. 427, dn. 27.

⁹¹ Seviğ, M. R. - Seviğ, V. R., **Devletler Hususî Hukuku, (Giriş-Vatandaşlık)**, sh. 126 ve 127.

yürürlük tarihi olan 4 Ekim 1926'dan sonra Türk vatandaşlığından iskat edilmiş kimseler hakkında 1298 tarihli kanunun uygulanması diye bir konudan söz edilemeyeceği sonucuna varmış bulunuyoruz. Bu sonucun ortaya koyduğu bir başka gerçek de, 4 Ekim 1926 tarihinden beri, Türk vatandaşlığından iskat edilenlerin temellük ve tevarüs haklarından mahrum kılınmalarını gerektiren hiç bir kanun hükmünün pozitif hukukumuzda bulunmadığıdır.

C. (1964) TVK.

1. Genel Olarak

(1964) TVK.'nun yürürlüğe girdiği tarih olan 22 Mayıs 1964 ve sonrası itibarıyla, vatandaşlıktan iskatın, iskat edilen kimse- nin mülkiyet ve miras haklarına etkisi sorununa ayrıntılı olarak geçmeden önce, konuya hukuk sistemimizin genel perspektifinde bir kere daha bakmak yarar sağlayacaktır. Zira, (1964) TVK.'nun yürürlüğe giriş zamanı, cumhuriyet dönemi hukukumuzun kırk yılı aşkın bir süredir uygulanmış bulunduğu noktadır. Türk hukuk devriminin amaçladığı hukuk anlayışı, bu süre içinde, Cumhuriyet mevzuatı aracılığıyla kurumlaşmış, cumhuriyet mahkemelerinin devrim ilkelerine dönük uygulamasıyla somutlaşmış, boyutları belirgin hale gelmiştir. Bu gelişmeye koşut olarak, özellikle 1961 Anayasası ile açılan yeni evrede, yabancılar hukuku ve tâbiyet hukuku alanlarının, hukukî rejimimizin dayandığı ilkeler yönünde açıklık kazandığı bir gerçektir.

1961 Anayasası, yabancılar hukuku sistemimizin dayandığı temel ilkelere, anayasal güvence ve kesinlik kazandırmıştır. Bu ilkelere aykırı kanunların Anayasaya aykırılığa bağlanan müeyyidenin uygulanma alanı dışında düşünülmesi imkânsızdır.⁹² Anayasa, yabancıların durumunu, «Temel haklar ve ödevlere» ilişkin ikinci kısmının genel hükümlere ayrılmış birinci bölümünde, 13'üncü maddeye konu yapmıştır. Söz konusu maddeye göre, «bu kısımda gösterilen hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak, kanunla sınırlanabilir.» Bu hükmü, «kanun önünde eşitlik» esasını koyan 12'nci madde hükmüyle karşılaştırdığımız-

⁹² Anayasa, md. 8, 147, 149, 151; 22 Nisan 1962 tarihli ve 44 sayılı «Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun», md. 20, 27; «hangi sebep ve gerekçelere dayanırsa dayansın Anayasa düzeni içinde Anayasaya aykırı bir kanun hükmünün yürürlükte kalmasına yer verilemez»: Anayasa Mahkemesi, 3.11.1964 (E. 1963/152, K. 1964/66): **Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi**, 1965, S. 2, sh. 200.

da, ortaya çıkan sonuç, yabancılar bakımından eşitlik esasının ancak milletlerarası hukukun izin verdiği ölçüde bozulabileceği yolundadır. Anayasanın ne 13'üncü maddesinde, ne de başka bir maddesinde yabancılar yönünden herhangi bir ayırım veya gruplaştırma yapılmadığına göre, bir kısım yabancıları, velevki Türk vatandaşlığından iskat edilmek sonucu yabancı statüsüne girmiş olsunlar, 13'üncü madde hükmünden yararlanmaktan kısmen dahi mahrum kılmak, artık, herhangi bir kanunun öngörebileceği bir hükümle mümkün olmayacaktır. Böyle bir hükme yer veren kanun, Anayasaya aykırı düşer.⁹³

Anayasanın 11'inci maddesine göre, «temel hak ve hürriyetler... Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlandırılabilmesine» ve «kanun, temel hak ve hürriyetlerin özüne» dokunamayacağına göre, Anayasanın 36'ncı maddesinde «herkes»in sahip olduğu mülkiyet ve miras haklarına, yabancılar da,⁹⁴ dolayısıyla aralarında herhangi bir ayırım yapılmasına Anayasaca izin verilmeyen eski Türk vatandaşları yabancılar da aynı oranda sahiptirler.

Öte yandan, Lozan'dan bu yana, milletlerarası hukukun, özellikle insan haklarının milletlerarası güvenceye bağlanması konusunda büyük aşamalardan geçtiği bir gerçektir. Cumhuriyet Türkiye'sinin milletlerarası topluluğun eşit haklara sahip üyesi olması,⁹⁵ onu, milletlerarası hukukun öngördüğü düzene uymakla yükümlü tutar. Anayasamızın değindiğimiz 13'üncü maddesi bu yükümlü ifadesidir. Üstelik, aynı yasanın 65'inci maddesi son fıkrası, milletlerarası anlaşmalara Anayasa karşısında bağımsız bir durum tanımaktadır.⁹⁶ Böylece, milletlerarası anlaşmalar rejimimiz, 1961 Ana-

⁹³ Aynı doğrultuda : Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 201-202.

⁹⁴ Yabancılar hukuku alanında kabul edilen esaslara göre, menkul mülkiyeti ve miras haklarının yabancılar için asgari had olarak tanınması gerekli haklar arasında bulunmasına karşılık, gayrimenkul mülkiyetinin asgari had dışında kalan haklar arasında yer alması (bk. yuk. dn. 35'de anılan eserler) dolayısıyla, Türk hukukunda bu hakkın karşılıklı muamele esasına bağlanmış olması (karş. 2644 sayılı Tapu Kanunu, md. 35) milletlerarası hukuka aykırı değildir.

⁹⁵ Karş. 1961 Anayasası, «Başlangıç».

⁹⁶ «Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında 149'uncu ve 151'inci maddeler gereğince Anayasa mahkemesine başvurulamaz» : Any. md. 65/son; ayrıca : Anayasa mahkemesinin kuruluş ve yargılama usulleri hakkında kanun, md. 23; Anayasanın 65/son maddesi hükmü karşısında Türk hukuk sisteminde millet-

yasasının yürürlüğe girmesiyle başlayan dönemde konumuz yönünden de daha bir önem kazanmış bulunmaktadır. Çünkü, gelişen milletlerarası hukuk anlayışı, yabancılar hukuku alanını, hatta tâbiyet hukuku alanını, şüphesiz etkilemektedir.

Hemen belirtelim ki, bugün bir çok devletle, başta ikamet, ticaret ve seyrüsefain ve konsolosluk sözleşmeleri olmak üzere yabancılar hukukunu ilgilendiren iki taraflı sözleşmeler yapmış bulunmaktayız.⁹⁷ Bu sözleşmelerin tarafı olan devletlerden birinin tâbiyetine geçmiş yabancılardan bazılarının, Türk vatandaşlığından iskat edilmiş olmaları sebep gösterilerek dahi, mülkiyet ve miras haklarının özünü etkileyecek surette bir işleme tâbi tutulmaları, söz konusu sözleşmelerin uygulanması yönünden milletlerarası alanda bazı sakıncalar doğurabilecek bir durumdur.

İnsan hakları ile ilgili temel milletlerarası metinler ise, siyasi veya sosyal menşe ve düşünüş farkına göre, ya da ırk, renk, dil, din gibi özelliklerindeki farklılıklar itibarıyla herhangi bir ayırım gözetilmeksizin herkesin mal ve mülk sahibi olma hakkı bulunduğunu, bu hakkın keyfi olarak kısıtlanamayacağını açık ifadelerle hüküm altına almıştır. Türkiye, bu metinlerin altına imza koymuştur ve onları usulüne uygun surette kanunlarla onaylamıştır.⁹⁸

lerarası hukukun iç hukuka üstünlüğü konusunun tartışılması için bk. Akipek, İ.: **Devletler Hukuku**, Kt. 1 **Başlangıç**, Ankara 1965, sh. 27 vd.; Me-ray, Seha L.: **Devletler Hukukuna Giriş**, C. I, B. 3, Ankara 1968, sh. 130 vd.

⁹⁷ Muhtelif devletlerle yaptığımız ve yabancılar hukukunu ilgilendiren iki taraflı sözleşmeler hakkında bk. Seviğ, M. R. - Seviğ, V. R., **Devletler Hukusu Hukuku**, C. II **Yabancıların Hukuki Durumu**, sh. 61 vd.

⁹⁸ Bu metinlerden konumuza ilişkin açık hüküm taşıyanların tarihi sıra itibarıyla en eskisi, Bakanlar Kurulunun 6 Nisan 1949 tarih ve 3/9119 sayılı kararıyla 27 Mayıs 1949 tarihli ve 7217 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış olan (New York, 10 Aralık 1948) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesidir (bk. madde 2 ve 17); bu metnin hukuken bağlayıcı niteliğinin bulunmadığı hakkında bk. Kapanı, M.: **Kamu Hürriyetleri**, B. 2, Ankara 1970, sh. 59 vd.; buna karşılık, Paris'te 20 Mart 1952 günü imzalanan «İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya dair sözleşmeye Ek Protokol», 10 Mart 1954 tarihli ve 6366 sayılı kanunla (**Düştur**, 3. Tertip, C. XXXV, sh. 1567) onaylanmış olup, bu protokolün 1'inci maddesine göre, «Her hakiki veya hükmi şahıs mallarının masuniyetine riayet edilmesi hakkına maliktir. Herhangi bir kimse ancak âmme menfaati icabı olarak ve kanunun derpiş eylediği şartlar ve devletler hukukunun umumî prensipleri dahilinde mülkünden mahrum edilebilir»; yabancılar hukuku bakımından önemi apaçık olan bu milletlerarası metinler ve Türkiye'nin taraf olduğu diğerleri için bk. Özman, A.: **İnsan Hakları İle İlgili Temel Metinler**, Ankara 1967.

Şu halde, (1964) TVK.'nun yürürlüğe girdiği dönem, gerek Anayasal rejimimiz, gerek milletlerarası sözleşmeler rejimimiz yönünden milletlerarası hukukun insan haklarına dönük ilkelerinin, eskiyle karşılaştırılmayacak derecede önem ve pratik geçerlik kazandığı bir dönemdir. Bu ilkeleri ne kanun koyucu, ne de kanunları yorumlayışı ve uygulayışı sırasında, yargı organı dikkate almazlık edebilir. Aslında bu durum, 1961 Anayasasının 2'nci maddesinde cumhuriyetimizin temel nitelikleri arasında sayılan «hukuk devleti» olmanın tabii gereğidir.

Geişen hukuk anlayışı, vatandaşlık hukuku alanında da daha modern, milletlerarası hukukun tâbiyete ilişkin ilkeleriyle daha uyumlu ve 1961 Anayasasının «vatandaşlık» hakkındaki 54'üncü maddesinin gereklerine daha uygun bir düzenlemeye gidilmesi ihtiyacını doğurmuştur. İşte (1964) TVK. bu ihtiyacın sonucudur.⁹⁹

(1964) TVK.'na hâkim yeni telakkiler, kanunun vatandaşlıktan iskata ilişkin hükümlerinde etkilerini gayet belirgin biçimde göstermektedir. (1928) TVK. ile (1964) TVK. arasındaki düzenleme farkı, mülga kanunda iskat sebepleri olarak belirtilip aynı hüküm ve sonuçlara bağlanan sebeplerin, yeni kanun tarafından -Anayasanın 54'üncü maddesi son fıkrası hükmüne uygun ifadeyle- «vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylemler» başlığı altında toplanıp, sonra da iki ayrı kurum halinde düzenlenmesi ile açığa çıkmaktadır. Bir tanesi dışında, (1928) TVK.'daki iskât sebeplerinden hepsi, (1964) TVK.'da vatandaşlık hukukumuzda bu kanunla girmiş yeni bir kurum olan «kaybettirme» sebepleri olarak belirtilmiş bulunmaktadır. Biraz sonra daha yakından görüleceği üzere, «kaybettirme» hüküm ve sonuçları itibarıyla diğer vatandaşlığın kaybı hallerinden farklı bir durum yaratmamaktadır. Buna karşılık, (1964) TVK.'da, (1928) TVK.'daki iskat kurumunun gerçek karşılığı olan «çıkarma» tek sebebe inhisar ettirilmiştir.¹⁰⁰ Bu sebebin vatana bağlılıkla bağdaşmama niteliği bakımından, «kaybettirme» sebebi olarak öngörülenlerden, daha ağırlıklı bir eylemi ifade ettiğini düşünen kanun koyucu, haklarında *vatandaşlıktan çıkarma kararı* verilen kişileri, (1964) TVK. md. 35'de, bazı özel hüküm ve sonuçlara tabi tutmuştur.¹⁰¹ Binaenaleyh, (1964) TVK. bakımından vatandaşlıktan iskat edilen demek, sadece, kanunun 26'ncı

⁹⁹ Karş. «Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı (Gerekçe)»: *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, 1963, C. XX, Dönem I, Toplantı 2, S. Sayısı 267, sh 1-2.

¹⁰⁰ Ayrıca bk. yukarıda GİRİŞ, özellikle dn. 9 ve 10.

¹⁰¹ Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksunmu dur?», sh. 213.

maddesi birinci fıkrası uyarınca, «yurt dışında bulunup da, Türkiye Cumhuriyetinin iç ve dış emniyeti aleyhine faaliyette bulunan ve hakkında Türkiye'de ceza kovuşturması yapılmasına imkân bulunamayan ve yurda dönmesi için yapılan davete üç ay içinde mazeretsiz olarak icabet etmeyen Türk vatandaşlığını sonradan kazanmış kişilerden» olup da, Bakanlar Kurulunca, bu hali göz önünde tutularak, Türk vatandaşlığından çıkarılan kimse demektir.¹⁰² Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, doğumla Türk vatandaşı olanlar hakkında çıkarılma hükmünün uygulanması Türkiye'nin savaş halinde bulunması şartıyla mümkündür. Böylece, (1964) TVK.'nun 25'inci maddesi uyarınca vatandaşlığı kaybettirilen kişilerin, (1869) TOK. veya (1928) TVK.'na göre vatandaşlıktan iskat edilenlerle bir tutulması imkânı kanun tarafından kesinlikle bertaraf edilmiştir.

(1964) TVK., Türk vatandaşlığını muhtelif yollardan kaybedenlerin nasıl bir statüye tâbi olacaklarını 29'uncu maddesinde belirtmiştir. Madde hükmü aynen şöyledir:

«Bu kanun gereğince Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihinden başlayarak yabancı muamelesine tâbi tutulur. İkamet, gayrimenkul edinme ve ferağı, miras ve çalışma gibi konularda ancak Türk kanunlarının yabancılara tanıdığı haklardan faydalanabilirler. 33 ve 35'inci maddeler hükümleri saklıdır.»

Görülüyor ki, aksinin açıkça belirtilmediği her halde, esasen vatandaşlığın kaybına kendiliğinden bağlanan bu en genel sonucu (1964) TVK. bir kanun hükmü haline getirmiştir. Saklı tutulan 33'üncü madde vatandaşlığa alınmaları iptal edilenlerden bazıları,¹⁰³ 35'inci madde ise vatandaşlıktan çıkarılanlar hakkında

¹⁰² «Yürürlükteki yeni Türk Vatandaşlığı Kanunumuz iskat müeyyidesini en son çare olarak tatbik edilebilen bir müessese haline getirmiştir. Kanunda 'çıkarma' olarak isimlendirilen müessese gerek sebebi, gerekse hükümleri yönünden iskat müessesesi mahiyetindedir»: Nomer, **Vatandaşlık Hukuku Dersleri**, sh. 98; ayrıca bk. Berki, O. F. : **Devletler Hususi Hukuku**, C. I, sh. 122; karş. Uluocak, age., sh. 93.

¹⁰³ «Vatandaşlığı iptal edilenlerin mallarının tasfiyesi ile kendilerinin sınır dışı edilmeleri lüzumlu görüldüğü takdirde bu husus iptal kararında belirtilir. Bu gibiler en geç bir yıl içinde Türkiye'deki mallarını tasfiye ederek ikametgah ve iş merkezlerini yurt dışına nakil ve memleketi terk etmek zorundadır. Aksi halde, malları Hazinece satılarak bedelleri nam ve hesaplarına millî bir bankaya yatırılır ve kendileri de sınır dışı edilir. Bu kişiler iptal kararı aleyhine Danıştaya baş vurdukları takdirde, mallarının tasfiyesi ve sınır dışı işlemleri dâva sonuna bırakılır»: (1964) TVK., md. 33/son; vatandaşlığa alınmanın iptali konumuz dışında kaldığından, makalemizde 29'uncu maddenin saklı tuttuğu maddelerden sadece 35'inci madde üzerinde durulacaktır.

meydana geleceği öngörülen özel bazı sonuçlarla ilgilidir. Böylece, (1964) TVK., (1928) TVK.'dan vatandaşlığın kaybına bağlanan sonuçlar bakımından da ayrılmaktadır. Hatırlanacağı üzere (1928) TVK., Türk vatandaşlığından özel izinle çıkanların dahi, bir yıl içinde mallarını tasfiye edip, ülkeyi terk etmelerini ve ikametgâhlarını Türkiye dışına nakletmelerini, aksi takdirde kendilerinin ülkeye dışına çıkarılarak, mallarının tasfiyesinin hükümetçe yapılacağını emrediyordu. Üstelik, (1964) TVK.'da «kaybettirme» sebepleri olarak belirlenen haller, (1928) TVK.'da iskat hükümlerine tâbi tutulduğundan, bu sebeplerden biriyle iskat edilenler hakkında iskata bağlanan özel sonuçlar söz konusu oluyordu. Buna karşılık, (1964) TVK.'nun biraz önce gördüğümüz hükmü dolayısıyla, bu kanuna göre Türk vatandaşlığını kaybetmiş herkes genel olarak yabancılar için belirlenmiş statüye girer; ancak 33 ve 35'inci maddeler saklı tutulduğundan, o hükümlere tâbi olanlar, Türkiye'de yabancılar tarafından tanınmış haklardan, o hükümlerdeki sınırlar çerçevesinde faydalanabilirler.¹⁰⁴

Su halde, (1964) TVK.'nun 26'ncı maddesine göre, Türk vatandaşlığından çıkarılanlar, kural olarak yabancı statüsündedirler.¹⁰⁵ Esasen, haklarında uygulanacak 35'inci maddenin ikinci fıkrasına göre, bunların Türkiye'de yerleşmemek ve *genel hükümlere* tâbi olmak şartıyla Türkiye'ye gelebilecekleri göz önünde tutulursa, yukarıda gördüğümüz 29'uncu madde hükmünden başka türlü bir anlam çıkarmanın çözümü zor sorunların doğumuna yol açacağı ortaya çıkar. 29'uncu maddenin lâfzını sert bir yoruma bağlayarak, vatandaşlıktan çıkarılanların yabancı statüsü dışında tutulacakları iddiası bir yandan Anayasanın 13'üncü maddesiyle çelişkili bir durum yaratır, öbür yandan da bu gibilerin 35'inci maddede düzenlenmemiş hususlar bakımından hangi hükümlere tâbi olacakları sorusunu cevapsız bırakır.

Kural olarak yabancı statüsüne gireceğini saptadığımız vatandaşlıktan çıkarılmış kişiler bakımından bu kuralın istisnası, 29'uncu maddenin saklı tuttuğu 35'inci madde olmaktadır. Bundan dolayıdır ki, 35'inci madde üzerinde yapılacak çözümsel bir inceleme, vatandaşlıktan çıkarmanın ilgili kişinin haklarını ne oranda etkilediğini tam olarak ortaya koymamızı mümkün kılacaktır.

¹⁰⁴ YARG. 2. HD., 31.3.1970 (E. 1970/700, K. 2065) : Bk. aşağı. Bölüm II B-3; aynı doğrultuda : Nomer : **Vatandaşlık Hukuku Dersleri**, sh. 72.

¹⁰⁵ Sayın Göğör aksi fikirdedir : «Hakkında çıkarılma kararı alınan kişi, TVK. md. 29'a tâbi değildir. Yani kişi yabancılar tarafından tanınan olanaklardan faydalanamamaktadır» : *age.*, sh. 151; sayın Uluocak da bu fikirdedir : *age.*, sh. 77, 91, 97-98.

(1964) TVK.'nun 35'inci maddesi şöyledir:

«26'ncı madde gereğince vatandaşlıktan çıkarılan kişilerin Türkiye'de bulunan malları Hazinece tasfiye edilir. Ve bedelleri nam ve hesaplarına milli bir bankaya yatırılır. Bu kişiler çıkarma kararı aleyhine Danıştaya başvurduğu takdirde malların tasfiyesi dâva sonuna bırakılır.

Bu gibiler Türkiye'de yerleşmemek ve genel hükümlere tâbi olmak şartıyla Türkiye'ye gelebilirler.

Vatandaşlıktan çıkarma kararının ilgiliye tebliğinden veya Resmi Gazete ile yayınlanmasından önce Türkiye'ye dönenler hakkında vatandaşlıktan çıkarma işlemi durdurulur.

Türk vatandaşlığından çıkarılanlar hiç bir şekilde yeniden Türk vatandaşlığını kazanamazlar.»

Görülüyor ki, vatandaşlıktan çıkarılanın mallarına ilişkin hüküm, birinci fıkrada yer almakta ve yine, sadece malların tasfiyesine ilişkin bulunmaktadır. Şu halde, vatandaşlıktan çıkarmanın ilgili kişinin mülkiyet ve miras haklarını ne oranda etkilediği sorusunun cevabı, bir kere daha, tasfiye hükmünün anlam ve kapsamını ortaya koymağa bağlı hale gelmektedir.

2. (1964) TVK.'na göre vatandaşlıktan çıkarılanın mallarının tasfiyesi

(1964) TVK.'nun 35/I'inci maddesinde yer alan tasfiye hükmü, (1928) TVK.'nda yer alan aynı mahiyetteki hükümden pratik sonuçları itibarıyla da farklı bulunmamaktadır. (1964) TVK. tasfiyenin nasıl yapılacağına dair, (1928) TVK.'nun yürürlüğü sırasında uygulamada belirmiş bazı tereddütleri giderme amacıyla konuya açıklık kazandırmayı hedef tutmuştur. Bu sebeple, (1928) TVK.'ndaki tasfiye hükmüyle ilgili olarak yaptığımız açıklamalar, (1964) TVK. md. 35/I hakkında da geçerliğini sürdürecektir.

35'inci maddenin birinci fıkrası vatandaşlıktan çıkarılanın mallarının Hazinece tasfiye edilip,¹⁰⁶ tasfiye bakiyesinin (kanun bedellerinin diyor) çıkarılanın nam ve hesabına milli bir banka-

¹⁰⁶ Tasfiye işleminin uygulamada nasıl yürütüleceği hakkında bk. Erdemli-Tan, *age.*, sh. 739 vd.; ayrıca «11.2.1964 tarihli ve 403 sayılı Türk vatandaşlığı kanununun uygulanmasına ilişkin yönetmelik», md. 46, 48 : *R. G.*, 1 Temmuz 1964, S. 11742.

ya¹⁰⁷ yatırılacağını açıkça belirttiğine göre, artık burada bir el koymadan söz edilip edilemeyeceğine dair tartışmaya dahi gerek kalmamıştır. Tasfiye sonuna kadar malların mülkiyetinin vatandaşlıktan çıkarılana ait kalacağı, tasfiye sonunda mülkiyet hakkının tasfiye bakiyesini talep hakkına dönüşeceği, tasfiye sonuçlanmadan vatandaşlıktan çıkarılanın ölümü halinde, malların mirasçılara intikal edeceği besbellidir.

Buna karşılık, (1964) TVK.'nun biraz önce gördüğümüz 29'uncu maddesinde, 35'inci maddenin saklı tutulması dolayısıyla tasfiyenin kapsamı, yani, sadece, çıkarma kararının kesinlik kazanmasından önce ilgilinin sahiplenmiş bulunduğu malların mı tasfiyeye tâbi olduğu, yoksa vatandaşlıktan çıkarılan kimsenin çıkarma işleminin sonuçlanmasından sonra edindiği malların da mı tasfiye edilmesi gerektiği sorunu bir kere daha önem kazanmaktadır.

(1928) TVK. ile ilgili açıklamalarımızda iki görüşün de taraftarlarının varlığına ve mülga kanunun ifadesinin bu konuda yeterli açıklık taşımadığına değinilmiştir. (1964) TVK.'nun düzenleme tarzı ise, tasfiye hükmünün çıkarma kararından sonra edinilen malları da kapsayacağı görüşünü pekiştirici görünümündedir. Gerçekten, 29'uncu madde, Türk vatandaşlığını kaybeden kişilerin kayıptan sonraki statülerini mal edinme ve miras yönünden de açıkça saptamış bulunduğu ve 35'inci madde hükmünü saklı tutmuş olduğuna göre, kanunun sözüne uygun yorumla varılacak sonuç, vatandaşlıktan çıkarılanın miras veya diğer sebeplerle mal edinebileceği, fakat edindiği malların her halde tasfiyeye tâbi tutulduğu yolunda olacaktır. Aksi takdirde, sadece vatandaşlığın kaybindan sonrasını ilgilendiren bir hükümde 35'inci maddenin saklı tutulduğunun belirtilmesine lüzum kalmazdı.

Her şeye rağmen, kanunun sözü itibarıyla varılması gereken bu sonucun bugünkü hukuk sistemimizin bütünü içinde uyumsuz kalacağı düşüncesindeyiz. Hele, aynı 35'inci maddenin ikinci fıkrasında vatandaşlıktan çıkarılanların genel hükümlere tâbi olmak şartıyla Türkiye'ye gelmelerine izin verildikten sonra, bunların her edindikleri malı tasfiyeye tâbi tutmanın sakıncası apaçıktır. Üstelik, böyle bir uygulama, vatandaşlıktan çıkarılanın ister 29'uncu maddenin yabancı işlemine tâbi tutmadığı öne sürülsün, ister 35'in-

¹⁰⁷ 23 Haziran 1958 tarihli ve 7129 sayılı Bankalar Kanunu (Düster, 3. Tertip, C. XXXIX, sh. 1152) md. 2'ye göre millî banka, «Türk kanunlarına göre teşekkül etmiş ve sermayesi Türk parası olarak konulmuş ve sermayesinin ekseriyeti ve idare ve murakabesi Türklere ait olan bankalara» denir.

ci madde çerçevesinde tâbi tuttuğu öne sürülsün- genel anlamda yabancı kavramının içinde mütalâa edileceği kesin olduğuna göre, Anayasanın 13'üncü maddesine aykırı bir durum yaratır. Daha açıkcası, böyle yorumlandığı takdirde, (1964) TVK.'nun gerek 29'uncu maddesinin 35'inci maddeyi saklı tutan kısmının, gerek 35'inci maddenin birinci fıkrasının Anayasaya aykırılığı iddiası kolaylık'a bertaraf edilemeyecek bir iddia olarak ileri sürülebilir sanısındayız. Bu sebeple, burada hukuk sistemimizin bütünü nazara alınarak yapılacak amaçsal yorumla, (1964) TVK.'nun vatandaşlıktan çıkarılanın mallarının tasfiye edileceğine dair hükmünden maksadın, vatandaşlıktan çıkarılanın Türk vatandaşı iken edindiği malların tasfiyesi olduğu, 29'uncu maddede 35'inci maddenin saklı tutulmasının sebebinin, vatandaşlıktan çıkarılanın yabancı işlemine ancak 35'inci maddede öngörülen kayıtlar altında tâbi olabileceğini tereddüte yer bırakmaksızın saptamaktan ibaret bulunduğu, bu hususta 35'inci maddenin bütünüyle nazara alınması gerektiği yolunda bir görüş tercih edilmelidir kanısındayız. Kanunun sözü ile amacı arasında bir çelişki bulunduğu anlaşılırsa, yorumda, amacın ön plânda tutulması gerekir.¹⁰⁸ Kanunun amacının ise, millî hukuk sisteminin bütünü içinde, o bütünün mantığı göz önünde tutularak saptanması gerektiği esası,¹⁰⁹ bu hususta da bize yol göstermelidir.

Tasfiyenin kapsamıyla ilgili olarak meydana gelen bu belirsizliğin, aynı konuda (1928) TVK. zamanında doğan ihtilâf nazara alınarak kanun koyucu tarafından daha açık hüküm sevki suretiyle giderilmesi mümkündü. Maalesef, kanun koyucu (1964) TVK.'nda da, bu konuda kesin bir ifadeye yer vermekten, her nedense, kaçınmıştır.

3. (1964) TVK.'na göre vatandaşlıktan çıkarılanın sonradan mal edinmesi

(1964) TVK.'nun ne 35'inci maddesinde, ne de diğer maddelerinde, vatandaşlıktan çıkarılanın temellük ve tevarüs hakkının çıkarma kararından sonra ortadan kalktığına dair, doğrudan doğruya veya dolaylı bir ifade taşıyan herhangi bir hükme rastlanmamaktadır. Tasfiye hükmünün ise, başlı başına böyle bir sonuç mey-

¹⁰⁸ Bu konuda bk. Aral, V. : *Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine*, İstanbul 1971, sh. 171 vd.

¹⁰⁹ Karş. Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 183.

dana getirmeye asla yeterli olmadığı, gerek (1928) TVK. ile, gerek (1964) TVK.'nun 35/I'inci maddesi ile ilgili açıklamalarımızda ortaya konmuş bulunmaktadır. (1964) TVK.'nun 29'uncu maddesinin 35'inci maddeyi saklı tutması da, vatandaşlıktan çıkarılanın mal edinme hakkında mahrum kılındığı sonucunu meydana getiremez. Böyle bir sonucun meydana gelebilmesi için, sözü edilen 35'inci maddede bu anlamda bir hükmün yer alması gerekirdi.

Ancak, yine 29'uncu maddenin tasfiye hükmünü çıkarma kararından sonrayı kapsayıcı surette genişletmeye elverişli ifadesi, vatandaşlıktan çıkarılanın temellük ve tevarüs hakkı konusunda yazarlarımızı tereddüde sevk etmiştir. Bazı yazarlarımız,¹¹⁰ vatandaşlıktan çıkarılanın miras yoluyla mal edinebileceğini açıkça belirtirken, diğer yollardan mal edinmesinin mümkün olup olmadığı hususunda kesin bir oy bildiriminde bulunmaktan kaçınmışlardır. Bir kısım yazarlarımız ise, vatandaşlıktan çıkarılanların mal edinmelerinin mümkün olmadığını, ancak miras haklarının tanınması gerektiğini ileri sürmüşlerdir.¹¹¹

(1964) TVK.'nda vatandaşlıktan çıkarılanların mal edinme hakkından mahrum kılındığına dair hiç bir hükmün yer almadığı, halen yürürlükten bulunan mevzuatta da (1964) TVK. uyarınca vatandaşlıktan çıkarılanlar bakımından bu sonucu gerektiren bir hüküm bulunmadığı göz önünde tutulursa, son gruba giren yazarların böyle bir sonuca varmalarının gerçek nedenini, 35'inci maddede hükmünün 29'uncu maddede saklı tutulmasından ötürü, tasfiyenin vatandaşlıktan çıkarma işleminden sonrayı da kapsadığı görüşüne eğilimli olmalarının meydana getirdiği anlaşılır. Nitekim, varılan bu sonuç şöyle bir usavurma yürütülerek savunulmaktadır: «Tasfiye ile sonuçlanacak mal edinmenin pratik yönü yoktur»¹¹².

¹¹⁰ Berki, O. F., **Devletler Hususî Hukuku**, C. I, sh. 124; Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 213 (sayın Unat'ın makalesinin vatandaşlıktan iskat edilenin miras hakkıyla ilgili bulunduğunu göz önünde tutmak gerekir); sayın hocamız O. F. Berki, (1928) TVK.'nun yürürlükte bulunduğu sırada kaleme aldıkları makalede, miras hukuku dışında kalan mal edinmeler bakımından iskatın mahrumiyet doğurucu sonucu bulunduğu görüşünü benimsemiş görünmektedirler: Bk. «Türk vatandaşlığından düşürme kararının neticeleri», sh. 468.

¹¹¹ Göger, age., sh. 152-153; Nomer, **Vatandaşlık Hukuku Dersleri**, sh. 101; karşı sh. 103, dn. 53.

¹¹² Göger, age., sh. 152; ayrıca bk. Altuğ, **Yabancıların Arazi İktisabı Meselesi**, sh. 113, 115, dn. 37.

Bu mantikî karıtın, tasfiyeyi çıkarma işleminden sonrasında da kapsar surette genişletici yoruma elverişli 29'uncu madde hükmünün amacının miras dışındaki yollardan mal edinmeleri yasaklamaya yönelik olduğu fikrini doğrulamaya yetmeyeceğine, hiç değilse ivazsız mal edinmeler yönünden vatandaşlıktan çıkarılanın hakkının reddedilmesini haklı gösteremeyeceğine daha önce değinilmişti.¹¹³ Hal böyle olunca, vatandaşlıktan çıkarılanların mal edinme hakkını, bu usavurma biçimine baş vurarak belirtirken, hattâ sadece satın alma yoluyla vâki mal edinmeler ile diğer yollardan mal edinmeler arasında, tatmin edici bir gerekçe sağlanmasında zorluk çekilecek bir ayırma yer verilecek demektir.

Vatandaşlıktan çıkarılanın miras yoluyla mal edinebileceği kabul edildikten sonra, diğer mal edinme yollarından yararlanamayacağı görüşünde ısrar etmemelidir; çünkü böyle bir ayırımı kanuna dayanarak savunmak kolay olmayacaktır.

Öte yandan, (1964) TVK.'nun vatandaşlıktan çıkarılanın temellük ve tevarüs haklarından veya bunlardan birinden mahrum olduğu sonucuna yönelik herhangi bir yoruma dayalı uygulaması, bu kanunun Anayasanın 11,13 ve 36'ncı maddelerine aykırı olduğu iddiasına yol açar. Zira, vatandaşlıktan çıkarılanın sadece temellük hakkından mahrum olduğu görüşü benimsense bile, Anayasanın 13'üncü maddesi gereğince yabancılara da, milletlerarası hukukta kabul edilen esaslar çerçevesinde tanınması lâzım gelen ve aynı yasanın 36'ncı maddesi uyarınca temel haklar arasında yer alan mülkiyet hakkının, yine Anayasanın 11/II'inci maddesinin yasakladığı surette özüne dokunulmuş olacaktır. Günümüzün insan haklarından yana gittikçe gelişmekte olan milletlerarası hukukunun ise, yabancıyı, Türk vatandaşlığından çıkarılmasını gerektiren bir eylemde bulunması sebebiyle dahi olsa, özel hukuktan doğan haklarından yoksun kılıcı veya bu haklarını kısıtlayıcı bir cezaya hedef tutan düzenlemelere cevaz veren ilkesi mevcut değildir. Hakkında vatandaşlıktan çıkarma kararı alınan kişinin miras hakkından yararlanabilmesinin kabulü halinde, varılan bu sonucun Anayasanın 36'ncı maddesindeki herkesin miras hakkına sahip olduğunu öngören hükme de uygun bulunduğu belirtilmektedir.¹¹⁴ Ekleyelim ki, Anayasanın 36'ncı maddesinin birinci fıkrasında, herkesin, miras hakkıyla birlikte mülkiyet hakkına da sahip olduğu öngörülmektedir.

¹¹³ Bk. yuk. sh. 299.

¹¹⁴ Göger, *age.*, sh. 153.

Uygulamada kendini gösteren bir eğilim¹¹⁵ dolayısıyla, burada, hükûmetten izin almaksızın başka devlet tâbiyetine geçtikleri için vatandaşlıktan iskat edilenleri temellük ve tevarüs haklarından mahrum kılan 1298 tarihli kanunun (1964) TVK. karşısındaki durumu sorunu üzerinde de kısaca durmak ihtiyacı doğmaktadır.

Astında (1928) TVK.'nun yürürlüğü sırasında dahi, yürürlükten kalkmış bulunduğunu saptamış olduğumuz 1298 tarihli bu kanunun, (1964) TVK.'nun uygulanma alanına giren olaylarda uygulanması diye bir sorunun söz konusu olmaması gerekirdi. Kapitülasyonlar nedeniyle tâbiyet alanında ortaya çıkan suiistimalleri önleme amacına yönelik bir kanunun, kapitülasyonlar ortamından çok uzak bulunan günümüzde yürürlükte bulunması ihtimalinden söz etmek dahi, sosyal gerçeklere tümüyle ters düşen bir anlayışı yansıtmaktan ibaret kalır.¹¹⁶

(1964) TVK.'nun, çıkma izni almaksızın yabancı bir devlet tâbiyetini kendi istekleriyle kazanmış olanların durumlarını düzenleyiş tarzı dahi, bu kanuna hâkim telâkkilerin, 1298 tarihli kanunun asıl ait olduğu dönemde önem taşıyan telâkkilerden ne kadar farklı bulunduğunu kanıtlamaya yeter. Gerçekten, (1964) TVK. bu hali 25'inci maddesinde bir «kaybettirme» sebebi olarak saptamıştır. Haklarında kaybettirme kararı verilen kişilerin ise, kayıp tarihinden başlayarak yabancı işlemine tâbi olacakları, «ikamet, gayrimenkul edinme ve ferağı, miras...» gibi konularda Türk kanunlarının yabancılara tanıdığı bütün haklardan, herhangi bir özel sınırlama saklı tutulmaksızın yararlanabilecekleri, adı geçen kanunun 29'uncu maddesinin açık hükmü gereği olduğundan, şu veya bu mülâhaza ile söz konusu kişilerin temellük ve tevarüs haklarını diğer yabancılara nazaran kısıtlama imkânı tümüyle ortadan kalkmış bulunmaktadır.¹¹⁷

Nihayet, yürürlükteki Anayasamızın bu bahiste üzerinde durduğumuz hükümleri karşısında, ne 1298 tarihli kanunun, ne de bu nitelikte hükümler getirecek yeni bir kanunun bugünkü mevzuatımızda yeri olmamak gerekir.¹¹⁸

¹¹⁵ Bk. aşa. Bölüm II, B.

¹¹⁶ Aynı doğrultuda : Göger, *age.*, sh. 153, dn. 95.

¹¹⁷ Ayrıca bk. Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 112 vd.

¹¹⁸ 1298 tarihli kanunun 1961 Anayasasına aykırılığının ayrıntılı eleştirisi için bk. Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 201 vd.

II — MAHKEME KARARLARINDA

A. Vatandaşlıktan iskat edilenlerin mülkiyet ve miras haklarını reddeden mahkeme (Yargıtay) kararları.

1. YARG. 2. HD., 14.2.1950 (E. 1470, K. 778)¹⁹

M. H. vekili avukat B. N. tarafından V. B. ve arkadaşları aleyhine açılan veraset senedinin iptali dâvasının müdahil hazine vekili avukat H. K. huzuruyla yapılan yargılaması sonunda: Varislerinden N.'ın vefat tarihinde meriyette bulunan vatandaşlık kanununun 12'nci maddesinde; vatandaşlıktan iskât edilenlerin malları hükümetçe tasfiye olunacağı musarrah ise de bu eşhasın miras hisselerinin de hazineye intikal edeceği hakkında 1312 numaralı Vatandaşlık Kanununda bir sarahat mevcut olmadığından dâvacı hazine vekilinin bu husustaki taleplerinin reddiyle 4/5/1943 tarih ve 562 sayılı veraset senedinin iptaline, verasetin yazılı şekilde sübutuna ve sehimlerin tevziine dair verilen yukarıda tarih ve sayısı yazılı hükmün Yargıtayca duruşma yapılmak suretiyle incelenmesi dâvalar vekili avukat İ. yönünden ve dosya üzerinden tetkikat yapılması da hazine vekili avukat H. K. tarafından istenilmekle belli günde mümeyyiz vekili avukat İ. mümeyyizinaleyh vekilinin talik talebini kabul etmemekle beraber duruşma isteğinden de vaz geçtiğini beyan eylediklerinden evrak üzerinde tetkikat yapılması ve temyiz süresinde olduğu görülüp kabulü oybirliğiyle kararlaştırıldıktan ve dosyadaki evrak okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

21 Şubat 298 tarihli kanunun 2'nci maddesi karşısında tâbiyetten iskat mutlak surette tevarüse mani olmayacağı yolundaki mütalâanın mesnedi gösterilmemiş ise de başka varisler bulunduğu cihetle bu husus hazineyi alâkadar etmeyeceğinden hazinenin temyiz itirazlarının bu sebeple varit olmadığından (Reddine), müddeialehlerin temyizine gelince: Herhangi bir varisin verasetinin tesbitine müteallik vesikanın hakikat ve nefselemre muvafakatı ile alâkası derecesi de vüsuktan âri olup atiyen birtakım ihtilâf ve masrafları istilzam edecek mahiyette olan vesikaların tashih ve islâhını talebe hakkı olduğu derkâr olmasına mebni bu noktaya ilişen itiraz varit değilse de, Romanya'da bulunup konsolosluk huzurunda kayıtsız, şartsız mirası reddeden İ. ile N.'ın ittıla tarihinden itibaren müddetinde mirası reddettikleri hakkındaki beyanlarının hilâfı sabit olmadığı ve mücerret posta muhaberatinin inkı

¹⁹ Unat, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, sh. 633-634.

taa uğramamış olması daha evvel ıtılâa delil olamayacağı halde yazılı mütalâa ile mirasçılar meyanına ithal edilmesi kanuna muğayir ve bu cihetlere matuf temyiz itirazı da varit olduğundan hükmün (BOZULMASINA) 14.2.950 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

2. YARG. 2. HD., 7.1.1954 (E. 6829, K. 55)¹²⁰

Dâva ve hükmün hülâsası: K. P. vekili avukat A. P. tarafından Maliye Hazinesi namına İstanbul Muhakemat Müdürlüğü aleyhine açılan men'i müdahale dâvasının bozmaya uyularak yapılan muhakemesi sonunda dâvacı K. P.'nin 1912 senesinde tâbiyetten iskat edildiği anlaşılmış ve murisi E.'nin 935 senesinde ölmüş olmasına ve tâbiyetten iskat edilenlerin tevarüs hakkından mahrum bulunmalarına mebni dâvanın reddine karar verilmiştir.

Temyiz eden: Dâvacı K. P. vekili avukat A. P.

Temyiz kararı: Mahkemece bozma kararına uyularak o dairede işlem yapılmış ve hükmedilmiş olmasına mebni yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddile hükmün tasdikine 7.1.1954 tarihinde ittifakla karar verildi.¹²¹

¹²⁰ Berki, O. F. - Ergüney, *Yabancılar Hukuku ve Kanun İhtilâfları ile İlgili Yargıtay Kararlarının Tahlil ve İzahları*, sh. 17.

¹²¹ Bu dâvaya uygulanma yeteneği taşıyan kanun - dâvacı 1912 yılında iskat edilmiş olduğundan dolayı - (1869) TOK'dir; Medeni Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra meydana gelen ölüm dolayısıyla dâvacının tevarüs hakkı söz konusudur. İskat kararının (1869) TOK uygulanarak verilmiş olması dolayısıyla, 1298 tarihli kanunun-ki iskat tarihinde o da yürürlüktedir etkisini derhal meydana getirdiği ve ilgiliyi ilânihaye Türkiye'de tevarüs hakkından mahrum kıldığı iddia edilebilir; bu iddia, 1298 tarihli kanunun (1869) TOK'den ayrı bir kanun olmakla birlikte, belirli bir sebebe dayanan iskat haline özel bir mahrumiyet sonucu bağlaması dolayısıyla, (1869) TOK ile birlikte mütalâa edilmesi gerektiği görüşüne de dayandırılabilir. Ancak, 1298 tarihli kanun, görüşümüze göre, Medeni Kanun tarafından, Tatbikat Kanununun 43'üncü maddesi delâletiyle kaldırılmış olduğundan 1935 yılında meydana gelen ölüm olayına ilişkin miras sorununda uygulanmayacağı, burada kimsenin müktesep hakkından söz edilemeyeceği, bilakis mülga bir kanundan doğan bir ehliyetsizlik halinin söz konusu olduğu hususu üzerinde durmak gerekir. Bu konunun tartışmasına girmeden belirtelim ki, kanunımıza göre, Medeni Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra, mülga hale gelen 1298 tarihli kanun, bu tarihten sonra herhangi bir etki taşıyamaz; zira, bu kanun siyasi ve cezaî bir niteliği bulunan vatandaşlıktan iskat müeyyidesine, medeni hukuk anlamında bir ehliyetsizlik müeyyidesi eklemesi dolayısıyla, cumhuriyet hukukunun dayandığı temel ilkelere ters düşmekte, Medeni Kanunun kamu düzenine ilişkin sayılan 8'inci maddesine aykırı bulunmaktadır. Üstelik, Tatbikat Kanununun 5'in-

3. *YARG. 1 HD., 11.11.1955 (E. 7224, K. 5661)*¹²²

Dâve: Eminönü Yenikapı Kumsal sokağında 233 ada, 26 parsel sayılı arsanın tamamı İ. kızı K. uhdesinde kayıtlı iken ölümü ile sekiz mirasçısına kalmış ve kadastro tahriri sırasında müvekilleri- nin Avrupa'da bulunmaları yüzünden kadastroca bunlara ait 8/2 hisse dâvalı idare adına kayıt edilmiş olduğundan bahsile mevcut kaydın iptaliyle mezkûr hisselerin müvekilleri namına tashi- hen tesciline karar verilmesi talebinden ibarettir.

Hüküm: Müddeabih gayrimenkulün Vakıflar üzerindeki 8/2 hisseye ait kadastro tesbiti ve tapu kaydının iptalile 8/1'er hisse olmak üzere dâvacılar uhdesine tahsisen tesciline dairdir.

Temyiz kararı: Temyiz olunan hükmün gerekçelerine göre di- ğer temyiz itirazları yerinde değilse de, dâvacılar kendilerine irsen intikal eden gayrimenkulün namlarına tescilini talep etmekte- dirler. Türk tâbiyetinden iskat edilen kimselerin Türkiye'de gayri- menkul iktisabına kanunen müsaade edilmemiştir. İrs sebebiyle iktisaf- larında gayrimenkuller hakkında memleket kanunlarının tat- biki icap eder. Asliye mahkemesinden istihsal edilmiş olan veraset vesikasında mirasçılarının tâbiyetleri tahkik ve tesbit olunmamış- tır. Fırfarı oldukları iddia olunduğu cihetle dâvacıların dâva hakla- rı mevcut addolunabilmesi için Türk tâbiyetinden iskat edilmemiş olmaları iktiza eder. Bu hususun nüfustan tahkiki ve ayrıca icap ederse dosyada mevcut Romanya'da tanzim edilmiş bulunan vekâ- letnameden de dâvacıların hüviyetlerinin tayinine medar olan ve- saikin tesbitiyle, mümkün olacağına nazara alınması lâzımdır. Bu cihetler tahkik olunmadan ve gayrimenkul iktisabına dâvacıların hakları bulunduğu tesbit edilmeden yazılı şekilde karar verilmesi yolsuz ve temyiz itirazları bu bakımdan yerinde görüldüğünden ka- bulü ile yazılı sebepten nakzına ittifakla karar verildi.

4. *YARG. 2 HD., 10.7.1062 (E. 3680, K. 4139)*¹²³

K.B.T. ... tarafından M.G.T. ... aleyhine açılan tenkis dâvası-

ci maddesine göre, «medenî hakların istimali her halde Kanunu Medenîdeki hükümlere tâbidir». Şu halde, Medenî Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra, mülga 1298 tarihli kanunun uygulanması söz konusu olduğu olay- lar bakımından, 864 sayılı Tatbikat Kanununun 2 ve 5'inci maddeleri ön- celikle uygulanma yeteneği taşımaktadır; Aksi fikir için bk. Altuğ, *Ya- bancıların Arazi İktisabı Meselesi*, sh. 114-115.

¹²² Türk İçtihatlar Külliyyatı, 1956 (I-II), C. 11, sh. 42-43, no. 71.

¹²³ Unat, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, sh. 635-636.

nın yapılan muhakemesi sonunda; tarafların müşterek murisleri ve anneleri V.T.T. tarafından sağlığında dâva mevzuu apartmanın yarı hissesini rücu şartıyla dâvalıya hibe eylediği anlaşılmış ve Medeni Kanunun 507'nci maddesine göre temlik ne zaman yapılmış olursa olsun tenkise tâbi olup mahkemece mahfuz hisse kaidelerini bertaraf etmek maksadıyla hareket edilip edilmediğinin araştırılmasına lüzum görülmemiş ve müruru zamanın başlangıcı hibe değil, ölüm tarihine göre tesbiti lâzım gelip, buna göre bir senelik zaman geçmemiş ve dâvalı da nakden ödemeyi tercih etmiş olmasına mebni gayrimenkulün raporda yazılı haddi lâyıkında bulunan kıymeti 556 bin 150 liradan bermucibi veraset tarafların talep ve kabulleri veçhile dâvacının tahakkuk eden mahfuz hissesi 508, 556 lira 25 kuruşun dâva tarihinden itibaren yüzde beş faiziyle birlikte dâvalıdan tahsiline ziyade talebin reddine dair verilen yukarıda tarih ve sayısı yazılı hükmün temyizden mürafaa icrası suretiyle tetkiki dâvalı tarafından talep edilmekle muayyen günde iki taraf vekilleri geldiler. Verdikleri şifahi izahat dinlendikten sonra dosyadaki kağıtlar okundu, gereği düşünüldü.

Dâvacı K.'in Türk tâbiyetinden iskat edildiği dosyada bulunan cevap lâyihaları ve diğer evrak münderecatile sabittir. Tâbiyetten iskat edilen kimse Türk kanunlarının ve Türk mahkemelerinin himayesine mazhar olamaz.¹²⁴ Tenkis mevzuu mal gayrimenkuldür. Gayrimenkule taallük eden hususların ise, o gayrimenkulün bulunduğu memleket kanunlarına tâbi olması umumî hükümler ve bu cümleden olarak ecnebilerin hukuk ve vezaifine ait kanunun 4'üncü maddesi iktizasındandır. Binaenaleyh Türk tâbiyetinden iskat edilmiş olan dâvacının tenkis dâvası neticesinde murisînin gayrimenkule taallük eden tasarrufunu tenkis ettirmeye ve bunu Türk mahkemelerinden istemeye hakkı bulunmadığının düşünülmeden yazılı şekilde hüküm tesisi yolsuz ve temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden kabulü ile hükmün açıklanan sebepten dolayı (BOZULMASINA) ve bozmanın mahiyetine nazaran sair cihetlerin tetkikine mahal olmadığına ... 10.7.1962 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

¹²⁴ İskat edilenin Türk kanunlarının ve Türk mahkemelerinin himayesine mazhar olamayacağına dair bir kayıt, ne eski hukukumuzda, ne cumhuriyet dönemi hukukumuzda hiç mevcut olmamıştır. Böyle bir sonuca varmak, hukuk sistemimizle tam tezada düşmek demektir. Çünkü, bu önerme, iskat edilenin hukuki kişiliğini özünden inkâr etmekte, onu tam anlamıyla medeni ölüme mahkûm etmektedir.

5. YARG. 2 HD., 14.9.1962 (E. 4668, K. 4538)¹²⁵

Dâva ve hükmün hülâsası: H.K. tarafından Z. ve Y. A. aleyh-
lerine: kardeşi ölü M.'nun ölümünden evvel oğulları dâvalılar Türk
vatandaşlığından iskat edilmiş olduklarından dâvalılar tarafından
alınan veraset ilâmının iptali ile M.'nin verasetinin kendisine mün-
hasır olduğunun sübutuna karar verilmesi talebiyle açılan dâvanın
yapılan muhakemesi sonunda, muris M.'nin dâvahların babası ol-
duğu kabul edilmiş ve istinat edilen 28.2.1298 tarihli kanun mucibi-
nce dâvalıların Türk vatandaşlığından iskat edilmekle ecnebi
telâkki edilebileceği tabii olup veraset haklarına bir hanel getirme-
yeceğine ancak: gayrimenkulleri uhdelere intikal ettirmişler ise,
bunun iptali hakkında dâvacının hakkı dâvası olabileceğine ve
M. K.'nun neşrinden sonra vâki ölümde ihtilâfı dâr kaidelerinin tat-
bikine imkân bulunmamasına ve vatandaşlık kanunu ahkâmına
göre de vatandaşlıktan iskat edilen kimselerin gayrimenkulleri hü-
kûmetçe tasfiye edilmesi lâzım olup, bu kanunun şümulü bir şe-
kilde tefsiri suretiyle bunların miras yolu ile iktisap edebilecekleri
gayrimenkullerin dahi hükûmetçe tasfiye edilmesine imkân ver-
mekten ileri gidemeyeceğine ve bu halde bile geri kalan meblağa
hak kazanacak yine mirasçısı olacağına binaen dâvalılar tarafından
namlarına intikal ettirilmiş gayrimenkul varsa dâvacının tapu iptali
dâvası açmakta muhtar olmak üzere dâvanın reddine karar ve-
rilmıştır.¹²⁶

¹²⁵ Berki, O. F. - Ergüney, *Yabancılar Hukuku ve Kanun İhtilâfları İle İlgili Yargıtay Kararlarının Tahli ve İzahları*, sh. 18-19.

¹²⁶ Görülüyor ki, İstanbul 14. Asliye Hukuk Mahkemesinin (bk. dn. 125) ver-
diği karar, incelememizin birinci bölümünde vardığımız sonuçlara koşut-
tur. Mahkeme, Medeni Kanundan sonra 1298 tarihli kanunun uygulan-
mayacağını ifade etmektedir. Yine, (1928) TVK.'nin yürürlüğe girmesin-
den sonra, artık bir tevarüs mahrumiyetinden bahsedilemeyeceğini, an-
cak, şayet genişletici yoruma tâbi tutulursa, (1928) TVK.'daki tasfiye hük-
münün iskattan sonra vâki mal edinmelerine de uygulanabileceğini, bunun
ise, iskat edilenin miras yoluyla edindiği gayrimenkulün hükûmetçe tasfiye
edilmesine imkân vermekten ileri gidemeyeceğini gayet açık belirtmiştir.
Aynen katıldığımız bu kararda, özü itibarıyla ihtilâfı dâr kuralından fark-
lı bir mahrumiyet hali öngören 1298 tarihli kanunun Medeni Kanun kar-
şısında durumu saptanırken «ihtilâfı dâr» kuralı mahiyetinde addolun-
ması sonucu değiştirmeyeceği gibi, hatalı bir görüş olarak da değerlendirilemez.
Çünkü, 1298 tarihli kanun hükümleri ile «ihtilâfı dâr» kuralı,
cumhuriyet dönemi medeni hukuk sistemimizin temelini meydana getiren
anlayışa aykırı olmak bakımından aynı kategoride telâkki edilmek
gerekir : Bk. yuk. sh. 307, dn. 87'de anılan Şurayı Devlet Heyeti Umumiye-
sinin 2 Mayıs 1929 tarih ve 30/93 numaralı istişarî mütalâası.

Temyiz eden: Dâvacı,

Temyiz kararı: Tâbiyetten iskât edilen kimseler artık Türk mahkemelerinde gayrimenkul iktisabına ilişkin hiç bir talepte bulunamayacakları gibi Türk kanunlarına göre de bir Türkün mirasçısı olamazlar. Müsaade ile başka bir tâbiyete geçen bir kimsenin hukukî vaziyetinin iskata tâbi tutulan şahıstan farklı olması lâzımdır. Vatansızların Türk kanunlarına tevfikân mirasçısı olamayacaklarının kabulü âmme intizamına müteallik bir kaidedir. Bu husus mahkemenin kararında zikredilen 21 Şubat 1298 tarihli kanunun 2. maddesiyle de teyit edilmiş bulunmaktadır.¹²⁷ Binnetice gayrimenkul iktisabını temine matuf belgelerin de gayrimenkullerin bulunduğu memleketin irs kaidelerine göre verilmesi icap eder. Bu cihetler nazara alınmadan tâbiyetten iskât edilen kimsenin hukukî vaziyeti tâbiyetten müsaade ile çıkan kimselerin hukukî vaziyetleriyle karıştırılarak ve Türk kanunlarına göre tâbiyetten iskât edilen dâvalıların bir Türkün mirasçısı olamayacakları düşünülmeden yazılı şekilde karar ittihazi yolsuz olduğundan temyiz itirazlarının kabulü ile hükmün yukarıda açıklanan sebeplerden (BOZULMASINA) 14.9.1962 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

6. YARG. 2 HD., 13.1.1964 (E. 7856, K. 154)¹²⁸

Dâva: H. Y. H. tarafından 4 ay evvel vefat eden kardeşi H. H.'in verasetinin sübutuna karar verilmesi talebiyle açılan dâvadır.

Karar: Muris H.'nin mirasının hüküm fıkrasında isimleri yazı-

¹²⁷ Vatansızlar, yani hiç bir devlete tâbiyet bağı ile bağlı olmayan kimseler, hiç şüphesiz, yabancı kavramına dahildir ve milletlerarası hukuk bunları himayesine almıştır. Bk. Nomer, E. : **Teb'a ile Yabancı Hukukî Müsavatı**, İstanbul 1962, sh. 49-50; Altuğ, Y. : «Vatansızlar hakkında iki Birleşmiş Milletler Sözleşmesi,» **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 1963, C. XXIX, S. 1-2, sh. 201-217. Türk kanunlarında vatansızların hukukî himayeden yoksun bulduklarına dair herhangi bir hükmün bulunmadığı gerçeği bir yana, böyle bir uygulama, hem Medenî Kanunun medenî haklardan istifade ehliyetini «herkes»e tanıyan ve kamu düzenine ilişkin bulunan hükmüne, hem de Anayasanın 11 ve 13'üncü maddelerine aykırıdır. Kaldı ki, 1298 tarihli kanun da, vatansızların statüsü ile hiç bir suretle ilgili bulunmamaktadır. Nihayet, 1298 tarihli kanunun asıl ait olduğu dönemde, yürürlükte bulunan (1869) TOK.'nun 9'uncu maddesi karşısında, Osmanlı ülkesinde vatansız kişinin varlığı diye bir sorunun ortaya çıkması mümkün değildi : Bk. Berki, O. F., **Devletler Hususî Hukuku**, C. I, sh. 28. Ayrıca, kararın 1298 tarihli kanunu olağanüstü kapsamlı yorumladığı ve bütün iskât edilenler hakkında uygulanmaya yetenekli saydığı sanısını uyandıracak ifadesine de dikkati çekmek isteriz.

¹²⁸ Dalamanlı, L. : **Tatbikatta Hukuk Dâvaları**, [B. 2], Ankara 1971, sh. 93

lı şahıslara kaldığının sübutuna ve sehimlerinin ol surette tevziine dair.

YARG. 2 HD. Kararı: Vatandaşlıktan iskat edilen bir kimsenin artık Türk kanunlarının himayesine mazhar olamayacağına¹²⁹ ve Türkiye'de miras hakkında mahrum bulunacağına mütedair mahkemenin görüşü yerindedir. Ancak Vatandaşlık Kanununun 12'nci maddesinde bahsedilen tasfiye iskat zamanındaki mallarının tasfiyesine matuf bir hükümdür. Bundan sonra irs yoluyla kendisine gelebilecek malların hazineye gidebilmesi ancak Medeni Kanunun 448. maddesindeki şartların tahakuku halinde kâbidir.¹³⁰ Binaenaleyh vatandaşlıktan iskat edilen kimsenin mirasının o mevcut değilmiş gibi telâkki edilerek diğer mirasçılara verilmesi lâzım geldiğine, hükmün bu sebepten (BOZULMASINA) 13.1.1964 gününde oybirliğiyle karar verildi.

7. *YARG. HGK., 24.2.1965 (E. 11/D-2, K. 79)*¹³¹

Taraflar arasındaki davadan dolayı yapılan yargılama sonunda; İstanbul 14'üncü Asliye Hukuk Hâkimliğinden verilen 4.6.1962 gün ve 329/386 sayılı hükmün incelenmesi dâvacı avukatı tarafından istenilmiş olmakla Yargıtay İkinci Hukuk Dairesince: (Tâbiyetten iskat edilen kimseler artık Türk mahkemelerinde gayrimenkul iktisabına müteallik hiç bir talepte bulunamayacakları gibi Türk kanunlarına göre de bir türkün mirasçısı olamazlar. Müsaade ile başka bir tâbiyete geçen bir kimsenin hukukî vaziyetinin iskata tabi tutulan şahıstan farklı olması lâzımdır. Vatansızların Türk kanunlarına tevfiikan mirasçı olamayacaklarının kabulü âme intizamına müteallik bir kaidedir. Bu husus mahkemenin kararında zikredilen 21 Şubat 1298 tarihli kanunun 2'nci maddesiyle de teyit edilmiş bulunmaktadır. Binnetice gayrimenkul iktisabını temine matuf veraset belgelerinin de gayrimenkullerin bulunduğu memleketin irs kaidelerine göre verilmesi icap eder. Bu cihetler nazara alınmadan tâbiyetten iskat edilen kimsenin hukukî vaziyeti tâbiyetten müsaade ile çıkan kimselerin hukukî vaziyetleriyle karıştırılarak ve Türk kanunlarına göre tâbiyetten iskat edilen dâ-

¹²⁹ Bk. yu. dn. 124.

¹³⁰ 2. Hukuk Dairesinin bu kararında, tasfiyenin, iskat anına kadar edinilen mallara ilişkin bulunduğu görüşü benimsenmekle beraber, tasfiye el koyma niteliğinde mütalâa ediliyor izlenimi uyandıran bir ifade kullanılmaktadır.

¹³¹ Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 214-221; *Adalet Dergisi*, Ocak 1966, Yıl 57, S. 1, sh. 87-92.

valılarını bir Türkün mirasçısı olamayacakları düşünülmeden yazılı şekilde karar ittihazı yolsuz olduğundan temyiz itirazlarının kabulüyle hükmün yukarıda açıklanan sebeplerden (bozulmasına) karar verilip yerine geri çevrilmekle, yeniden yapılan yargılama sonunda; bazı sebep ve düşüncelerle eski hükümde direnmeye karar verilmiştir.

Temyiz eden: H. K. adına avukat H. Ü.

Duruşma isteyen: Dâvalılar adına avukat Ş. A.

Hukuk Genel Kurulu kararı: Hukuk Genel Kurulunca inceleyerek direnmeyi kapsayan son hükmün süresinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dâvanın niteliğine göre duruşma isteğinin redine karar verildikten ve dosyadaki kağıtlar okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

Dâvacı vekili, müvekkilinin, miras bırakan M. A.'in sahibi bulunduğu, İstanbul'daki taşınmaz malın veraset ve intikal işlerinin yürütülmesi için tapuya başvurduğunda, bu taşınmaz malın dâvalılar tarafından, yasaya aykırı olarak alınmış veraset ilâmı ile kendi adlarına geçirdiklerini anladığını, oysaki:

1 — 8.4.1957'de ölen miras bırakanın iki çocuğu ile, bunlar dışında en yakın mirasçı olarak kardeşi, dâvacı H. K.'nun bulunduğunu,

2 — Her ne kadar Medenî Yasa hükümlerine göre miras bırakanın iki oğlu kanunî mirasçı olarak görülmekte ise de, her iki çocuğun da, ölüm tarihinden önce Bakanlar Kurulu kararıyla Türk vatandaşlığından çıkarılmış (koğulmuş) olduklarını,

3 — Yürürlükte bulunan 21 Şubat 1298 tarihli yasa hükümlerine göre, vatandaşlıktan koğulanların mirasçılık hakkından yoksun bulduklarını,

4 — Dâvalıların vatandaşlıktan koğulma tarihleri, babalarının ölüm tarihinden önce olduğuna göre, mirasçı olamayacaklarını ve bu durumda, M. A.'in mirasının en yakın mirasçısı dâvacıya kalacağını ileri sürerek; İstanbul 1'inci Asliye Hukuk Hâkimliğinden verilen 17.4.1957 günlü ve 957/445 sayılı mirasçılık belgesinin iptali ile mirasın müvekkili H. K.'ya ait olduğunu gösteren mirasçılık belgesi verilmesini istemiştir.

Dâvalılar vekilleri verdikleri karşılık dilekçelerinde: M. A.'in Türk vatandaşı olarak Türkiye'de oturduğunu, müvekkillerinin ise

Yunanistan'da doğduklarını ve Yunanistan'da yerleştiklerini ve oranın uyrukluğuna girdiklerini, 1952 yılında Vatandaşlık Yasasının 10'uncu maddesinin 6'ncı fıkrasındaki «... veyahut bir ecnebi memlekette mukim oldukları halde beş yıldan fazla müddet Türk Şehbenderliklerinde kendilerini tescil ettirmemiş olan Türkleri, Hükümet isterse, vatandaşlıktan iskat eder...» gerekçesiyle müvekkillerinin vatandaşlıktan çıkarıldıklarını sandıklarını, bu işlemden 5 yıl geçtikten sonra babalarının Türkiye'de ölümü ile mirasın kendilerine geçtiğini ve daha erginlik yaşına erişmemiş bir de torunu bulunduğunu ve bu torunun erginlik yaşına geldiğinde, üç yıl içinde Türk vatandaşlığını istemek hakkı olduğunu ve bu durumda dâvacının mirasçı olamayacağını savunarak dâvanın reddi gerektiğini ileri sürmüşlerdir.

1) Mahkemece, dâvalıların Türk vatandaşlığından koğulmuş bulunmaları, onların mirasçılık haklarını ortadan kaldıramayacağı kabul olunarak dâva reddedilmiş ve Yargıtay özel dairesince mahkemenin bu hükmü: (21 Şubat 1298 tarihli Yasa hükümleri karşısında, Türk vatandaşlığından koğulan kişilerin bir Türkün mirasçısı olamayacakları) gerekçesiyle bozulmuştur. Yargıtay özel dairesiyle mahkeme arasındaki uyumsuzluk, sonucu bakımından, sözü geçen 21 Şubat 1298 tarihli Yasanın, dâva tarihinde yürürlükte olup olmadığının ve bu yasa hükümlerinin görülmekte olan dâvaya uygulanabilip uygulanamayacağını kesin olarak belirtilmesi yönünde toplanmaktadır.

Dâvalıların, mirasçı olup olamayacakları ve İstanbul 1'inci Asliye Hukuk Mahkemesinden aldıkları mirasçılık belgesinin iptaline karar verilmesi gerekip gerekmediği yönlerinden bir sonuca varılabilmesi için, ilk önce bu uyumsuzluğun çözülmesi zorunluğu vardır.

2) (Ecanibin Hakkı İstimlâki Kanununun 1'nci maddesinde istisna olunan eşhasın emlak ve arazisine mahsus 21 Şubat 1298 tarihli) Yasanın 2'nci maddesinde: (Devleti Aliyeden mezuniyeti resmiye istihsal etmeksizin tebdili tâbiyet edip de tarafı Devleti Aliyeden tâbiyeti iskat olunan eşhas, Memaliki Osmaniyede istimlak ve tevariis hakkından mahrum olurlar) denilmektedir. Şubat 1298 tarihli bu yasa, yabancıların Türkiye'de mal edinmelerine ilişkin olan 7 Safer 1284 tarihli yasanın 1'inci maddesinin son fıkrasında: (...Aslen Türkiye tebaasından olup sonradan tâbiyetini değiştirmiş olanlar bu kaideden müstesna olup, onlar hakkında kanunu mahsusunun hükümleri câri olacaktır) diye açıklanan özel yasadır ve ayırık hükümler taşımaktadır.

3) Bu dâvada dâvacının ve ölü kardeşi M. A.'in Türkiye'de oturdukları ve Türk uyrukluğunda buldukları ve dâvalıların Yunanistan'da oturdukları ve Türk devletinden müsaade almaksızın Yunan uyrukluğuna geçtikleri ve bu yüzden Bakanlar Kurulunun 14.1.1952 günlü kararıyla Türk uyrukluğundan koğulmalarına (iskatlarına) karar verildiği ve miras bırakanın 1957 yılında öldüğü konularında, bir uyuşmazlık yoktur. Bu konular tarafların iddiaları ve savunmaları ve dosyadaki nüfus ve tapu dairelerinden gelen karşılık yazılar ve Nüfus İşleri Genel Müdürlüğünün 10.4.1962 günlü yazılarıyla da doğrulanmaktadır.

4) Sonradan yürürlüğe giren yasalarda, Şubat 1298 tarihli yasanın yürürlükten kaldırıldığına ilişkin bir hüküm ortaya konulmamıştır. Özellikle: a) 23 Mayıs 1928 (tarihli) ve 1312 sayılı Vatandaşlık Yasasının 9, 10 ve 11'inci maddelerinde de vatandaşlıktan koğulma sebepleri açıklanmış ve 12'inci maddesinde bu koğulmanın sonuçları gösterilmiştir. Bu maddenin son fıkrasında: Vatandaşlıktan koğulanların mallarının tasfiye edileceği bildirilmekte ve 15'inci maddesinde: (23 Mayıs 1927 tarih ve 1041 sayılı kanun hükümleri müstesna olmak üzere işbu kanuna mugayir bilcümle ahkâm mülğadır) denilmektedir.

1298 tarihli özel hükümleri taşıyan yasayı, 15'inci maddede genel olarak söz konusu edilen hükümler arasına sokmaya ve üstü kapalı olarak yürürlükten kaldırıldığını kabul etmeğe imkân yoktur ve Vatandaşlık Yasasına tasfiye hükümlerinin konulmuş bulunması 1298 tarihli yasanın özel hükümlerini ortadan kaldıramaz; zira, yurttaşlıktan kovmanın burada anılan sonuçları, yurttaşlıktan çıkarma her ne sebebe dayanırsa dayansın, meydana gelecek sonuçlardır, yani genel sonuçlardır; halbuki 1298 tarihli yasadaki sonuç, yurttaşlıktan çıkmanın belli tek bir sebebe dayanması hali için yani özel bir durum için kabul edilmiş bir sonuçtur. Bundan dolayı, 1298 tarihli yasanın hükmünün 1928 tarihli yasa hükümleriyle bağdaşmadığı ileri sürülemez.

b) 2644 sayılı Tapu Yasası, daha çok, taşınmaz mal edinmeye ilişkin hükümler getirmiştir. Bu yasanın 35'inci maddesinde: (tahdidi mutazammın kanunî hükümler yerinde kalmak ve karşılıklı olmak şartıyla) yabancı gerçek kişilerin Türkiye'de taşınmaz mallar edinebilecekleri ve mirasçı olabilecekleri açıklanmakta, 36 ve 37'inci maddelerinde bu mal edinmelerin nasıl uygulanacağı ve 38'inci maddesinde, yürürlükten kaldırılan yasalar ayrı ayrı gösterilmekte ve bu maddenin son fıkrasında başka yasaların, bu yasaya uygun olmayan hükümlerinin kaldırıldığı açıklanmaktadır.

35 inci maddede sözü geçen «tahdidi mutazammın kanunî hükümlere ittiba» demek, yabancı gerçek kişilerin Türkiye'de taşınmaz mal edinebilmeleri için bu konudaki Türk yasalarına uymaları demektir ki, bunlar arasında 1298 tarihli yasanın da bulunduğunu kabul etmek gerekir. Görülüyor ki, gerek 1312 sayılı Vatandaşlık Yasasında ve gerekse 2644 sayılı Tapu Yasasında, 21 Şubat 1298 günlü yasanın yürürlükten kaldırıldığına ilişkin açık bir hüküm yoktur. Köy Yasası, 1062 sayılı Mukabele-i Bilmisil Yasası ve 6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Yasasının 8'inci maddesi, yabancıların Türkiye'de taşınmaz mal edinmelerini sınırlayan hükümler getirmiştir. Bu yasalarda, vatandaşlıktan koğma ve buna bağlı olarak mirasçılıktan yoksun bırakmaya ilişkin bir hüküm yer alınamıştır. Şubat 1298 tarihli yasanın vatandaşlıktan koğmayı özel bir sebebe dayaması, yani müsaade almadan başka devletin uyrukiğine geçme durumunu özel bir sebep olarak ele alması bakımından, genel bir yasa olan Medenî Yasanın da, 1298 tarihli yasayı açıkça veya üstü kapalı olarak yürürlükten kaldırdığı ileri sürülemez. Demek ki, 1298 tarihli yasadaki özel durumun söz konusu bulunduğu olaylarda, bu yasadaki özel hükümler uygulanacaktır. 1312 sayılı Vatandaşlık Yasasının 15'inci ve 2644 sayılı yasanın 38'inci maddesindeki: başka yasaların bu yasaya uygun olmayan hükümlerinin kaldırıldığı yolundaki hükmü, Şubat 1298 tarihli yasa hakkında da kabul etmeğe ve uygulamaya imkân yoktur. Bu yasadaki özel hükmün yürürlükten kaldırıldığı kesin olarak açıklanmadıkça veya bu özel hükme aykırı bir yasa hükmü yürürlüğe konulmadıkça, 1298 tarihli yasanın üstü kapalı (zimnî) bile olsa, kaldırıldığı söz konusu edilemez. Şunu da belirtelim ki, sonradan çıkan ve genel nitelikte hükümleri kapsayan bir yasa, daha eski bir yasadaki özel nitelikte bulunan hükümleri, üstü kapalı olarak (zimnî olarak) kaldırmış sayılamaz; zira, sonradan kabul edilen bir hükmün, ondan önceki bir hükmü üstü kapalı olarak kaldırmış sayılması için, bu her iki hükmün ikisinin de özel hüküm veya ikisinin de genel hüküm niteliğinde bulunmaları, hukukun genel kurallarındandır.

5) Sonuç olarak, orada yazılı özel sebepten ötürü yurttaşlıktan koğma cezasına uğrayanlar Şubat 1298 tarihli ek yasa gereğince Türkiye'de mal edinme ve miras haklarından yoksun olurlar (Ord. Prof. Muammer Raşit Seviğ ve Prof. Vedat Raşit Seviğ: Devletler Hususî Hukuku, 3'üncü bası, 1962, sah: 128) ve bu hukuk bilgini aynı görüşe uygun olarak: (Vakıa şudur ki, Safer Kanununu doğrudan doğruya ilga eden hiç bir kanun yoktur. Filvaki, kapitülasyonlara müstenit olan hükümlerin mülga bulunduğuna dair

muvakkat bir kanun varsa da, bunun hükmü Safer Kanununa şamil olamaz. Bu kanun, olsa olsa Safer Kanununda, şayet «uhudu atikaya» müstenit olan istisnâî bir hüküm varsa, buna şamil olabilir, yoksa kanunun tümüne şamil olamaz. Zira, kanunun ibaresi açıktır. Birinci madde şöyledir: «26 Ağustos 1330 tarihli İrade-i Seniye ahkâmı mucibince kapitülasyonların mülga olduğu 18 Eylül 1330 tarihinden itibaren, bilumum kanun ve nizamâtı Devleti Aliyeden uhudu atikaya müstenit olarak istisnaen münderiç bulunan ahkâm mefsuhtur». Görüldüğü gibi kanunda kapitülasyonlara müstenit «uhudu atikanın» mülga olduğu söylenmektedir. Kaldı ki, bu kanun kapitülasyonların bir cüz'ü olmayıp, onların bazı hükümlerini takyit etmiştir» demektedir (Ebül'ula Mardin'e Armağan; 1944, sah. 614, 615).¹³²

Bu durum karşısında, 21 Şubat 1298 tarihli yasanın yürürlükte bulunduğu, gerek yerleşmiş Yargıtay içtihatları ve gerekse tanınmış hukuk bilginlerince kabul edilmiş olup, yukarıda açıklanan nedenler karşısında dâvalılar, babaları M. A.'in mirasçısı olamaz-

¹³² Sayın Seviğlerin 1298 tarihli kanunun yürürlükte bulunduğu fikrini destekleyici ifade kullandıklarını kanıtlama amacıyla yapılan atıf konusunda bir yanlış anlamamın bulunduğuunu sayın Unat («Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 196-197'de) gayet açık olarak ortaya koymuştur; ayrıca bk. Seviğ, M. R. -Seviğ, V. R., **Devletler Hususî Hukuku (Giriş-Vatandaşlık)**, sh. 126-127; sayın yazarların, Hukuk Genel Kurulunun kararında atıf yapılan eserlerinin dördüncü basısı olup karardan sonra yayınlanmış bulunan bu eserde söz konusu karar şu sözlerle eleştirilmektedir: «Ne var ki, Yargıtay Genel Kurulunun E. 11/D-2, K. 79 sayılı ve 24.2.1965 günlü kararı... 21 Şubat 1298 (3 Mart 1882) tarihli kanunun 2. maddesinin el'an yürürlükte olduğunu ileri sürmektedir. ... O halde 21 Şubat 1298 tarihli kanun 1929'dan beri zımnen yürürlükten kaldırılmış bulunmasına rağmen yürürlükte sayılıp bu yolda Yargıtay Genel Kurulunca yersiz olup...»; 1298 tarihli kanunun (1928) TVK. ile yürürlükten kaldırıldığına dair görüşe katılmamakla beraber, Hukuk Genel Kurulunca yapılan atıfta bir hata bulunduğunu göstermek amacıyla sayın yazarların düşüncelerini nakletmekte yarar umduk; yine aynı amaçla sayın Ord. Prof. M. R. Seviğ'in kararda anılan makalelerine de değinmeyi yararlı görüyoruz; zira, bu makalede (bk. «Ecnebilerin emlak sahibi olmalarından doğan kanunlar ihtilâfı», sh. 614-617), Safer Kanununun, kapitülasyonların tek taraflı kaldırılmasını izleyerek çıkarılan 1330 tarihli muvakkat kanun karşısında yürürlük durumu tartışıldıktan ve Lozan ikamet sözleşmesi, 1062 sayılı Mukabele Bilmisil Kanunu ve 2644 sayılı Tapu Kanunu açısından açıklamalarda bulunulduktan sonra şöyle bir sonuca varılmaktadır: «Elhâsıl şimdiki usulümüz, gayrimenkul tasarrufu hakkının Türk vatandaşlarına münhasır olması dolayısıyla ancak mütekalibiyet şartıyla ve birtakım hususlar müstesna olmak kaydıyla ecnebilerin emlak sahibi olmalarına müsaade tarzında belirlemektedir.»

lar ve mahkemeden almış buldukları veraset belgesinin iptali gerekir. Mahkemenin yerinde olan özel dairenin bozma ilâmına uymayarak, eski hükümde direnilmesi bu yönlerden yasaya aykırı bulunmaktadır.

6) 1298 tarihli yasanın, o zamanlar yürürlükte bulunan (ihtilâfî dâr)ın, yani yurttaşlık ayrılığının mirastan yoksun bırakma sebeplerinden bulunması ilkesine dayandığı, bugün bu ilkenin Medenî Kanunla kaldırılmış olduğundan 1298 tarihli yasanın zımnî olarak kalkmış sayılacağı¹³³ düşüncesi de doğru değildir; zira (ihtilâfî dâr), her ne sebebe dayanırsa dayansın, mirasçı olmaya engel sayıldığı halde 1298 tarihli yasa, yurttaşlıktan çıkarmanın tek bir sebebi üzerine hüküm koymuştur ki, bu sebep, bir çeşit sadakatsizlik, bir çeşit ihanettir.

Sonuç : Temyiz itirazlarının kabulüne, direnme kararının HYUK.'nun 429'uncu maddesi uyarınca (BOZULMASINA) 24.2.1965 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

MUHALİFLİK YAZISI :

I — 23 Mayıs 1928 tarih ve 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 9'uncu maddesinde, müsaadei mahsusa istihsal etmeksizin ecnebi tâbiyetine kendi arzusu ile giren veya ecnebi bir devlet ordusunda bilihtiyar hizmeti askeriye ifa eden Türklerin İcra Vekilleri Heyetinin kararıyla iskat edileceği açıklanmıştır. 9'uncu maddede iskatin diğer sebepleri; 12'nci maddesinde ise vatandaşlıktan iskatin neticeleri tanzim edilmiştir. Bu maddeye göre vatandaşlıktan iskat edilenler memleket dahilinde buldukları takdirde Türkiye haricine çıkarılırlar. Alelumum vatandaşlıktan iskat edilenlerin Türkiye'ye avdetleri memnudur. Bunların malları hü-

¹³³ Medenî Kanunda ve 864 sayılı Tatbikat Kanununda «ihtilâfî dâr» kuralının da yürürlükten kaldırıldığına dair açık bir hüküm yoktur; «ihtilâfî dâr» kuralı her ne kadar bir şeriat kuralı ise de, özellikle Osmanlı devletinin son evresinde sözü itibarıyla laik bir görünüm kazanmıştır; üstelik, bu kural, şer'i intikalden ayrı olarak adı intikalde, yani şeriat dışında da kurumsallaştırılmış bir kuraldır. Şu halde, Hukuk Genel Kurulunun, özellikle «özel kanun-genel kanun» ilişkileri yönünden yürüttüğü usavurma tarzı, 1298 tarihli kanun gibi, «ihtilâfî dâr» kuralının da henüz yürürlükte bulunduğu gibi bir görüşe pekâlâ yol açabilir. Oysa, biz «ihtilâfî dâr» kuralının Medeni Hukuka hâkim ilkelere ve Türk hukuk devriminin temel esprisine ters düşmesi nedeniyle, 864 sayılı kanun hükümleri karşısında yürürlükten kalkmış bulunduğunu tartışmasız kabul ediyoruz. Böyle bir zımnî ilga sonucuna varmak için izlenen yol bakımından, «ihtilâfî dâr» kuralıyla 1298 tarihli kanun arasında önemli bir fark saptanamayacağı kanısındayız.

kûmetçe tasfiye olunur. Tasfiyenin şekli de 23 Mayıs 1933 tarih ve 14452 sayılı kararname ile tesbit edilmiştir. Bu kanunda vatandaşlıktan iskat edilenlerin mirasçı olamayacakları yolunda bir hüküm yoktur. Şubat/1298 tarihli kanunun 2'inci maddesiyle 1312 sayılı kanunun 12'inci maddesi aynı münasebeti tanzim etmektedir. 1312 sayılı kanunun 15'inci maddesinde ise, hükmü mahfuz tutulan kanunlar sayılmış ve diğer kanunların bu kanuna aykırı olan hükümleri kaldırılmıştır. Şubat/1298 tarihli kanunun 2'nci maddesi 1312 sayılı kanunun 12'nci maddesine aykırı olduğundan zımnen kaldırılmıştır.

¶I — Şubat 1298 tarihli kanun 7 Safer 1284 tarihli kanunun uygulanmasına ait olup bu kanunun bir kısmıdır. Her ikisinin birlikte mütalâası gerekir. 2644 sayılı Tapu Kanununun 35 ve 36'ncı maddeleriyle ecnebilerin mirasçılıkları ve taşınmaz mal iktisapları hakkında 7 Safer 1284 ve Şubat 1298 tarihli kanunların kabul ettiği devletler hususi hukuku kaidelerine tamamen zıt kaideler kabul edilmiştir. Bu kanuna ait tasarı önceden Maliye Bakanlığınca 929 tarihinde hazırlanmış; sonradan 934 tarihinde hazırlanan diğer bir tasarı ile birleştirilmiş, komisyon ve Meclisteki müzakereler bunlar üzerinde cereyan etmiştir. 29.1.1929 tarihli hükümet gerekçesinde (ruhsatı resmîye istihsal etmeksizin terki tâbiyet etmiş olanların veya herhangi bir sebeple Hükümetçe Türk tâbiyetinden iskat edilenlerin Türkiye'de hakkı istimlak ve tevarüsü olmayacağından Kanunu Medeninin itlâkını takyiden 11'nci maddede bunların mahrumiyetleri ve Türk tâbiyetinden iskat olunan şahıslara ait malların umumî mirasçılara ve kanunî mirasçıları yoksa hazîneye kalacağı derkâr bulunduğundan bu veçhile muamele olunacağını 11'inci maddede gösterildiği) yazılıdır. 21 Şubat 1298 tarihli kanunun 2 ve 3'üncü maddelerine tekabül eden hükümler yukarıda yazılı gerekçe ile tasarrufların 11'inci maddesine konulduğu halde, Danıştay Umumî Heyetince mütalâa verilirken Medenî Kanun ile Lozan Muahedesine aykırı görülerek çıkarılmıştır. (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, cilt 25, S. Sayısı 61, sahife 4-5). Tasarı Meclisde ve komisyonlarda müzakere edilirken Danıştay mütalâası hilâfına mütalâa ileri sürülmemiş ve Şubat 1298 tarihli kanun hükmünün mahfuz tutulduğu yolunda bir müzakere de cereyan etmemiştir. 2644 sayılı kanunun 35 ve 36'ncı maddeleriyle kabul edilen mütekabiliyet ve tahdit kaideleri daha önce Lozan Muahedesiyle kabul edilmiştir. Kanun düzenlenirken aynı prensiplerin kabulü de Devlet Şurası mütalâasının nazara alındığını göstermektedir. 2644 sayılı kanunun 38'inci maddesinde kaldırılan kanunların bir kısmı sayılmakta ve zımî kaldırma kaidesi de ko-

bulmaktadır. Tapu işleriyle doğrudan ilgili mevzuattan kaldırılanların kanunda sayılması ve 1298 tarihli kanundan bahsedilmemesi onun hükmünün mahfuz tutulduğuna delâlet etmez. Kanun tasarı-sındaki Şubat 1298 tarihli kanunla ilgili hükmün, çıkarılması bu kanunun zımnen ilga edildiğini göstermektedir. Doktor Profesör Hicri Fişek ve Sait Obut da bu kanaattadır (Ankara Hukuk Fa-kültesi Dergisi, 958, sayı 3-4, sahife 435-440). Profesör Muammer Raşit Seviğ ve Profesör Vedat Raşit Seviğ, Şubat 1298 tarihli kanun-
nun 1330 tarihli kapitülasyonların ilgası hakkında kanunla kaldı-
rılmadığını münakaşa etmişlerdir. Gerek 1312 ve gerekse 2644 sa-
yılı kanunların hükümleri muvacehesinde halen yürürlükte oldu-
ğunu incelememişlerdir. Şubat 1298 tarihli kanunun sözü geçen
kanunlarla kaldırıldığı reyindeyim.

8. YARG. 2. HD., 25.1.1971 (E. 263. K. 533)¹³⁴

Dâva: R. S. H. tarafından açılan veraset dâvasından ibarettir.

Mahkeme, müteveffa F.'nin yeğenleri M. H. ile M.H.'nin miras-
çısı olamayacaklarını kabul etmekle beraber, Medenî Kanununun 458.
maddesini kıyasen uygulayıp dâvayı reddeylemiştir.

Gerçekten Medenî Kanununun 458. maddesine göre, müteveffa
tarafından diğer suretle tasarruf vâki olmamış ise, iskat edilen kim-
se, müteveffadan evvel ölmüş gibi, hissesi müteveffanın kanunî mi-
rasçıları arasında taksim olunur. Bu hüküm, 457. madde şartları-
nın gerçekleşmesi halinde kabul olunmuş özel bir hükümdür. Olay-
da ise, M. ve M. vatandaşlıktan iskat edilmişlerdir. İskât tarihle-
rine göre bunlar bir Türk vatandaşının mirasçısı olamazlar. Yani
miras iktisabına ehliyetleri yoktur. Kendileri için mefkut olan bir
hakkın, fûruuna ve mirasçısına geçeceğini mümkün saymak, do-
layısıyla bu medenî cezanın müeyyidesiz bırakılması sonucunu do-
ğurur. Diğer taraftan Medenî Kanununun 458. maddesinin bu konu-
da uygulanmasına cevaz verilmesi kanun koyucunun iskat ile ta-
kip ettiği amaca da aykırı düşer. Bu itibarla dâvacının isteği veç-
hile M. ve M.'ye hisse verilmemek suretiyle veraset belgesi verilme-
miş olması bozmayı gerektirir.

Sonuç: Temyiz edilen kararın gösterilen sebeplerle (BOZUL-
MASINA) 25.1.1971 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.¹³⁵

¹³⁴ Ankara Barosu Dergisi, 1972, Yıl 29, S. 1, sh. 127.

¹³⁵ Mahalli mahkemenin «iskat» terimini göz önünde tutarak Medenî Kanu-
nun 458 inci maddesini olaya uygulaması şayanı dikkattir. Devlet ile fert
arasındaki siyasî ve hukuki bağın, devlet tarafından tek taraflı bir taşar-

B. Vatandaşlıktan iskat edilenlerin mülkiyet ve miras haklarını kabul eden mahkeme (Yargıtay) Kararları.

1. YARG. 5. HD., 3.2.1964 (E. 2080, K. 550)¹³⁶

Dâva: Müvekkillerinin şayan mutasarrıfı buldukları Edirnekapı 2526 ada 12 parsel sayılı taşınmaz malın dâvalı belediyece Nisan-1957 tarihinde kamulaştırıldığından ve taşınmaz mala takdir edilen bedelden müvekkillerinin paylarına düşen 8194.70 lira ile ayrıca paydaşlardan vefat etmiş olan müvekkillerinin anaları Y.'-den müvekkillerinin her birine düşen 1366 lira ki, cem'an 10926.70 liranın birçok müracaatlara rağmen ödenmediğinden bahisle bu paranın tahsiline karar verilmesi istenmiştir.

rufia ortadan kaldırılmasını ifade eden ve siyasi-cezaî niteliğine daha önce değinilmiş bulunulan «vatandaşlıktan iskat» ile, «bir şahsın kanunda tahdidî olarak belirtilen sebeplerin mevcudiyeti halinde, mahfuz hisseli mirasçısını ölüme bağlı bir tasarruf ile mirastan hariç bırakma hak ve salâhiyeti» (bk. İnan, A. N. : **Miras Hukuku**, Ankara 1969, sh. 232) olarak tanımlanan «mirastan iskat» arasında kıyas kabul etmeyecek fark bulunduğu besbellidir. Yargıtay 2. HD., mahalli mahkemenin kıyas yoluyla verdiği bu sonucu reddettikten sonra, vatandaşlıktan iskat edilenin 1298 tarihli kanun gereğince mirastan mahrum olması halinde, kendisine ait olması gereken miras düşergesinin fûruuna dahi geçemeyeceğini, aksi takdirde kanun koyucunun (vatandaşlıktan) iskat ile izlediği amaca aykırı davranılmış olacağını öne sürüyor. Böyle bir görüş, 1298 tarihli kanundan daha ileriye gitmektedir kamsındayız. Olaya 1298 tarihli kanunun uygulanma yeteneği bulunduğu varsayılrsa dahi, adı geçen kanunun 3'üncü maddesi hükmüne kıyasen bir sonuca yönelmek, veya Medenî Kanunun «mirastan mahrumiyet» e ilişkin hükümlerini kıyas yoluyla uygulamak (bk. MK. 521) suretiyle bir karara varılması uygun olurdu. Cezaların kişiselliği ilkesi, günümüzde her hukuk alanında aynı derecede geçerlidir; nitekim, Medenî Kanunun 521'inci maddesi, mirastan mahrumiyetin kişisel olduğunu çok kesin sözlerle belirtmiştir. Yargıtay 2 HD.'nin bu iki kıyas yolunun her ikisini de bir yana bırakmasının gerçek nedeni, 1298 tarihli kanunun bugünkü medenî hukuk sistemimizle bağdaşmazlığıdır, sanırız. 1298 tarihli kanunun 3'üncü maddesine kıyaslamaya gidilememiştir; çünkü bu madde eski hukukun intikal hükümlerine göre kaleme alınmıştır. Medenî Kanunun 520 ve 521'inci maddelerine kıyas suretiyle bir sonuca gidilememiştir. Çünkü, Medenî Kanunun 520'nci maddesinde mahrumiyet halleri sınırlanarak öngörülmüştür (bk. İnan, *age.*, sh. 293). Kıyas yoluyla dahi başka bir mahrumiyet haline bu maddelerin uygulanması, Medenî Kanunun sözüne de, özüne de aykırıdır. Görülüyor ki, siyasi nitelikte bir medeni ceza olarak mirastan mahrumiyet hali koyan 1298 tarihli kanunun yürürlükte bulunduğu kabulü, bu kanunun uygulanması bakımından mahkemelerimizi, bugünkü hukuk sistemimizin mantığı gereği, çıkmazlara sokmaya çok elverişlidir.

¹³⁶ Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkında yoksun mudur?», sh. 221-226.

Hüküm : Dâvacıların vatandaşlıktan iskat edilmiş oldukları anlaşılmiştir. Bu hale göre, 1312 sayılı Vatandaşlık Kanununun 12'nci maddesine göre, vatandaşlıktan iskat edilen kimselerin malları hükümet tarafından tasfiye olunur. Bu, iskat edilenlerin doğrudan doğruya malları üzerindeki tasarruf haklarının merfu olması demektir. Zaten iskat edilenlerin Türkiye'de bulunanların hudut dışına çıkmaları emir ve Türkiye'ye girmeleri men olunmuştur. Bunun tabii neticesi olarak, bu şahıslar artık Türkiye'de işleri ile meşgul olamazlar. Kanun koyucu bunu göz önünde tutarak tasfiye yükünü hükümete dolayısıyla hazineye yüklemiştir. Bu âmir hükümler karşısında iskat edilenlerin vekil marifetiyle dahi olsa Türkiye'deki haklarını doğrudan doğruya aramaları caiz olamaz. İskât dâvadan önce ve 1960 yılından evvel vaki olmuştur. Bu durumda dâvacıların dâva ehliyeti yoktur. Şahsî hisseleri hakkında açtıkları dâva dinlenemez. Dâvacılara anaları Y.'den intikal eden hisseye gelince : İskat tarihi belli değildir; eğer, Y.'nin vefatı tarihinden önce iskat vaki olmuş ise, 1312 sayılı Kanunun 12'nci maddesi gereğince ve Temyiz Mahkemesi İkinci Hukuk Dairesinin emsâl teşkil eden 14.9.1962 gün ve 4668/4538 sayılı ilâmı muvacehesinde dâvacılar analarının mirasçıları olamazlar. Şayet iskat vefattan sonra ise, analarının hissesi dâvacıların mamelekine dahil olmuş olur. Bu takdirde ise, 1312 sayılı Kanunun 12'nci maddesi uyarınca kendi malları ile birlikte bunun da tasfiyesi gerekir. Şu halde, Y.'den intikal eden hisseden dolayı da dâvacıların dâva hakları yoktur. Görülüyor ki, 1312 sayılı Vatandaşlık Kanununun 12'nci maddesi muvacehesinde dâvacıların dâva ehliyeti yoktur. Buradaki ehliyet-sizlik mutlak olup, herhangi bir suretle icazet vukuunda sıhhat kazanma imkânı da söz konusu değildir. Bu itibarla dâvanın reddine, dâvacıların 1312 sayılı Kanunun 12'nci maddesi gereğince Hazineyi keyfiyetten haberdar ederek Medenî Kanunun tasfiye hükümleri dairesinde mameleklerini tasfiye ettirmekte muhtariyetlerine karar verilmiştir.

Temyiz eden : Dâvacıların vekili

Yargıtay Kararı : Temyiz isteminin süresi içinde olduğu görüldükten ve dosyadaki kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği düşünüldü :

Ecnebilere ne suretle emlâke mutasarruf olacakları 7 Safer 1284 tarihli kanunla düzenlenmiş, ecnebilere kıyas edilen ve Türk vatandaşı olup da sonradan tâbiyet değiştirmiş olanlar hakkında hususî bir kanun düzenleneceği sözü geçen kanunun birinci mad-

desinde açıklanmış ve bu hüküm gereğince de 21 Şubat 1298 tarihli kanun çıkarılmıştır. Bu kanunun birinci maddesi hükmüne göre, Devleti Aliyeden mezuniyeti resmiye istihsal etmeksizin tebdili tâbiyet edip de tarafı Devleti Aliye'den tâbiyetten iskat olunan eşhas Memaliki Osmaniyede istimplâk ve tevarüs hakkından mahrum olurlar. Ancak, sözü geçen kanunlardan sonra, bunların konuları olan münasebetleri yeniden düzenleyen ve onlarla ilgili kanunlar çıkarılmıştır. Bu kanunlar şunlardır :

1 — Kapitülasyonların kaldırılmasına ait 26 Ağustos 1330 tarihli irade ve Kavanini Mevcudedede Uhudu Atikaya Müstenit Ahkâmın Kaldırılması Hakkındaki 2 Teşrinisani 1330 tarihli kanun,

2 — Medenî Kanun,

3 — Türk Vatandaşlık Kanunu,

4 — Tapu Kanunu, Köy Kanunu, Askerî Memnu Mıntıklar Kanunu, Hudutları Dahilinde Tebaamızın Emlâkine Vaz'iyet Eden Devletlerin Türkiye'deki Tebaaları Emlâkine Karşı Mukabele Bilmişil Tedabiri İttihazı Hakkında Kanun, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu.

I — 7 Safer 1284 ve 21 Şubat 1298 tarihli kanunlar, uhudu atikaya müstenit ahkâmı ihtiva etmedikleri ve kapitülasyonların bir cüz'ü olmayıp onun bazı hükümlerini takyit ettiklerinden, kapitülasyonların ve uhudu atikaya müstenit ahkâmın kaldırılmasına ait kanunlarla kaldırılmış sayılamaz. (Profesör Muammer Raşit Seviğ de bu kanıdadır : Ebül'ûla Mardin'e Armağan, sh. 614-615; Dr. Hicri Fişek ve Dr. Sait Kemal Obut aksi kanıdadır: Ank. Huk. Fak. Der., 1950, S. 3-4; Türk Hukukunda Yabancı Hakiki ve Hükmi Şahısların Aynı Haklardan İstifadesi, sh. 63.)

II — Medenî Kanununun 520 nci maddesinde mirastan mahrumiyet sebepleri tahdidî olarak gösterilmiş, vatandaşlıktan iskat ise, mahrumiyet sebebi sayılmamış ise de, bu kanun umumî, 21 Şubat 1298 tarihli kanun ise hususî bir kanundur. İstisnaî mahiyetteki bu hükmü zımnen kaldıramaz.

III — Türk vatandaşlığından iskatın neticeleri, umumî olarak 1312 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununun 12 nci maddesiyle düzenlenmiştir. Bu hükme göre, vatandaşlıktan iskat edilenler memleket dahilinde buldukları takdirde Türkiye haricine çıkarılırlar. Alelumum vatandaşlıktan iskat edilenlerin Türkiye'ye avdetleri memnudur. Bunların malları hükümetçe tasfiye olunur. Sözü geçen kanunun 15'inci maddesi hükmü ile, 23 Mayıs 1927 tarih ve

1041 sayılı kanun ahkâmı müstesna olmak üzere işbu kanuna muğayir ahkâm kaldırılmıştır.

IV — 3644 sayılı Tapu Kanununun 35 ve 36 ncı maddeleri hükümleri ile yabancı hakikî şahısların Türkiye'de taşınmaz mallara ne suretle temellük ve tevarüs edecekleri düzenlenmiştir. 35'inci maddeye göre, tahdidi mutazammın kanun hükümleri yerinde kalmak ve karşılıklı olmak şartıyla yabancı hakikî şahıslar, Türkiye'de gayrimenkul mallara temellük ve tavarüs edebilirler. 36'ncı maddeye göre, yabancı hakikî şahıslar, bir köye bağlı olmayan müstakil çiftliklerde ve köy sınırları dışında kalan arazinin 30 hektarından çoğuna hükümet izni ile sahip olabilirler. Kanunî miras bu hükümden dışarıdadır. Adı geçen çiftliklere ve arazinin 30 hektardan ziyadesine vasiyet suretiyle veya mansup mirasçı sıfatıyla yabancı hakikî şahısların sahip olabilmesi de hükümet iznine tâbi olup, izin verilmezse çiftlik ve bu fazla miktar tasfiye suretiyle bedele çevrilir. Sözü geçen kanunun 38 inci maddesi hükmü ile başka kanunların bu kanuna aykırı hükümleri kaldırılmıştır. 2644 sayılı kanuna ait tasarı, Maliye Bakanlığınca 929 tarihinde hazırlanmış, sonradan 934 tarihinde hazırlanan diğer bir tasarı ile birleştirilmiş, encümenlerdeki ve Meclisteki müzakere bunlar üzerinde cereyan etmiştir. 21 Şubat 1298 tarihli kanunun 2 nci maddesindeki hüküm aynen ve 3 üncü maddesindeki hüküm de kısmen 929 tarihli tasarruğun 11 inci maddesine konulmuşsa da, bu hüküm Danıştay Umumî Heyetince Medenî Kanunla Lozan Muahedesine aykırı görülerek çıkarılmıştır.

29.1.1929 tarihli hükümet gerekçesinde; (Ruhsatı resmîye istihsal etmeksizin terki tâbiyet etmiş olanların veya herhangi bir sebeple hükümetçe Türk tâbiyetinden iskat edilenlerin Türkiye'de hakkı istimlâk ve tevarüsü olmayacağından Kanunu Medenînin ıtlakını takyiden 11 inci maddede bunların mahrumiyetleri ve Türk tâbiyetinden iskat olunan şahıslara ait malların umumî mirasçılarına ve kanunî mirasçıları yoksa hazineye kalacağı derkâr bulunduğundan bu veçhile muamele olunacağının 11 inci maddede gösterildiği) yazılıdır. (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, C. 25 S. sayısı 61, sh. 4-5) Encümen mazbatalarında ve meclis müzakere zabıtlarında 21 Şubat 1298 tarihli kanunun mahfuz tutulduğu yolunda bir kayıt yoktur. Ecnabilerin taşınmaz mal iktisabı, Tapu Kanunundan başka, 442 sayılı Köy Kanunu, 1110 sayılı Askerî Memnu Mıntıkalar Kanunu, 1062 sayılı Mukabele Bilmisil Kanunu, 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, 6086 sayılı

Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunundaki özel hükümlerle tahdit edilmiştir.

21 Şubat 1298 tarihli kanunun 3 üncü maddesinde atıf yapılan Arazi Kanununun 110 ve 111'inci maddeleri hükümleri, bu hükümler Medeni Kanuna aykırı oldukları cihetle zımnen kaldırılmıştır. 7 Safer 1284 ve 21 Şubat 1298 tarihli kanuları birlikte mütalâa etmek gerekir. Yukarıda sözü edilen kanunlarda bunların hükümlerinin mahfuz tutulduğu açıklanmamıştır. 2644 sayılı Kanunla, diğer, ecnebilerin taşınmaz mal iktisabını tahdit eden kanunlardaki hükümler ve 1312 sayılı Kanunun iskatın neticelerine ait hükümleri, 7 Safer 1284 ve 21 Şubat 1298 tarihli kanunların hükümlerine tamamen zıttır. Bunlar evvelkilerine nazaran özel bir kanun da değildir. 21 Şubat 1298 tarihli kanundaki hükümlerin, 2644 sayılı Kanunun tasarısına konulduğu halde çıkarılmış olması da kanun koyucunun maksadını açıklamaktadır. Bu sebeple, 7 Safer 1284 ve 21 Şubat 1298 tarihli kanunlar 2644 sayılı Kanunun 38'inci maddesiyle zımnen kaldırılmıştır. (Dr. Hicri Fişek, Ank. Huk. Fak. Der., 1950, S. 3-4, sh. 435-440; Dr. Sait Kemal Obut, Türk Hukukunda Yabancı Hakikî ve Hükmî Şahısların Aynî Haklardan İstifadesi, sh. 59-66 aynı kanıdalar.) Mahkemenin sözü geçen kanunun yürürlükte olduğu yolundaki düşüncesi doğru değildir.

Hadiseler hangi kanun yürürlükte iken vaki olmuş ise yine o kanuna tâbi kalır. Bu sebeple dâvacıların hangi tarihte ve ne sebeple Türk vatandaşlığından iskat edildiklerinin kesin olarak tesbiti gerekir. Dâvacılar 2644 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce devletten resmî mezuniyet almaksızın tâbiyetlerini değiştirmelerinden dolayı Türk vatandaşlığından iskat edilmişler ise, 21 Şubat 1298 tarihli kanunun 2'nci maddesi hükmü gereğince tevarüs hakkından mahrum olduklarından, analarının dâva konusu taşınmaz maldaki payı yerine kaim olan kamulaştırma karşılığını isteyemezler. Kendilerine ait paylar için de, sözü geçen kanunun 3'üncü maddesi hükmü uygulanacağından, yine dâva hakları yoktur. Dâvacılar 2644 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra Türk vatandaşlığından iskat olunmuşlarsa, 1312 sayılı Kanunun 12'nci maddesi uygulanır. Bu madde hükmü gereğince, alelumum vatandaşlıktan iskat edilenlerin malları hükümetçe tasfiye olunur. Tasfiyeden maksat, vatandaşlıktan iskat edilen kişinin mallarının müsaderesi değildir. (Dr. Hicri Fişek, Türk Vatandaşlık Hukuku, sh. 124.) Tasfiye, hükümetçe münasip görülen şekilde ilgilinin malları satılarak ve borçları verilerek sâfi miktarın emirlerine âmade bulundurulmasından ibarettir. (Mustafa Reşit, Türk Vatandaş-

lık Kanunu Şerhi, sh. 33) 23 Mayıs 1933 tarih ve 14452 sayılı kararname, vatandaşlıktan çıkarılanların malları için 1312 sayılı Kanunun 12 nci maddesine göre hükümetçe yapılması lâzım gelen tasfiyenin, bu kimsenin hukukî vaziyetlerinin icap ettirdiği hükümlerin tatbiki suretiyle Hazinece yapılacağı açıklanmıştır.

1312 sayılı Kanunda vatandaşlıktan iskat edilenlerin tevâtüs hakkından mahrum olduklarına dair bir hüküm mevcut olmadığı cihetle, analarının taşınmaz maldaki payı yerine kaim olan kamulaştırma bedeli dâvacılara geçer. Dâvacıların anası Y.'nin 1955 senesinde öldüğü, veraset ilâmı münderecatından anlaşılmakta, temyiz dilekçesinde de bu payın dâva edildiği hasren ileri sürülmüş olmasına göre, dâvacıların vatandaşlıktan iskat edildikleri tarihin kesin olarak tesbit edilmemesi bozma sebebi sayılmamıştır. Ancak, vatandaşlıktan iskat sebebiyle taşınmaz malın üzerindeki dâva hakkı nihayete erdiğinden, dâvacıların hakkı, taşınmaz malın yerine kaim olan kamulaştırma bedeline değil, tasfiye neticesinde elde edilecek paraya taallük ettiğinden kamulaştırma bedeline ait dâvanın reddedilmesinde bir yolsuzluk yoktur. Dâvacıların, yukarıda yazılı sebeplerle yerinde bulunmayan temyiz itirazlarının reddine ve sonucu bakımından doğru olan hükmün (ONANMASINA) ve aşağıda yazılı 1310 kuruş temyiz masrafının temyiz edenden alınmasına 3.2.1964 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

2 — YARG. 2.HD., 10.5.1968 (E. 1279, K. 3075) ¹³⁷

Dâvacı, dâvalı H.'nin Kadıköy Asliye Hukuk Mahkemesinden hasımsız aldığı 15.12.1962 gün ve 922/1247 sayılı veraset belgesi ile 7.8.1961 gününde evlât bırakmadan ölen kocası O'nun kendisiyle kardeş çocukları D. ve A.'nun yegâne mirasçısı olduklarını tesbit ettirmiş olduğunu, halbuki kardeş çocukları çok evvel vatandaşlıktan iskat edilmiş bulduklarından mirasçı olamayacaklarını bu takdirde O'ne kendisiyle, dâvalı karısının mirasçı bulduklarından dâvalının almış olduğu veraset belgesinin iptalini ve isteği dairesinde verasetin subutuna karar verilmesini istemiştir.

403 sayılı Kanundan evvel yürürlükte bulunan mevzuat ve kökleşen içtihatlarla göre, vatandaşlıktan iskat edilenler, bir Türkün mirasçısı olma hakkını kaybederler. Dâvalının aldığı veraset belgesi, 935 yılında Türk vatandaşlığından iskat edilmiş A. ve D.'in 931 yılında ölen dâvalının kocası O.'e mirasçı olabilecekleri yolun-

¹³⁷ Yazıcı, H. - Atasoy, H. : *Şahıs, Aile ve Miras Hukuku ile İlgili Yargıtay Tatbikatı 1952-1970*, Ankara 1970, sh. 793, no. 1389.

dadır. 403'üncü mer'î kanun 964 yılında, yani miras hakkının doğumundan çok sonra yürürlüğe girmiştir. O halde A. ile D.'in, O'nin mirasçısı olma haklarını kaybedediklerine göre, dâvacının O.'e mirasçı olup olamayacağı araştırılması ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekir. İskattan ve miras hakkının doğuşundan çok sonra yürürlüğe giren kanundan bahisle dâvanın reddinde isabet görülmemiştir¹³⁸.

3. *YARG. 2.HD., 31.3.1970 (E.1970/700, K. 2065)*¹³⁹

Dâvacı, kardeşi olan dâvalının 26.12.1966 tarihli Resmi Gazete ile yayınlanan kararname ile Türk vatandaşlığından çıkarılmış ve bu işlem eski deyimle iskat niteliğinde bulunmuş olduğundan takarrür eden içtihatlar dairesinde gayrimenkul iktisap edemeyeceği gibi, bir Türkün de mirasçısı olamayacağından dâvalının almış olduğu veraset senedinin iptali ile babaları H. S.'in yegâne mirasçısı kendisi olduğuna karar verilmesini istemiştir.

Mahkeme, dâvalının Türk vatandaşlığından çıkarıldığı sabit olduğundan Türkiye'de gayrimenkul edinip mirasçı olamayacağından muris H. S.'nin mirasından mahrumiyetine karar vermiştir.

1964 yılında yürürlüğe giren 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 2. bölümünde Türk vatandaşlığının kayıp edilmesini gerektiren ahval üç kısımda toplanmıştır.

1 — Vatandaşlıktan çıkma, 2 — Vatandaşlığa alınmanın iptali, 3 — Vatandaşlıktan çıkarmadan ibarettir.

29 uncu madde ise, bu üç ahval ile Türk vatandaşlığını kayıp eden kimselere yabancı işlemi yapılacağı, miras ve bu gibi konularda Türk kanunlarının yabancılara tanıdığı haklardan faydalanabilecekleri esasını koymuştur.

Ancak, 33 ve 35. madde hükümlerini saklı tutmuştur. Yani o

¹³⁸ Bu karar (1964) TVK.'nin yürürlüğe girdiği ana kadar, 1298 tarihli kanunun yürürlüğünü sürdürdüğü görüşünü benimsemektedir. Ancak, ona, iskat edilenin mülkiyet ve miras haklarını reddeden kararlar arasında değil de, bu alt bölümde yer vermeyi uygun buluyoruz; çünkü, kararda kullanılan ifade, 1298 tarihli kanunun (1964) TVK. ile yürürlükten kaldırıldığı görüşünün benimsendiği izlenimini uyandırmaktadır. Aynı fikir : Nomer, E. : «Yabancıların 'ahkâmî şahsiyesi' (statut personnel) ve terekesi ile ilgili ihtilâflarda Türk kanunlar ihtilâfı sisteminin gelişimi,» **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi 50. Yıl Armağanı**, İstanbul 1973, sh. 520.

¹³⁹ Yazıcı-Atasoy, *age.*, sh. 788, no. 1385.

maddelere tâbi olanların 29. maddeden, oradaki tahditler çerçevesinde taydalandırılmasını kabul etmiş bulunmaktadır.

Şu hale göre : Yukarıda yazılı kanun hükümleri göz önüne alınmadan dâvalının babası H. S.'in mirasından tamamen mahrum bulunduğu yolunda hüküm tesisi isabetsizdir.

4. YARG. 2.HD., 26.6.1973 (E. 3425, K. 4214)¹⁴⁰

Dâva : Tapu kaydı iptali ve tescil talebi

Hüküm : Dâva reddedilmiştir.

Maliye Hazinesine izafeten İstanbul Muhakemat Müdürlüğü vekili avukat Z. O. tarafından K. S.'in belli olmayan mirasçıları kayyımı vekili Av. N. E. aleyhine açılan tapu kaydı iptali ve tescil dâvasının yapılan muhakemesi sonunda dâvanın reddine dair verilen yukarıda tarih ve numarası yazılı hükmün temyizden mürafaa icrası suretiyle tetkiki dâvacı tarafından istenilmekle duruşma için tayin olunan günde mümeyyiz adına vekili av. M. İ. geldi. Tebligata rağmen karşı taraf adına kimse gelmedi. Gelen avukatın konuşması dinlendikten sonra işin incelenerek karara bağlanması için başka güne bırakılması uygun görüldü. Bugün dosyadaki bütün kağıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

«Ecanibin hakkı istimlâki» hakkındaki 21 Şubat 1298 tarihli kanunun 2. maddesinde (Devleti Aliyeden mezuniyeti resmiye istihsal etmeksizin tebdili tâbiyet edip de tarafı Devleti Aliyece tâbiyetten iskat olunan şahsın memaliki Osmaniye'de istimlâk ve tevarüs hakkında mahrum) olacaklarına işaret edilmiştir. Bu hüküm, Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra dahi bir süre yürürlükte kalmış, sonradan kabul edilen kanunlarla ortadan kalkmıştır. Şöyleki :

1 — 2644 sayılı Tapu Kanunu hazırlanırken 21 Şubat 1298 tarihli kanunun 2. maddesine paralel hükümler 11. madde olarak tasarıda yer almış iken, Danıştay Genel Kurulundan istişari olarak alınan mütalâada, bu hükmün gerek Medenî Kanun, gerekse Lozan ahitnamesine aykırı olduğu belirtildiği için (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, cilt 25, sayı 61, sahife 4-5), mecliste aksine hiç bir düşünce dahi ileri sürülmeden tasarıdan çıkarılmış, 35. maddeye tahdit ve mütekebbiliyet esasına dayanan hüküm-

¹⁴⁰ Ankara Barosu Dergisi, 1973, Yıl 30, S. 5, sh. 985-987.

ler konmuş ve 38. madde ile de 21 Şubat 1298 tarihli kanun zımnen yürürlükten kaldırılmıştır. (Prof. Dr. Hicri Fişek ve Sait Obut, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, 959 yılı, sayı 3-4, sahife 435-440)¹⁴¹.

2 — 1298 tarihli kanun esasen 2644 sayılı Kanunla yürürlükten kalkmış olmakla beraber, 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 26 ve 35. maddesinde vatandaşlıktan çıkarılanların durumu düzenlenmiş, böylece 1298 tarihli kanun, bu tanzime aykırı hükümler taşıdığı cihetle 46. madde ile fiilen yürürlükten kaldırılmıştır.

Aşlında 1298 tarihli kanun 403 sayılı Kanununun 46. maddesi ve 2644 sayılı Tapu Kanununun 38. maddesiyle yürürlükten kaldırılmış olmakla beraber, bu hükümlerin ilgayı kabule elverişli olmadığı düşünülse bile, başka bir sebeple de zımni bir ilganın mevcut olduğu inkâr edilemez. Zira; mevcut bir kanunda yer alan hükümler sonradan çıkan bir kanunda yeni baştan düzenlendiği takdirde, önceki kanun zımnen ortadan kaldırılmış sayılır. İlk hükmün özel bir kanun olması ve sonradan çıkan kanunun genel nitelik taşıması buna engel değildir. Bu bakımdan 1298 tarihli kanun en geç 403 sayılı Kanunun yürürlük tarihi olan 11.2.1964 tarihinde¹⁴² ömrünü tamamlayıp yürürlükten kalkmıştır.

Vatandaşlıktan iskat, kişiyi miras hakkından mahrum bırakmaz. Çünkü; Medeni Kanunun 520. maddesinde mirastan mahrumiyet sebepleri arasında bu ve buna benzer hüküm yoktur (Prof. Dr. Erdoğan Göğür, Türk Tâbiyet Hukuku, 1973, sahife 144-145). Diğer taraftan vatandaşlıktan iskat edilen kişilerin mallarının Hazinece tasfiye edileceğine ilişkin 403 sayılı Kanunun 35. maddesindeki hükmün, Türkiye'ye dönemeyen kişinin hukukunu korumak için öngörülen bir tedbirden ibaret olduğu, hiç bir suretle müsadere ve cezaî nitelik taşımadığı aşikârdır¹⁴³. O halde Hazinece 35.

¹⁴¹ Öyle görünüyor ki, atıfta bir maddi hata söz konusudur. Burada iki ayrı kaynak gösterilmek istendiğini sanıyoruz : (1) Fişek, H. : «Türkiye'de yabancıların aynı haklardan istifadesi», Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1950, C. VII, S. 3-4, sh. 426-440; (2) Obut, S. K. : Türk Hukukunda Yabancı Hakiki ve Hükmi Şahısların Aynı Haklardan İstifadesi, Ankara 1956.

¹⁴² (1964) TVK'nun yürürlük tarihi 22 Mayıs 1964'dür : Bk. (1964) TVK. md. 47; kanun 22 Şubat 1964 tarihli ve 11638 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmıştır.

¹⁴³ Oysa sözü edilen 35'inci maddenin ikinci fıkrasına göre, vatandaşlıktan çıkarılanlar, Türkiye'de yerleşmemek ve genel hükümlere tâbi olmak şartıyla Türkiye'ye gelebilirler. Esasen, vatandaşlıktan çıkarılanın mallarının

maddenin sadece iskat sırasında o kişiye ait mallara ilişkin bir tasfiye hükmü olarak yorumlanması, iskattan sonraki iktisaplarda yabancı muamelesine tâbi olacağının ileri sürülmesi 403 sayılı Kanunun 35. maddesinin sevk amacına aykırıdır.

Olayda, Türk vatandaşlığını kaybetme söz konusu olmadığı cihetle sadece çıkarma (iskat) ile ilgili görüşlere yer verilmiştir¹⁴⁴.

Neticeten 403 sayılı Kanunun ve Medenî Kanunun 520. maddesi karşısında *vatandaşlıktan iskat, mirastan mahrumiyeti gerektirmeyeceğinden* temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün (ONANMASINA) ve aşağıda yazılı onama harcının temyiz edene yükletilmesine 26.6.1973 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

MUHALEFET ŞERHİ :

Özel bir kanun hükmünün yürürlükten kaldırılması, sonradan yürürlüğe giren bir kanun ile bu hususun kesin olarak açıklanması veya eski kanun hükmüne aykırı bir kanun hükmü getirilmiş bulunmasıyla mümkündür. 21 Şubat 1298 tarihli kanunu yürürlükten kaldıran nitelikte bir kanun hükmü olmadığından yürürlüktedir.

Vatandaşlık Kanununun iskat edilene ait emvalin tasfiye edileceğine dair hükmü, iskatin sonuçlarını düzenleyen hükümler arasında zikredilmiş olup, iskattan önce iktisap ettiği hallere şamil-dir. İskattan sonraki zamana ait tevarüs durumu 1298 tarihli ka-

tâbi tutulduğu tasfiyenin ne nitelik taşıdığı kesinlikle belli değildir. Belki de, bir alışkanlığın ifadesi olarak, 403 sayılı kanuna sokulmuştur; başka hiç bir anlam taşımadığına göre cezaî nitelik üzerinde durulacağı tabiidir (Karş. Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 213; Nomer, **Vatandaşlık Hukuku Dersleri**, sh. 72). Böyle olunca, tasfiyenin sadece vatandaşlıktan çıkarılanın önceden edindiği malları kapsadığı görüşü daha da tercihe şayan hale geliyor. Aksi takdirde, Anayasamız ve medenî hukuk sistemimiz karşısında, bu tasfiye hükmüne, olumsuz eleştirilerin konusu olmaya pek elverişli bir nitelik izafe edilmiş olur.

¹⁴⁴ Oysa, bilindiği gibi, 1298 tarihli kanunun konusu olan iskat sebebi, yani resmî izin almaksızın başka devlet tâbiyetine girmek eylemi, (1964) TVK.'nda iskat kurumunun gerçek karşılığını meydana getiren «çıkarma»nın bir sebebi olarak değil, vatandaşlığı kaybettirme sebeplerinden biri olarak belirtilmiştir. Vatandaşlığı kaybettirililerin ise, gayrimenkul edinme ve miras hakları yönünden de genel olarak yabancıların tâbi bulunduğu hükümlerden başkasına tâbi tutulmayacaklarını, aynı kanunun 29'uncu maddesi emretmiştir. Bu bakımdan, (1964) TVK.'daki düzenlenişe göre, 1298 tarihli kanun, çıkarma ile ilgisi içinde zaten ele alınamaz.

nunla düzenlendiğinden Vatandaşlık Kanunu bu hususta bir hüküm getirmemiştir. İskattan önce iktisap edilen malların tasfiye edilmesini lüzumlu gören kanun koyucu aynı lüzuma binaen iskatı tevarüse mani özel bir durum olarak kabul etmiş, iskat edilene ait hissenin ölenin diğer mirasçılara payları nisbetinde geçeceğinden bu hüküm sırf iskatı mucip hareketin cezalandırılması sınırı içinde kalmıştır.

1298 tarihli kanunun yürürlükte olduğu, 24.2.1965 gün, 11/79 sayılı Hukuk Genel Kurulu Kararında gerekçe gösterilmek suretiyle belirtilmiş ve aynı görüş 12.10.1968 gün, 2/506 sayılı sonraki bir genel kurul kararıyla da teyit edilmiştir. Yürürlükte olan bir kanuna aykırı bulunan kararın bozulması gerekir. Bu sebeple ekseriyetin görüşüne katılmıyorum.

III. DEĞERLENDİRME

Türkiye'de mahkeme kararlarını tarama ve elde etme konusunda hukukçunun sahip olabildiği sınırlı imkânlar çerçevesinde saptayabildiğimiz mahkeme kararlarının, iskat edilenin mülkiyet ve miras hakları üzerinde iskat işleminin etkisi bakımından hangi görüşlere eğilim gösterdiğini özetle şöyle belirtebiliriz :

Önce dikkati çeken, mahalli mahkemelerin genel eğilimidir. Bu eğilim, vatandaşlıktan iskat edilenlerin mülkiyet ve miras haklarının, tasfiye hükmü dışında, iskat işlemi dolayısıyla olumsuz biçimde etkilenmediği görüşü yönündedir¹⁴⁵. Buna karşılık Yargıtay, kanunların iskat edilene karşı sert uygulanması görüşüne eğilimli bulunmaktadır. Bu eğilim bazı kararlarda yer alan aşırı önermelerle daha da belirgenleşmektedir. «Tâbiyetten iskat edilen kimse Türk kanunlarının ve Türk mahkemelerinin himayesine mazhar olamaz» önermesinde olduğu gibi... Gerek bu önermeyi kanıt alıp, gerek vatandaşlıktan iskat edileni vatansız hükmünde sayarak, «vatansızların Türk kanunlarına tevfikân mirasçı olamayacaklarının kabulü, âmme intizamına müteallik bir kaidedir» öncülünden hareket edip, vatandaşlıktan iskat edilenin temellük ve tevarüs hakkından mahrum bulunduğu sonucuna varmak mantıken geçerli sayılabilecek usavurma biçimleri değildir. Hem, bir usavurma tarzı kendi içinde mantıkî geçerlik taşısa bile, doğru olup olmadığı, va-

¹⁴⁵ Gerçekten, Bölüm II'de ele alınan on bir Yargıtay kararından yedisinde, mahalli mahkemelerin iskat edilenin mal edinme hakkından mahrum bulunmadığını nazara alarak karar verdiği gözlemlenmektedir.

rılan yargının dayandığı önermelerin gerçeklerle ilişkisine bağlıdır. Oysa, Yargıtay kararlarından yukarıda örneklediğimiz önermelerin Türk hukukunda kanunî dayanağı yoktur. Temel kaynak olarak kanunu alan bir hukuk sisteminde, somut hukukî sonucun ortaya konması için büyük önermenin kanuna dayanan bir hukuk kuralından oluşturulması esastır. Bu noktada, ya kanunun sözü yeterlidir, ya yorumlanmaya muhtaçtır, yahut da olaya uygulanmak bakımından kanunda boşluk vardır. Böyle bir boşluğun doldurulması, hâkime aittir; ama, hukuk metodolojisinin gereklerine uygun usavurma yollarından gidilerek ve hukuk sisteminin bütünü göz önünde tutularak ... Varılacak sonuç ise, asla «*contra legem*» olmamalıdır.¹⁴⁶ Kanunlarımızın ise, bugün, hukukî kişilik bakımından eşitlik ve genellik ilkesini benimsediği, Anayasal rejimimizin yabancıların temel hakları bakımından milletlerarası hukuk esaslarını tek ölçek olarak kabul ettiği yeterince açıklanmaya çalışıldığından burada tekrarına ihtiyaç duyulmamaktadır.

Bu nedenle, aşırı bir duyarlılığın ifadesi olarak nitelendirilebileceğimiz söz konusu görüşleri bir yana bırakmak suretiyle, mahkeme uygulamamızda konunun kesin ve hukuk sistemimizin bütünüyle uyumlu bir sonuca bağlanmasını engelleyen asıl ihtilâflı noktaya dikkatimizi yoğunlaştırmayı uygun görüyoruz.

Aynı ayrı zamanlarda Yargıtayın muhtelif daireleri tarafından verilen kararlar, Hukuk Genel Kurulunun 24/2/1965 tarihli (E. 11/D-2, K. 79) kararında gayet doğru olarak saptandığı gibi, 1298 tarihli kanunun yürürlüğü konusunda iki karşıt görüşün uygulamayı etkilediğini ortaya koymaktadır.

Önce belirtelim ki, izinsiz başka devlet tâbiyetine girdikleri için vatandaşlıktan iskat edilmiş olan kimseler bakımından gayrimenkul mallara münhasır olmak üzere temellük ve tevarüs yasağı öngören söz konusu kanun dışında aynı sonuca yönelik başka bir kanun hükmü bulunmadığından, ne mülga (1869) TOK. ile (1928) TVK., ne de halen yürürlükte bulunan (1964) TVK uyarınca vatandaşlıktan iskat edilen (1964 TVK.'na göre çıkarılan) diğer kişiler hakkında temellük ve tevarüs yasağından söz etmek mümkündür. Sadece (1928) TVK. veya (1964) TVK.'da öngörülen tasfiye hükmünün kapsamı itibarıyla yapılacak geniş veya dar yorum çerçevesinde malları işleme tâbi tutulacak bu kişiler, mülkiyet ve miras hakkı yönünden diğer her hususta, öbür yabancıların tâbi oldukları statü içinde mütalâa edilmelidirler.

¹⁴⁶ Bk. Aral, *age.*, sh. 179.

1298 tarihli kanunun, hakkında ek müeyyide getirmiş olduğu iskat sebebinin, (1964) TVK.'da «kaybettirme» sebebi olarak saptanması ve «kaybettirme»nin de iskat (çıkarma) kurumundan hüküm ve sonuçları itibarıyla farklı düzenlenmesi, (1964) TVK.'nun 29^{uncu} maddesi gereğince vatandaşlığı kaybettirilmiş olanların miras ve diğer yollardan mal edinme bakımından genel olarak yabancılar hakkında öngörülen rejime tâbi tutulmaları göz önüne alınmak suretiyle, hiç olmazsa (1964) TVK.'nun yürürlüğe girişinden sonra, 1298 tarihli kanunun yürürlüğünden söz edilemeyeceği öne sürülebilir. 1961 Anayasasıyla başlayan dönemde esasen Anayasanın hükümlerine ters düşen bu kanunun, (1964) TVK.'nun 46^{ncı} maddesi hükmüyle yürürlükten kaldırılmış olduğunu iddia etmek mümkündür. Nitekim, (1964) TVK.'nun yürürlüğe girmesinden sonraya ait Yargıtay kararlarında, böyle bir görüşe tevccüh edildiği izlenimi belirmektedir.¹⁴⁷

Ancak, bu durum istikrarlı bir uygulamayı ifade etmekten çok uzaktır. Çünkü, Hukuk Genel Kurulunun 24.2.1965 tarihli kararında, 1298 tarihli kanunun yürürlükten kalkmadığı sonucuna varılırken yürütülen usavurma biçimi benimsendiği takdirde, izinsiz başka devlet tâbiyetine girdikleri için (1964) TVK.'nun 25^{inci} maddesi uyarınca vatandaşlıkları kaybettirilen kişilerin de, temellük ve tevarüs hakkından yoksun buldukları yolunda bir yargıtay kararıyla ilerde karşılaşmamız pekâlâ muhtemeldir. 1298 tarihli kanun, (1964) TVK. yürürlüğe girdikten sonra da açık bir hükümle yürürlükten kaldırılmamış bulunmakta ve tâbii özel hüküm niteliğini sürdürmektedir. Hele, 1298 tarihli kanunla diğerlerine nazaran daha ağır müeyyideye tâbi tutulan (iskat) sebebinin, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunca gösterildiği gibi, ötekilerden daha vahim bir sadakatsizliği, bir «ihaneti» ifade ettiği kabul edildikten sonra, mahkeme uygulamamızın da iskat edilenlere karşı biraz önce değindiğimiz aşırı duyarlılığı göz önünde tutulacak olursa, bu ihtimâl daha da büyümetedir.¹⁴⁸

Üzerinde durduğumuz Hukuk Genel Kurulu kararı, bir yandan da, iskat edilenlerin mallarına ilişkin tasfiye işlemlerini yürütmekle görevli mercileri etkilemiştir. Uygulamanın, anılan karara dayanarak, (1964) TVK. bakımından dahi, başka devlet tâ-

¹⁴⁷ Aynı görüş : Nomer, «Yabancıların 'ahkâmı şahsiyesi' (statut personnel) ve terekesi ile ilgili ihtilâflarda Türk kanunlar ihtilâfı sisteminin gelişimi», sh. 520.

¹⁴⁸ Karş. Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkında yoksun mudur?», sh. 182 ve 193.

biyyetine izinsiz geçtikleri için vatandaşlığı kaybettirilenler hakkında, 1298 tarihli kanuna göre işlem yürütme doğrultusunda olduğu, Maliye Bakanlığı Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğünün aynı bakanlık Millî Emlâk Genel Müdürlüğüne gönderdiği 9 Temmuz 1969 günlü ve 4198/7537 sayılı yazıdan anlaşılmaktadır. Bu yazının konumuzla ilgili kısmı şöyledir:

«Şu hale göre, [O.S.D], Türk vatandaşlığını 28/8/1967 tarihinde kaybetmiştir.

«Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 24/2/1965 tarih, Esas 11/D-2 ve Karar 79 sayılı ilâmiyle de te'yid olduğu veçhile el'an yürürlükte bulunan (Ecanibin Hakkı İstimlâki Kanununun Birinci Maddesinden İstisnâ Olunan Eşhasın Emlâk ve Arazisine Mahsus) 21 Şubat 1298 tarihli Kanunun 2'nci maddesinin hükmüne göre 'Devlet... den mezuniyeti resmiye istihsal etmeksizin tebdili tâbiyet edip de tarafı Devlet... den tâbiyeti iskat olunan eşhas memalik... den istimlâk ve tevarüs hakkından mahrum olur.' Bu kanunun 3'üncü maddesine göre de 'maddei sabıkada gösterildiği üzere hakkı istimlâk ve tevarüsten mahrum olacak eşhasın akarâtı memlûkesi tebaai Devlet... den bulunan veresesi beyninde emvali menkule gibi taksim olunur.'

«Bu durumda, miras hakkı (tevarüs) bakımından, Türk vatandaşlığını kaybeden şahsın, vatandaşlığı kaybetme tarihinde ölmüş farz edilerek işlem yapılması gerektiği açıktır.»

Üstelik, 1298 tarihli kanunun (1964) TVK. karşısında yürürlükten kalkmış sayılması hem doğru değildir, hem pratik sonuçları itibarıyla yeterli değildir.

Bu görüş doğru değildir; çünkü, 1298 tarihli kanun (1964) TVK.'dan çok önce yürürlükten kalkmıştır. Görüş benimsenecek olursa, uygulamanın, hem de hukuk sistemimize hâkim ilke ve esaslara aykırı düşen mülga bir kanunla «icrayı kâza» eylediği durumlar görmemezlikten gelinmiş olacaktır. Böyle bir durum, toplumun hukukî düzene olan güvenini sarsar. Bu yol bir kere açılıncaya, başka mülga kanunların da yargısal tasarruflarla ihyası imkânı kendiliğinden ortaya çıkmış olur ve fertler ne zaman hangi kanuna göre haklarında hüküm verileceğini bilemez duruma gelirler.

Görüş pratik sonuçları itibarıyla da yetersizdir; çünkü, (1964) TVK. ile sorunun ortadan kalktığı düşünülemez. Olaylara, hangi kanunun yürürlükte bulunduğu sırada meydana gelmişse, o ka-

nun uygulanacağından, (1964) TVK.'nun yürürlüğe girişinden önceki olaylara, ilgili kanun olarak (1869) TOK. veya (1928) TVK.'nin, dolayısıyla 1298 tarihli kanunun uygulanmasına, yine devam olunabilecektir. Üstelik, bu uygulama, Yargıtay Kararları arasında, diğerlerine oranla daha az sayıda olmakla beraber, 1298 tarihli kanunun (1964) TVK.'dan çok önce yürürlükten kalktığı görüşü doğrultusunda bulunanlar da mevcut olduğuna göre, hiç bir zaman istikrar kazanamayacak ve aynı mahiyetteki olaylar birbirine tamamen zıt kararlara bağlanabilecektir.

Şu halde, 1298 tarihli kanunun yürürlüğü sorunu, (1964) TVK.'dan öncesi de göz önünde tutularak kesin bir çözüme bağlanmalıdır. Uygulamada konuyla ilgili olarak meydana gelen tereddüt, (1964) TVK. koyucusu tarafından bilinmesine rağmen, bu kanuna 1298 tarihli kanunun yürürlükten kaldırıldığına dair açık bir hüküm konmamış olması da dikkate değer. (1964) TVK.'nun kaldırıldığı hükümler arasında 1298 tarihli kanun açıkça anılsaydı, bunun anlamı kanunun o tarihe kadar yürürlükte kaldığı olacaktı. Yasama organı bu hataya düşmemekle yargı organını sorumluluğu ile başbaşa bırakmıştır¹⁴⁹. Böylece Yargıtay, kendisine düşen görevi yerine getirmek durumunda kalmıştır.

Yargıtayın, izinsiz başka devlet tâbiyetine girdikleri için Türk tâbiyetinden iskat edilenlerin Türkiye'de mal edinme hakkından mahrum buldukları sonucuna vardığı kararlarından anlaşılan husus, yine Hukuk Genel Kurulunun 24.2.1965 tarihli kararında da açıkça belirtildiği gibi, daha sonra yürürlüğe girmelerine rağmen 1298 tarihli kanuna göre genel nitelik taşıyan kanunlar tarafından 1298 tarihli kanunun üstü kapalı olarak yürürlükten kaldırılmış sayılamayacağı gerekçesine dayanıldığıdır.

Genel kanunun özel kanunu üstü kapalı olarak yürürlükten kaldıramayacağı mutlak olarak öne sürülemez. Bu konuda sayın Unat'ın görüşlerini aynen paylaşıyoruz :

«...Eski kanundaki özel bir hükmün ilga edilebilmesi için, ya sarıh bir ilga hükmünün, ya da eski hükmü zımnen ortadan kaldıracak 'özel hüküm niteliğinde' yeni bir kanun hükmünün varlığını aramak mahkemelerin yürürlükteki hukuku tesbit etmek görevini mekanik bir plâna irca etmek olur. Yargı örgütü hukukun tesbitinde ve uygulanmasında, hattâ şekillenmesinde yapıcı bir tutuma

¹⁴⁹ Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 214.

sahip olmak zorundadır. Hukukun sosyal ihtiyaçları karşılayan, toplumun hukuk vicdanını yansıtan canlı bir müessese olması kanun koyucudan da çok hâkimin önündeki kanunlar yığınının toplumun ihtiyaçlarına ve eğilimlerine cevap veren, tutarlı bir sistem çıkarmak amacına yönelen çabalarına bağlıdır.

«Aynı konuyu düzenleyen ve farklı hükümler taşıyan iki kanun hükmüyle karşılaşan ve eski kanunun özel hüküm, yeni kanunun ise genel hüküm niteliğinde olduğunu tesbit eden hâkim derhal *generalia specialibus non derogant* deyip uygulanması gereken hükmün eski kanundaki özel hüküm olduğu sonucuna varmayacak, fakat eski kanunun, milli hukuk sisteminin bütünü içinde, o sistemin iç mantığını zedelemeksizin yürürlükte kalıp kalamayacağını yeni kanunu çıkarırken kanun koyucunun güttüğü amacın ışığı altında araştıracaktır.»¹⁵⁰

Bu sözler, devrim niteliği taşıyan yasama tasarruflarıyla bir hukuk sisteminden çıkıp, başka bir hukuk sistemine girmiş olan ülkemiz bakımından daha da önem kazanan gerçekleri ifade etmekte ve yargı organına düşen görevi bir kere daha hatırlatmaktadır. Türk mahkemeleri, Türk hukuk devriminin temel amaçlarını ve Türkiye Cumhuriyetinin «hukuk devleti» olma niteliğini daima göz önünde tutarak, hukuk sistemimizi çağdaş uygarlığın hukuk anlayışına uygun yönde geliştirmek görevini yüklenmiştir.

Konumuzu ilgilendiren kanunlara gelince : 1298 tarihli kanun ile 1923'den sonra çıkmış kanunlar arasındaki çizgi bir devrim çizgisi olduğuna göre, yürürlük sorunu, öncelikle, 1298 tarihli kanunun «*ratio legis*» inin cumhuriyet döneminde geçerliğini koruyup korumadığı ve bu kanunun düzenleme tarzının, cumhuriyet dönemi hukukunun temel ilke ve esaslarıyla bağdaşıp bağdaşmadığı hususlarının saptanmasına bağlıdır.

Hemen hatırlatalım ki, 1298 tarihli kanunun, izinsiz başka devlet tâbiyetine girdikleri için vatandaşlıktan iskat edilmiş olanlar hakkında temellük ve tevarüs yasağı koymak suretiyle, bunların durumlarını, (1869) TOK.'da öngörülen diğer iskat sebepleri dolaısıyla vatandaşlıktan iskat edilmiş olanlara göre daha ağırlaştırmasının nedeni, söz konusu iskat sebebinin, diğerlerine oranla daha ağır bir sadakatsızlık, bir «ihanet» haline ilişkin bulunmasının

¹⁵⁰ Unat, «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 183; sayın Unat, bu husustaki görüşüne, Claude du Pasquier (Introduction à la théorie générale et à la philosophie du droit, Paris et Neuchâtel 1942, sh. 134-135)'den naklettiği sözleri esas almaktadır.

dan değildir. Amacın, kapitülasyonların tâbiyet alanında doğurduğu sakıncalı durumun bertaraf edilmesine ilişkin bir tedbir olmaktan ibaret olduğu yukarıda açıklanmıştır. Zaten, Hukuk Genel Kurulunun kanısına uygun olarak, anılan iskat sebebinin bir sadakatsızlığın ifadesi olmak bakımından ağırlıklı müeyyideye bağlandığı görüşü benimsenecek olursa, örneğin, Türkiye Cumhuriyetinin iç ve dış güvenliğini bozucu faaliyette bulunmak dolayısıyla vatandaşlıktan iskat edilenler (1964 TVK.'na göre çıkarılanlar) hakkında aynı ağırlıkta bir müeyyidenin yokluğu nasıl açıklanabilir?¹⁵¹ Binaenaleyh, 1298 tarihli kanunun kapitülasyonlar ortamına bağlı nedeninin tarihe mal olmuş bulunduğunu kabulden başka çare yoktur.

1298 tarihli kanunun öngördüğü müeyyidenin ise, gerek medenî hukuk sistemimizle, gerek yabancılar hukuku alanında dayatılan ilkelerle kesin bağdaşmazlığını birinci bölümdeki açıklamalarımızla yeterince ortaya koyduğumuzu sanıyoruz. Aynı şekilde, böyle bir mahrumiyet halinin Anayasamız karşısında da olumsuz durumunu saptamış bulunuyoruz. Bundan başka, 1298 tarihli kanunun öngördüğü temellük ve tevarüs yasağının uygulanması yönünden dikkati çeken 3'üncü maddesinin tamamıyla Osmanlı gayrimenkul hukuku bakımından bir anlam taşıyan hükmü üzerinde de durmak gerekir. Bu hüküm, Medenî Kanun ve Tapu Kanununun, gayrimenkul hukuku alanında getirdiği yeni düzene ters düşmektedir. 1298 tarihli kanun yürürlükte kabul edildiği takdirde, temellük ve tevarüs hakkından mahrum kılınan iskat edilmiş kimşenin mallarının akıbeti nasıl tayin edilecektir, sorusunun cevabı kolay verilemeyecektir. Bu hususta, TVK.'larında öngörülen tasfiye hükmünü uygulamak mümkün değildir; çünkü, vatandaşlık mevzuatımızda belirtilen tasfiye işlemine el koyma niteliği izafe edilemez. 1298 tarihli kanunun 3'üncü maddesi hükmünü Medenî Kanunun mirasa ilişkin hükümleriyle kıyaslama suretiyle bir uygulamaya gitmek imkânı da yoktur; çünkü Medenî Kanunumuza göre, miras, ancak ölümle açılabilirdiğinden ve bunun istisnâsı sadece ölüme denk tutulduğu hallerde gaiplikten ibaret olduğundan

¹⁵¹ (1964) TVK.'na göre, 26'ncı madde uyarınca vatandaşlıktan çıkarılan, 29 ve 35'inci maddelerin birlikte ele alınmasıyla Türkiye'de mal edinme hakkına sahip olacaktır: (Aynı doğrultuda: Unat, «Türk vatandaşlığından 'Koğulanlar' miras hakkından yoksun mudur?», sh. 213); böylece örneğin Maliye Bakanlığı Baş Hukuk Müşavirliğinin metinde sözü edilen 9 Temmuz 1969 günlü yazısı yönünde yürütülecek bir uygulama, (1964) TVK.'nun «çıkarma» ve «kaybettirme» kurumlarını ayrı ayrı düzenlemesindeki amaca tam anlamıyla ters düşecektir.

(MK. md. 34/II, 517, 526)¹⁵², vatandaşlıktan iskata aynı sonucu bağlayarak iskat edilenin mallarını miras hükümlerine tâbi tutmak, hukukî kişiliğin son bulması hususunda kanunen sınırlanarak belirtilen sebeplere (MK. md. 27 vd.) bir yenisini eklemek anlamını taşır. Üstelik, bu sebebin cezaî bir müeyyide niteliği taşıdığı dikkate alınırsa, böyle bir tutumun, medeni hukuk sistemimizle ne kadar bağdaşabileceği kendiliğinden açığa çıkar, Nitekim, Yargıtay 2.HD., 25.1.1971 tarihli (E. 263, K. 553) kararında, iskat edilenin, bu sebeple mirastan mahrumiyeti yönünde oy kullanırken, kendisine düşen miras düşergesinin akıbetini tayin konusunda ancak iskatin amacı açısından bir yoruma göre karar vermeyi tercih etmiş, kararına kanunî gerekçe gösterememiştir¹⁵³. Başka bir yolu seçen, Maliye Bakanlığı Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü ise, yukarda sözü geçen 9 Temmuz 1969 günlü ve 4198/7537 sayılı yazısında, çözümünü 1298 tarihli kanunun 3'üncü maddesini uygulamakta bulmuştur. Böyle olunca da, iskat edilenin (yazının 1964 TVK.'na göre vatandaşlığı kaybettirilen kimseye ait olduğuna burada bir kere daha değinelim) mallarının «tebaai devlet...den bulunan vereseşi beyninde emvali menkule gibi taksim» olunacağı yolunda yeni bir miras bölüştürme usulünü cumhuriyet hukukumuzda ithal etmek durumuyla karşı karşıya kalınmış olur. Bu çıkmazın temel nedeni, ölüm dışında bazı sebeplerle de hukukî kişiliğin sona ermesine benzer durumların söz konusu olabildiği İslâm hukuk sisteminde iskat edilenin temellük ve tevarüs hakkından mahrumiyetini ve ölmüş varsayılarak mallarının mirasçıları arasında paylaşılmasını öngören bir düzenlemenin mümkün¹⁵⁴, insan hakları kavramının gittikçe daha çok etkisini duyurduğu modern ve laik bir hukuk sisteminde ise gayri mümkün olmasıdır.

Görülüyor ki, 1298 tarihli kanun, gerek «*ratio legis*»i bakımından, gerek düzenleme tarzı bakımından, bugünün Türk hukuk sisteminde yeri olmayan bir kanundur. Bu durumda bir kanun boş

¹⁵² Bk. İnan, *age.*, sh. 21 ve 274 vd.

¹⁵³ Bk. yuk. sh. 336 ve dn. 135.

¹⁵⁴ Özellikle «mürted»e ilişkin hükümler bu hususta önem kazanmaktadır. Esasen irtidad edenin mallarına ilişkin hükümlerle, 1298 tarihli kanunun izinsiz başka devlet tâbiyetine girdikleri için vatandaşlıktan iskat edilenler hakkında sevk ettiği hükümler arasında benzerlik dikkati çekmektedir: Karş. dn. 80 ve orada anılan eserler; bu bakımdan, söz konusu kanunun hükümlerinin İslâm hukukuna dayanan kökeni üzerinde durmak da düşünülebilir. Ayrı bir incelemeyi gerektiren bu hususa bir varsayım olarak değinmekle yetiniyoruz.

luğundan da söz edilemez. Çünkü, 1298 tarihli kanunun ilişki içinde bulunduğu alanların tamamı, cumhuriyet mevzuatınca düzenlenmiş bulunmaktadır. Medenî Kanunun getirdiği sisteme ve dayandığı ilkelere aykırı olan bu kanun, 864 sayılı Tatbikat Kanununun 43'üncü maddesiyle mülga hale gelirken, yabancıların gayrimenkul edinmesini yeniden düzenleyen 2644 sayılı Tapu Kanunu ile Türk vatandaşlığına ilişkin yeni düzenlemeyi getiren (1928) TVK., bu mülga kanunda öngörülen mahrumiyet haline benzer herhangi bir istisnaya yer vermemiştir. Üstelik, kanunların üstü kapalı yürürlükten kaldırılması konusunda özel bir önem taşıyan tarihi yorum da bizi aynı sonuca götürmekte, Tapu Kanununun hazırlık çalışmalarında kanun koyucunun 1298 tarihli kanuna veya ona benzer bir düzenlemeye yeni hukuk sistemimizde yer vermek istemediğini belirgin biçimde ortaya koymaktadır. Öyle sanıyoruz ki, saptadığımız bu kanıtlar, özel nitelik de taşısa, 1298 tarihli kanunun zimnen ilga edilmiş olduğunu göstermeye yeterlidir.

O halde, Yargıtaya düşen görev, 1298 tarihli kanunun yürürlüğü hakkında muhtelif daireleri arasında ve bu dairelerden bazıları ile Hukuk Genel Kurulu arasında meydana gelmiş olan içtihat uyumsuzluğunu gidererek, vatandaşlıktan iskat edilenin mülkiyet ve miras hakları konusunda cumhuriyet mevzuatımızın sözüne ve özüne uygun yeknesak bir uygulamayı sağlamaktır. Böylece, mülga bir kanunun kişinin temel hakları bakımından olumsuz etkilerini sürdürmesi hali, hiç olmazsa bundan böyle bertaraf edilmiş olacaktır.

Bu konuda içtihadı birleştirmeye gidilirken, Yargıtayın üzerinde duracağı bir başka husus da, (1928) TVK. ve (1964) TVK.'nda yer alan tasfiye hükmünün kapsamının kesinlikle belirtilmesidir. Gerçekten, vatandaşlıktan iskat edilenin sadece iskat anına kadar edindiği malların mı tasfiye edileceği, yoksa tasfiyenin iskat anından sonra edinilen malları da mı kapsadığı sorunu, bilimsel içtihat bakımından olduğu gibi, yargısal içtihat bakımından da uyumsuzluk konusudur. Hele, vatandaşlıktan iskat edilenin Türkiye'ye gelebilmesi kabul olunduktan sonra, onun, iskattan sonra her edindiği malı tasfiyeye tâbi tutmanın anlamı kalmamaktadır. Bu durumun yabancılar hukukumuzda hâkim esaslarla bağdaştığını iddia etmek de mümkün değildir. Binaenaleyh, kanunda birbirine karşıt yorumlara elverişli bir tarzda ifade edilmiş bulunan tasfiye hükmünü hukuk sistemimizin bütünüyle uyumlu bir tarzda yorumlamakla Yargıtay, bu bakımdan da uygulamaya açıklık kazandıracaktır.

Konumuzla ilgili içtihat uyuşmazlığı, hem muhtelif hukuk daireleri arasında, hem de Hukuk Kurulu ile hukuk daireleri arasında ortaya çıkmış bulunduğu göre, 16 Mayıs 1973 tarihli ve 1730 sayılı Yargıtay Kanununun¹⁵⁵ 19'uncu maddesi uyarınca bu konuda içtihadı birleştirmeye yetkili kurul, Yargıtay Büyük Genel Kurulu (Yargıtay Kanunu, md. 18) olmaktadır. Çünkü, anılan maddeye göre, Hukuk Genel Kurulu ile bir Hukuk Dairesi arasındaki içtihat uyuşmazlığını gidermek, bu kurulun görevleri arasında yer almaktadır.

S O N U Ç

Hukukumuzda vatandaşlık alanı, başlıca, her biri öncekini yürürlükten kaldıran üç kanun tarafından düzenlene gelmiştir. Bu kanunlardan her üçü de vatandaşlıktan iskat kurumuna yer vermiş, ancak (1964) TVK. bu kuruma vatandaşlıktan çıkarma adını vererek, onu tek sebebe münhasır kılmıştır.

(1869) TOK.'da vatandaşlıktan iskat edilenin mülkiyet ve miras hakkını kısıtlayan bir hüküm yoktur. Ancak, bu kanunun yürürlükte bulunduğu dönemde çıkarılan 1298 tarihli bir kanun, sadece izinsiz başka devlet tâbiyetine girdikleri için vatandaşlıktan iskat edilenlerin gayrimenkuller bakımından temellük ve tevarüs hakkından mahrum bulduklarını öngörmüştür.

(1928) TVK ve (1964) TVK. ise, vatandaşlıktan iskat edilenlerin mallarının tasfiyeye tâbi olduğunu belirtmekle yetinmiş, bunların mülkiyet ve miras haklarına olumsuz etki meydana getirecek başka bir hükme yer vermemiştir. Tasfiye, el koyma niteliğinde bir işlemi ifade etmediği gibi, iskat edilenin mallarının alelumum tasfiyeye tâbi olması da, onun mülkiyet ve miras haklarının ortadan kalkmasını gerektirmemektedir.

Cumhuriyet dönemi mevzuatımızda, (1928) TVK. veya (1964) TVK. uyarınca vatandaşlıktan iskat edilenin mal edinme hakkından mahrumiyetini gerektiren herhangi bir hüküm de yer almamaktadır. Üstelik bu mahiyette bir hüküm, bir yandan medenî hukuk sistemimize hâkim temel ilkelere, öbür yandan 1961 Anayasasına aykırı düşer. Anayasal güvenceye bağlanmış yabancılar hukuku alanında, yabancıların mülkiyet ve miras hakları, ancak milletlerarası hukuka uygun surette sınırlandırılabilir.

¹⁵⁵ RG., 26 Mayıs 1973, S. 14546.

Bu duruma karşılık, Yargıtayın bazı kararları, 1298 tarihli kanunun halen yürürlükte bulunduğu görüşünü benimsemekte, böylece, izinsiz başka devlet tâbiyetine geçtikleri için vatandaşlıktan iskat edilenlerin temellük ve tevarüs hakkından mahrum buldukları yönünde bir uygulamaya açık kapı bırakmaktadır. Ancak, bu konuda Yargıtayın istikrarlı bir uygulamasından söz edilemez; çünkü 1298 tarihli kanunun yürürlükten kalktığına dair görüşü benimseyen kararlar da verilmiş bulunmaktadır. Böylece ortaya çıkan içtihat uyuşmazlığının, 1298 tarihli kanunun yürürlükten kalkığının saptanması suretiyle giderilmesi gerekmektedir.

1298 tarihli kanun, ne sevk amacı bakımından, ne de konuyu düzenleyiş tarzı bakımından cumhuriyet dönemi mevzuatı karşısında yürürlüğünü muhafaza ettiği kabul edilebilecek bir kanundur. Gerçek olan, Medenî Kanunumuzun yürürlüğe girdiği 4 Ekim 1926'dan itibaren bu kanunun yürürlükten kalkmış bulunduğuudur.

Cumhuriyet hukukunu çağdaş hukuk anlayışı yönünde geliştirmek görevi en çok kendilerine mevdu yüksek mahkemelerden biri olan Yargıtayın bu konuda da modern Türk hukuk sistemiyle uyumlu, yeknesak bir uygulamayı sağlamak üzere içtihadı birleştirme yoluna gitmesi zamanı gelmiştir. 1730 sayılı Yargıtay Kanununun 20'nci maddesinde belirtilen Yargıtay yetkililerinin, dışardan bir başvurmayı beklemeksizin, yüksek mahkemenin bu konuda kendisine düşen görevi yerine getirmesini en kısa zamanda sağlayacağına inanıyoruz.

BİBLİYOGRAFYA**I. ESER VE MAKALELER**

- Akıpek, İ.* : Devletler Hukuku, Kt. I Başlangıç, Ankara 1965.
- Aksoy, S.* : Tarım Hukuku, Ankara 1970.
- Altuğ, Y.* : «Vatansızlar hakkında iki Birleşmiş Milletler sözleşmesi», İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1963, C. XXIX, S. 1-2, sh. 201-217.
- Altuğ, Y.* : Yabancıların Arazi İktisabı Meselesi, B. 3, İstanbul 1969.
- Aral, V.* : Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine, İstanbul 1971.
- Atasoy, H.* : Bk. *Yazıcı, H.*
- Belgesay, M. R.* : Türk Vatandaşlığı Kanunu Şerhi, İstanbul 1929.
- Berki, A. H.* : Miras ve Tatbikatı, B. 2, Ankara 1951.
- Berki, O. F.* : La Succession ab Intestat dans le Droit International Privé de la Turquie, (Thèse), Fribourg 1940.
- Berki, O. F.* : «Türk vatandaşlığından düşürme kararının neticeleri», Adalet Dergisi, Ağustos 1960, Yıl 51, S. 8, sh. 465-468.
- Berki, O. F.* : Devletler Hususî Hukuku, C. I Tâbiyet ve Yabancılar Hukuku, B. 7, Ankara 1970.
- Berki, O. F. — Ergüney, H.* : Yabancılar Hukuku ve Kanunlar İhtilâfı ile İlgili Yargıtay Kararlarının Tahlil ve İzahları, Ankara 1963.
- Berki, Ş.* : Toprak Hukuku, B. 3, Ankara 1967.
- Bilmen, Ö. N.* : Hukuku İslâmiye ve İstılahatı Fıkhiyye Kamusu, C. IV, İstanbul 1951.
- Cemil, M. [Bilsel]* : Lozan, Kt. II, İstanbul 1933.
- Cin, H.* : Mirî Arazi ve bu Arazinin Mülk Haline Dönüşümü, Ankara 1969.
- Dalamanlı, L.* : Tatbikatta Hukuk Dâvaları [B. 2], Ankara 1971.
- Erdemli, Ş. — Tan, C. N.* : Milli Emlâk, Ankara 1964.

- Fişek, H.* : «Türkiye'de yabancıların aynı haklardan istifadesi», Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1950, C. VII, S. 3-4, sh. 426-440.
- Fişek, H.* : Türk Vatandaşlık Hukuku, Ankara 1959.
- Göğer, E.* : Türk Tâbiyet Hukuku, B. 2, Ankara 1974.
- Gürzumar, F.* : Tapu ve Kadastro Külliyyatı Muamele ve İzahatı, Kt. 3, C. IV, Ankara 1953.
- İmre, Z.* : Türk Miras Hukuku, B. 2, İstanbul 1968.
- İnan, A. N.* : Miras Hukuku, Ankara 1969.
- Kapani, M.* : Kamu Hürriyetleri, B. 2, Ankara 1970.
- Köprülü, B.* : Medenî Hukuk (1-3. Kitaplar), İstanbul 1970-1971.
- Mahmut Esat* : Feraiz-ül-feraiz, Dersaadet 1326.
- Mardin, E.* : Toprak Hukuku Dersleri, İstanbul 1947.
- Meray, S. L.* : Devletler Hukukuna Giriş, C. I, B. 3, Ankara 1968.
- Mumcu, A.* : Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi, Ankara 1971.
- Nomer, E.* : Teb'a ile Yabancıların Hukukî Müsavatı, İstanbul 1962.
- Nomer, E.* : Vatandaşlık Hukuku Dersleri, İstanbul 1971.
- Nomer, E.* : «Yabancıların 'ahkâmî şahsiyesi' (statut personnel) ve terekesi ile ilgili ihtilâflarda Türk Kanunlar İhtilâfî sisteminin gelişimi», İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi 50. Yıl Armağanı, İstanbul 1973, sh. 495-527.
- Nomer, E.* : Bk. *Seviğ, V. R.*
- Obut, S. K.* : Türk Hukukunda Yabancı Hakiki ve Hükmi Şahısların Aynı Haklardan İstifadesi, Ankara 1956.
- Özman, A.* : Bk. (METİNLER VE DERGİLER)
- Sakmar, A.* : Bk. *Seviğ, V. R.*
- Seviğ, M. R.* : «Ecnebilerin emlak sahibi olmalarından doğan kanunlar ihtilâfı», Ebül'ula Mardin'e Armağan, İstanbul 1944, sh. 604-630.
- Seviğ, M. R. — Seviğ, V. R.* : Devletler Hususî Hukuku (Giriş-Vatandaşlık), B. 4, İstanbul 1967.
- Seviğ, M. R. — Seviğ, V. R.* : Devletler Hususî Hukuku, C. II Yabancıların Hukukî Durumu, B. 4, İstanbul 1970.

- Seviğ, V. R. — Nomer, E. —*
Sakmar, A. : Devletler Hususî Hukuku Pratik Çalışmaları, İstanbul 1972.
- Tepeci, K.* : Notlu ve İzahlı Türk Kanunu Medenisi, C. II, B. 2, Ankara 1955.
- Timur, T.* : Türk Devrimi (tarihi, anlamı ve felsefî temeli), Ankara 1968.
- Uluocak, N. E.* : Türk Vatandaşlık Hukuku, İstanbul 1968.
- Unat, İ.* : «Türk vatandaşlığından 'koğulanlar' miras hakkında yoksun mudur?», Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Eylül 1965, C. XX, No. 3, sh. 179-226.
- Unat, İ.* : Bk. (METİNLER VE DERGİLER)
- Yazıcı, H. — Atasoy, H.* : Şahıs, Aile ve Miras Hukuku ile İlgili Yargıtay Tatbikatı (1952-1970), Ankara 1970.

II. METİNLER VE DERGİLER

Adalet Dergisi

Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi

Ankara Barosu Dergisi

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

Danıştay Kararlar Dergisi

Düstur

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Özman, A. : İnsan Hakları ile İlgili Temel Metinler, Ankara 1967.

Resmî Gazete

Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi

Takvimi Vekayi

Tatbikatta Yargıtay Kararları

Türk İçtihatlar Külliyesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi

Türkiye'de Âme Emlâki Hükümleri (Umumî ve Hususî Âme Emlâki), Maarif Matbaası, 1943.

Unat İ. : Türk Vatandaşlık Hukuku (Metinler-Mahkeme Kararları), Ankara 1966.

Yürürlükteki Genelgeler (16.5.1303 - 3.10.1970), T.C. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Ankara 1970.